

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Diplomová práce

Bc. Dominika Nesvadbová

Vznik anglo-skotské unie roku 1707

The Establishment of the Anglo-Scottish Union in 1707

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala PhDr. Jaroslavu Valkounovi, Ph.D., za odborné vedení této diplomové práce, cenné rady a připomínky i za jeho ochotu a trpělivost po celou dobu psaní této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne

Bc. Dominika Nesvadbová

Klíčová slova

Anglo-skotská unie, Jakub II. Stuart, Vilém III. Oranžský, Marie II. Stuartovna, Anna Stuartovna, Velká Británie, anglo-skotské vztahy

Keywords

The Anglo-Scottish Union; James II King of England; William III of Orange; Queen Mary II; Anne Queen of Great Britain; Great Britain; Anglo-Scottish relations

Abstrakt

Diplomová práce zanalyzuje genezi problematiky Anglo-skotské unie. Úvodem krátce zmíní události od konce anglické občanské války roku 1651 až po smrt Karla II. v letech 1685. Bude se podrobněji věnovat genezi anglo-skotských vztahů a politickým i dějinným událostem Anglie od katolického krále Jakuba II. Stuarta, jeho vyhnáním roku 1688 a následným nástupem jeho synovce i zetě Viléma III. Oranžského s manželkou Marií II. Stuartovnou. Poté královnou Annou, která se stala následnicí roku 1702 jako druhá dcera Jakuba II., za jejíž vlády došlo k unii a vzniku Velké Británie, až po její smrt v roce 1714 a nástup vlády hannoverské dynastie. Práce také samozřejmě neopomene soustředit svou pozornost na příčiny a okolnosti, které vedly ke sblížení Angličanů a Skotů, a následnému uzavření anglo-skotské unie roku 1707. V neposlední řadě přirozeně zanalyzuje i důsledky tohoto spojení pro budoucí vývoj Velké Británie.

Abstract

This diploma thesis analyzes the genesis of the issues of the Anglo-Scottish union. In its introduction the diploma thesis shortly mentions the events from the end of English Civil War in 1651 until the death of Charles II King of England. The thesis will deal in more detail with the genesis of the Anglo-Scottish and political relations as well as historical events of England from the reign of the catholic King of England James II, his expeletion in 1688, and consequential arrival of his nephew and at the same time son-in-law William III of Orange with his wife Queen Mary II. Thereafter Queen Anne of Great Britain, who became a successor to the throne in 1702, as the second daughter of King James II, during whose reign the Union and Great Britain was established, to her death in 1714 and the arrival of the Hanoverian dynasty. The diploma thesis does not lose focus attention to causation and circumstances, which brought the English and the Scots closer together, and resulting conclusion of the Anglo-Scottish union in 1707. And last but not least it also analyzes implications of these connections for future development of Great Britain.

OBSAH

Úvod	8
1. Vláda Stuartovců v Anglii a ve Skotsku	16
1.1 Oliver Cromwell a Protektorát v letech 1653-1658	18
1.2 Restaurace monarchie	21
1.3 Jakub II.	27
2. Vilém III. Oranžský, král anglický a skotský	32
2.1 Nástup na trůn	32
2.2 Deklarace práv	33
2.3 Skotská společnost a masakr v Glencoe.....	35
2.4 Darien.....	36
2.5 Vilém III. a politika ve Skotsku	40
3. Anna Stuartovna, královna Anglie a Skotska.....	43
3.1 Nástup na anglický trůn	43
3.2 Nástup na skotský trůn	45
3.3 Situace ve Skotsku po korunovaci	47
3.4 Anglo-skotská unie a počáteční období války o španělské nástupnictví	49
3.5 Zákon o bezpečnosti z roku 1704.....	52
3.6 Aféra lodi Worcester a následná cesta k anglo-skotské unii.....	54
3.7 Smrt královny Anny a otázka nástupnictví	58
4. Anglo-skotská unie 1707	61
4.1 Schválení anglo-skotské unie v Londýně.....	61
4.2 Ukončení činnosti skotského parlamentu.....	63
4.3 Důvody vedoucí skotský parlament k schválení unie	64
4.4 Aspekty anglo-skotské unie	69
4.4.1 Ekonomické a monetární aspekty unie	69
4.4.2 Síla petic v dobách anglo-skotské unie	75

4.4.3	Vliv žen na anglo-skotskou unii	82
Závěr		91
Seznam pramenů a literatury		95
PŘÍLOHA 1		109
PŘÍLOHA 2		114

Úvod

Téma anglo-skotské unie bylo pro předkládanou diplomovou práci zvoleno proto, že je i v dnešní době stále aktuální. V průběhu staletí se Skotové stále nevzdávají myšlenky na samostatnost. Původní skotský parlament existoval od počátku 13. století do ustavení anglo-skotské unie, kdy bylo skotské království sloučeno s anglickým zákonem o unii (*Act of Union*) z roku 1707 a vzniklo tak Spojené království Velké Británie.

Roku 1997 hlasovali Skotové pro obnovení skotského parlamentu. Skotský parlament byl ustanoven zákonem o Skotsku (*Scotland Act*) roku 1998 a první zasedání se konalo o rok později. Od roku 2007 měla Skotská národní strana (*Scottish National Party*) menšinovou vládu, proto si nemohla prosadit referendum o nezávislosti. Avšak již v roce 2011 získali většinu ve volbách, a tak roku 2012 vyhlásili referendum plánované na rok 2014. Toto referendum se konalo 18. září roku 2014. Hlavním programem referenda se stala otázka, zdali má být Skotsko nezávislé. Hlasování o nezávislosti skončilo (55,3 % proti a 44,7 % pro) velmi těsně, přesto dle výsledků Skotsko zůstalo stále součástí Spojeného království Velké Británie a parlamentní unie z roku 1707.¹ Tento rok v březnu 2021 skotská vláda vydala návrh zákona na referendum za nezávislost (*Draft Independence Referendum Bill*). Tento návrh má vycházet ze stejných cílů jako referendum z roku 2014, což znamená primárně vystoupit z parlamentní unie a zůstat „pouze“ součástí Commowalthu a Unií korun (*Union of the Crowns*) v čele s královnou Alžbětou II., podobně jako v současné době například Kanada.²

Vztah Anglie a Skotska tudíž i dnes budí stálé kontroverze. Což mnohem více dokazuje ztráta skotské nezávislosti. Unie znamenala nejen britskou imperiální expanzi, ale také modernizaci Skotska. Anglie formálně připojila Wales, ale i Cornwall již v roce 1543. Se Skotskem se spojila Unií korun po nástupu Jakuba I. Stuarta. Politické centrum se soustředovalo v Anglii od roku 1707 až do referendav devadesátých letech ve 20. století. Na vládu bylo nahlíženo jako na anglickou, zato na dominia s centrální vládou z Londýna se nahlíželo jako na britská. Na druhou stranu pro Skotsko tato změna znamenala posun od Skotského království k Britskému impériu. Inkorporace může být viděna jako partnerství, třebaže ne nutně rovné partnerství dává nerovnost majetku a zdrojů. Přesto toto partnerství mělo

¹ About the Scottish Parliament: History of the Scottish Parliament, *The Scottish Parliament* [online] dostupné z: <https://www.parliament.scot/about/history-of-the-scottish-parliament> [cit. 2021-05-01]; TIERNEY, S., *Legal Issues surrounding the referendum on independence for Scotland*, in: European Constitutional Law Review, Vol. 9, 2013, s. 2; Scottish Independence Referendum, GOV.UK [online] dostupné z: <https://www.gov.uk/government/topical-events/scottish-independence-referendum/about> [cit. 2021-05-01].

² Draft Independence Referendum Bill, *Scottish Government* [online] dostupné z: <https://www.gov.scot/publications/draft-independence-referendum-bill/> [cit. 2021-05-01].

konkrétní výhodu v Britském impériu. Z pohledu, který není anglo-centrický, Britské impérium představovalo větší entitu než anglické království a méně než skotské.³

Tato diplomová práce si klade za cíl genezi problematiky anglo-skotské unie. Skládá se ze čtyř na sebe v lineární časové ose navazujících kapitol, přičemž poslední kapitola ve druhé části rekapituluje některé aspekty unie, které se snaží podrobněji rozebrat. Proto je jejím dalším cílem v této poslední části nepředkládat pouze popisný faktografický výklad, ale hlouběji rozebrat jednotlivé aspekty unie. Předkládaná práce zasahuje především do politických dějin Anglie a Skotska, se zaměřením na anglo-skotskou unii, avšak neobejde se bez drobných přesahů do jiných dějinných oblastí. Musela se vypořádat s problematikou politických dějin dvou království, přičemž se snažila svou pozornost nezaměřovat primárně pouze na království anglické, ale i skotské. Příkladem mohou být události, které ve Skotsku v průběhu let formovaly veřejné mínění a ovlivnily pohled na unii napříč sociálními vrstvami obyvatelstva.

První kapitola pojednává zkráceně o letech 1603–1688 v Anglii a ve Skotsku, včetně postupného procesu tvorby „cesty“ k unii. Úvodem krátce zmiňuje nástup Jakuba I. Stuarta na trůn Anglie a Skotska, čímž vznikla tzv. Unie korun (*Union of the Crowns*), a jeho nadějně plány na sjednocení obou doposud samostatných království. Následně se v kapitole krátce píše o jeho synovi Karlovi I., ačkoli již byl více Angličanem než Skotem. Zajímavým faktem je, že zákon o unii (*Act of Union*) se projednával ještě za života Olivera Cromwella roku 1659, avšak na jednání o unii si obě království musela ještě dalších čtyřicet let počkat. Po smrti Karla II. roku 1685 nastoupil na trůn vévoda z Yorku jako Jakub II. Nebyl příliš oblíbený ani ve Skotsku, ani v Anglii kvůli své silné inklinaci ke katolicismu a blízkosti s francouzským dvorem. Celou kapitolu zakončuje pozvání Viléma Oranžského s jeho ženou Marií Stuartovnou roku 1688 do Anglie. Tato kapitola má sloužit jako úvodní a pokusit se vyličit první počáteční kroky směrem k unii. Další dvě následující, tedy druhá a třetí, se celé podrobněji věnují událostem za vlády jednoho panovníka v souvislosti s „cestou“ k anglo-skotské unii.

Druhá kapitola navazuje na konec první kapitoly, která je zakončena tzv. slavnou revolucí, kdy se ujímá po korunovací trůnu Vilém III. Oranžský se svou ženou Marií Stuartovnou po boku. V průběhu jejich nástupu na trůn byla sepsána Deklarace práv (*Declaration of Rights*), která se stala podmínkou jejich přijetí. Vilémovu vládu a jeho vztahy se Skotskem poznamenaly dvě pro Skotsko zásadní dějinné události, které formovaly skotskou společnost. První z nich slavný masakr ve skotském Glencoe, který se odehrál roku 1692 a byl vyústěním Vilémovy skotské politiky. Tato událost neměla být zapomenuta, a proto se neblaze

³ MACCINES, A. I., *Union and Empire: The Making of the United Kingdom in 1707*, Cambridge 2007, s. 3–6.

zapsala do skotských dějin. Důsledkem tohoto masakru se začalo ve Skotsku formovat jakobitské hnutí. Dalším zlomovým bodem pro Skotsko se stal Darienský podnik. Do tohoto podniku vkládalo své naděje i finance mnoho Skotů. Měl se stát hospodářskou vzpruhou a zároveň posunout skotské království na pole imperiální politiky. Přesto však toto zklamání mělo silný vliv na politické vědomí konce 17. a průběhu 18. století, a dokonce se promítlo i v jednání o anglo-skotské unii. Závěrem kapitola krátce rozebírá Vilémovu politiku ve Skotsku.

Třetí kapitola se zabývá vládou královny Anny Stuartovny, která nastoupila na trůn roku 1702 dle ustanovení Deklarace práv po nešťastné smrti Viléma III. Oranžského. Již ve svém prvním proslovu v parlamentu se snažila poukázat na prospěšnost ustanovení anglo-skotské unie, kterou si před svou smrtí přál Vilém. Dále se kapitola soustředí na situaci ve Skotsku po korunovaci, rozebere i aféru lodi *Worcester*, která podpořila skotské protianglické nálady. V neposlední řadě neopomene zmínit postupnou cestu k anglo-skotské unii roku 1707. Závěrem nastíní budoucnost nástupnictví po smrti královny Anny a Spojeného království Velké Británie.

Poslední čtvrtá kapitola se vrací zpět k anglo-skotské unii a podrobněji rozebírá schvalování smlouvy o unii (*Treaty of Union*) a následný konec skotského parlamentu. Další část kapitoly byla zamýšlena jako jiný „úhel“ pohledu se zaměřením na různé aspekty unie. Ve druhé části se krátce věnuje důvodům přijetí smlouvy o unii právě skotským parlamentem. A poté se zabývá i méně známými aspekty unie, které měly vliv na její utváření, avšak nemusí vždy být součástí politických dějin. Rozebírá aspekty ekonomické, monetární, diplomová práce zohledňuje i tehdy populární petiční činnost, a nakonec připojuje i otázku ženského vlivu na anglo-skotskou unii.

Jaké otázky si tedy lze klást během výzkumu výše nastíněné problematiky? Příkladem může být otázka zmíněných dějinných událostí ve Skotsku, které poznamenaly skotské veřejné mínění a sehrály jistou roli v politických dějinách království při tvorbě anglo-skotské unie. Dále si lze položit otázku, zdali je pravdou, že: „*Skotové se nechali podplatit a zaprodali se pro anglické zlato?*“⁴ či na jejich konečné rozhodnutí měly vliv i jiné faktory. Jaké aspekty měly vliv na tvorbu anglo-skotské unie?

Předkládaná diplomová práce je limitována svou pramennou základnou a dostupností pramenů ze zahraničních zdrojů. Občas je v rámci textu práce doplněna citacemi z projevů, dopisů, petic či jiných zdrojů zachycujících vyjádření současníků pro větší autentičnost a snahu nastínit myšlení lidí ve společnosti 17. a počátku 18. století i jejich osobních názorů. Avšak ne

⁴ „*We are bought and sold for English gold. Such a parcel of rogues in a nation!*“ COWARD, B.– GAUNT, P., *The Stuart Age: England, 1603-1714*, London, New York 2017, s. 464.

vždy mohou mít tyto prameny přesnou výpovědní hodnotu a mohou být zkreslující. Přesto se práce pokouší předložit ucelený obraz o „anglo-skotské cestě“ k unii.

Pokud přistoupíme k analýze zdrojů, které byly pro tuto práci využity, můžeme v první řadě vyzdvihnout *Dukes of Hamilton and Brandon Papers*, které se nachází v *National Archives of Scotland* v Edinburghu.⁵ Ty se skládají z písemností, soupisů a korespondence o obchodních záležitostech vévodů z Hamiltonu od příslušníků rodu od 17. po 19. století. Práce využívá korespondenci mezi Annou Hamilton, vévodkyní z Hamiltonu, a jejím synem Jamesem z Hamiltonu a následně i její dcery Katherine Hamilton v průběhu roku 1706, kdy se projednávala ve skotském parlamentu podoba smlouvy o unii. Část těchto pramenů předkládaná práce využila pro zachycení ženského vlivu při tvorbě anglo-skotské unie roku 1707, který se promítl v osobních dopisech.

Další důležité prameny, které je třeba zmínit, jsou *The Writings and Speeches of Oliver Cromwell: With an Introduction, Notes and an Account of His Life*.⁶ Tyto prameny se skládají ze spisů a proslovů. Práce je využívá ve své první kapitole, kde krátce pojednává o období protektorátu za Olivera Cromwella v letech 1653–1658. Prameny práce využila především k transkripci části proslovů Olivera Cromwella pro větší autentičnost a přiblížení jeho myšlenek. Výhodou těchto pramenů je, že jsou dostupné v elektronické podobě online pro badatele z celého světa.

Pro období vlády Karla II. Stuarta práce použila paměti zpracované do edice Johnem Jessem s názvem *Memoirs of the Court of England during the Reign of the Stuarts Including the Protectorate*.⁷ Další důležitou edicí vydaných dopisů, bezprostředně související s osobou

⁵ National Archives of Scotland, Edinburgh, *Dukes of Hamilton and Brandon Papers*, GD 406/1/7138, *Duchess of Hamilton to Duke of Hamilton*, 25 September 1706; GD 406/1/8074, *Duke of Hamilton to Duchess of Hamilton*, 9 December 1706; GD 406/1/9068, *Duchess of Hamilton to Earl of Arran*, 30 June 1698; GD 406/1/9732, *Duchess of Hamilton to Duke of Hamilton*, 3 November 1706; GD 406/1/9735, *Duchess of Hamilton to Duke of Hamilton*, 3 December 1706; GD 406/1/9736, *Duchess of Hamilton to Duke of Hamilton*, 10 December 1706; GD 406/1/9738, *Duchess of Hamilton to Duke of Hamilton*, 21 December 1706; GD 406/1/9744, *Duchess of Hamilton to Duke of Hamilton*, n.d., 1706.

⁶ ABBOTT, Wilbur Cortez. *The Writings and Speeches of Oliver Cromwell: With an Introduction, Notes and an Account of His Life. The Writings and Speeches of Oliver Cromwell: With an Introduction, Notes and an Account of His Life. Vol. 2, The Commonwealth 1649-1653 / by Wilbur Cortez Abbott; with the assistance of Catherine D. Craine* [online]. Cambridge 1939 [cit. 2019-25-09]; ABBOTT, Wilbur Cortez. *The Writings and Speeches of Oliver Cromwell: With an Introduction, Notes and an Account of His Life. The Writings and Speeches of Oliver Cromwell: With an Introduction, notes and an Account of his Life. Vol. 3, Protectorate 1653-1655 / by Wilbur Cortez Abbott; with the assistance of Catherine D. Craine, Madeleine R. Gleason* [online]. Cambridge 1945 [cit. 2019-25-09]; ABBOTT, Wilbur Cortez. *The Writings and Speeches of Oliver Cromwell: With an Introduction, Notes and an Account of His Life. The writings and speeches of Oliver Cromwell: With an Introduction, Notes and an Account of His Life. Vol. 4, Protectorate 1655-1658 / by Wilbur Cortez Abbott; with the assistance of Catherine D. Craine, Madeleine R. Gleason* [online]. Cambridge 1939 [cit. 2019-25-09].

⁷ JESSE, J. H. (ed.), *Memoirs of the Court of England during the Reign of the Stuarts Including the Protectorate*, Vol. 3, London 1840.

Karla II. je *The Letters, Speeches and Declarations*⁸ publikovaná Arthurem Bryantem. Obsahem této edice jsou dopisy z Karlova mládí i z jeho pozdější vlády už jako krále Karla II., také jeho projevy i deklarace.

Jiným druhem pramenů jsou prameny úřední povahy, mezi něž patří vydaná edice Andrewem Browningem pod názvem *English Historical Documents*,⁹ která představuje soubor anglických historických dokumentů. Tato práce využila osmého dílu autorovy edice, pojednávajícího o období mezi lety 1660–1714, což je od počátku restaurace monarchie po smrt královny Anny Stuartovny a následného nástupu Hannoverské dynastie.

Skotskou historií na přelomu 17. a 18. století se zabývají dvě knihy z osmisvazkové (Vol. I–VIII) edice autora Johna Hilla Burtona *History of Scotland*,¹⁰ jejíž poslední dva díly (Vol. VII, VIII) se věnují událostem od restaurace monarchie až po konečné jakobitské povstání.

Přesuneme-li se k debatám a úvahám o unii, je jistě správné zmínit několik autorů krátkých děl, esejů či pamfletů týkajících se unijní tematiky. Z pro-unionistického tábora mezi nejznámější autory patřil Daniel Defoe, autor *Advantages of Scotland by an Incorporate Union with England* a eseje *Fifth Essay at Removing National Prejudice*, dále sir John Clerk, druhý baron z Penicuik, autor *A Letter to a Friend Giving an Account How the Treaty of Union Has Been Received Here*, či William Patterson, autor *An Inquiry into the Reasonableness and Consequences of an Union with Scotland*, a další.¹¹ Z opačného pólu, tedy proti-unionistického tábora, mezi významné autory patřil Fletcher ze Saltounu, autor *Political Works*, dále David Black, který napsal *Essay upon Industry and Trade*, William Black, autor *Some Considerations in Relation to Trade* nebo *A Short View of our Present Trade and Taxes*, závěrem John Spreul, autor *An Accompt Current betwixt Scotland and England* a mnoho jiných.¹² Nutno také dodat,

⁸ BRYANT, A. (ed.), *The Letters, Speeches and Declarations of King Charles II*, London 1968.

⁹ BROWNING, A., *English Historical Documents*, Vol. 8, 1660–1714, London 1953.

¹⁰ BURTON, J. H., *History of Scotland*, Vol. 7, Edinburgh 1897; BURTON, J. H., *History of Scotland*, Vol. 8, Edinburgh 1897.

¹¹ Výběr pro-unionistických prací: Earl of Cromatie, *Parainesis Pacifica or a Perswasive to the Union of Britain*, Edinburgh, 1702; Anon., *A Letter Concerning Trade from Several Scots Gentlemen That Are Merchants in England to Their Countrymen That Are Merchants in Scotland*, 1706; DEFOE, D., *Advantages of Scotland by an Incorporate Union with England*, 1706; DEFOE, D., *Fifth Essay at Removing National Prejudice*, 1706; DONALDSON, J., *Considerations in Relation to Trade Considered*, 1706; John Clerk of Penicuik, *A Letter to a Friend Giving an Account How the Treaty of Union Has Been Received Here*, 1706; William Seton of Pitmedden, *A Speech in Parliament on the 4th day of November 1706 on the First Article of the Treaty of Union*, 1706; PATTERSON, W., *An Inquiry into the Reasonableness and Consequences of an Union with Scotland*, London 1706; Anon., *The Patriot Resolved*, 1707.

¹² Výběr anti-unionistických prací: SPREUL, J., *An Accompt Current betwixt Scotland and England*, Edinburgh 1705; Anon., *Advantages of the Act of Security compared with These of the Intended Union*, 1706; BLACK, D., *Essay upon Industry and Trade*, Edinburgh 1706; Anon., *An Answer to a Letter Concerning Trade, Sent from several Scots Gentlemen That Are Merchants in England, to Their Countrymen That Are Merchants in Scotland*,

že mnoho autorů ze dvou výše zmíněných skupin zůstávalo anonymních a pamflety byly vydány jako anonym. Proto si u nich můžeme pouze domýšlet jejich skutečné tvůrce.

William Patterson ovšem nebyl pouze prounionistickým autorem. Práce také krátce využila a zmínila jeho spis o skotském darienském podniku v oblasti Darienské šíje *A Proposal to Plant a Colony in Darien*,¹³ který zhmotňoval jeho nadšení pro tento podnik a měl být osvětou pro širokou veřejnost. Mimo jiné i Daniel Defoe napsal další pojednání použité v této práci jako např. *An Essay at Removing National Prejudices* nebo *Two Great Questions Considered*. Dílo *A Tour Thro' the Whole Island of Great Britain*, koncipované spíše jako cestopis po ostrovech Velké Británie, je však zajímavé tím, že v něm Defoe přiznává, že se mýlil.¹⁴

V diplomové práci je využito i mnoho odborných biografí, které zpracovávají životy jednotlivých členů rodu Stuartovců. Jako první lze zmínit životopis Karla I. Stuarta s názvem *Charles I* od autora Jacoba Abbotta.¹⁵ K životu Karla II. Stuarta existuje český překlad knihy *Karel II.* od Hesketha Pearsona, který je uznávaným autorem biografí řady významných postav z anglických dějin, či Tim Harris, znalec období restaurace monarchie, a další. Pokud se přesuneme k Jakubovi II. Stuartovi, jde např. o dílo *A History of the Early Part of the Reign of James the Second* od autora Charlese Jamese Foxe, který se zde věnuje rané fázi vlády Jakuba II., přesněji prvnímu roku jeho vlády, nebo autora Thomase Babingtona Maculaye.¹⁶ Přesuneme-li se k biografii Viléma III. Oranžského, můžeme zmínit knihu *William III, the Stadholder-King: A Political Biography*, která je označovaná jako nejlépe zpracovaná biografie posledních let z toho období. Zaměřuje se hlavně na Vilémovy první roky jako vojáka a nizozemského místokrále, které ho formovaly a ovlivnily jeho volbu přijetí anglické koruny.¹⁷ Když tento výčet zakončíme královnou Annou, v tomto případě je vhodné zmínit britského

1706; BLACK, W., *Some Considerations in Relation to Trade*, 1706; BLACK, W., *A Short View of our Present Trade and Taxes*, 1706; Andrew Fletcher of Saltoun, *Political Works*, Edinburgh 1749.

¹³ PATERSON, W., *A Proposal to Plant a Colony in Darien: to Protect the Indians against Spain; and to Open the Trade od South America to all Nations*, London 1701, in Saxe Bannister (ed.), *The Writings of William Paterson, Vol. I*, London 1858.

¹⁴ DEFOE, D., *An Essay at Removing National Prejudices*, London 1706; DEFOE, D., *Two Great Questions Considered*, Edinburgh 1707; DEFOE, D., *A Tour Thro' the Whole Island of Great Britain*, Vol. 3, London 1727.

¹⁵ ABBOTT, J., *Charles I*, New York, London 1876.

¹⁶ PEARSON, H., *Karel II.*, Ostrava 2001; OGG, D., *England in the Reign of Charles II*, Oxford 1963; CHURCHILL, W., *Dějiny anglicky mluvících národů – Nový svět*, Vol. 2, Praha 1998; HARRIS, T., *Restoration, Charles II and His Kingdom's 1660–1685*, London 2005; FOX, J., *A History of the Early Part of the Reign of James the Second*, London 1808; MACAULAY, T. B., *The History of England from the Accession of James the Second*, Vol. 1, London 1849.

¹⁷ ROBB, N. A., *William of Orange: A Personal Portrait*, Vol. 2, London 1966; RILEY, P. W. J., *King William III and the Scottish Politicians*, Edinburgh 1979; WOUT, T., *William III, the Stadholder-King: A Political Biography*, London, Routledge 2017.

historika a akademika George M. Trevelyana, svého času působícího na univerzitě v Cambridge, a jeho díla, především třísvazkové *England under Queen Anne I*, jehož dva díly, v nichž jsou popsány i vztahy Anglie a Skotska v průběhu královny vlády, tato práce využila.¹⁸

Odbornou literaturu a periodika tato práce ovšem uplatnila také. Byly využity především pro hlubší analýzu anglo-skotské unie, kdy se zaměřovala na její jednotlivé aspekty jako např. petiční činnost, ekonomický či ženský vliv na tvorbu unie. Velmi dobře zpracované novodobé publikace jsou z pera skotské Dr. Karin Bowie, působící na univerzitě v Glasgow, která se ve svých odborných publikacích podrobně věnuje politice, kultuře, náboženství a veřejné sféře i veřejnému mínění v novověkém Skotsku či utváření anglo-skotské unie roku 1707.¹⁹ Dále lze také zmínit Allana I. Macinnese, profesora novověké historie na univerzitě v Strathclyde, který se ve své publikační činnosti zaměřuje na dohody, skotské klany, formování britského státu nebo jakobitismus. Další autoři zabývající se tématem anglo-skotské unie viz v poznámce níže.²⁰ Ze starších publikací je také přínosem kniha George Prydea *The Treaty Union 1707*, která se podrobně věnuje smlouvě o unii, stručně shrnuje události předcházející unii a obsahuje plné znění smlouvy o unii, zákony na ochranu církví obou království či zákon pro volbu skotských poslanců. Dále také kniha *Thoughts on the Union between England and Scotland* od autorů Alberta V. Diceyho a Roberta Raita, která analyzuje postavení parlamentů obou království od personální unie a mapuje dobovou parlamentní praxi. Rovněž se věnuje politice a politickým uskupením či později politickým stranám i jejich názorům.²¹

¹⁸ TREVELYAN, G. M., *England under the Stuarts*, London 1948; TREVELYAN, G. M., *England under Queen Anne I*, Vol. 1, London 1945; TREVELYAN, G. M., *England under Queen Anne I*, Vol. 2, London 1945.

¹⁹ BOWIE, K., *Scottish Public Opinion and the Anglo-Scottish Union, 1699–1707*, Woodbridge 2007; BOWIE, K., *Addresses Against incorporating Union, 1706–1707*, Woodbridge 2018; BOWIE, K., *Public Opinion, Popular Politics and the Union of 1707*, in: *Scottish Historical Review*, Vol. 82, No. 214, 2003; BOWIE, K., *Publicity, Parties and Patronage: Parliamentary Management and the Ratification of the Anglo-Scottish Union*, in: *The Scottish Historical Review*, Vol. 87, 2008; BOWIE, K., *From Customary to Constitutional Right: the Right to Petition in Scotland before the 1707 Act of Union*, in: *Parliaments, Estates and Representation*, Vol. 38, No. 3, 2018.

²⁰ MACCINES, A. I., *Union and Empire: The Making of the United Kingdom in 1707*, Cambridge 2007; CLERK, J., *History of the Union of Scotland and England*, in: *Scottish History Society*, Edinburgh 1993; FERGUSON, W., *The Edinburgh History of Scotland*, Vol. 4, Edinburgh 1984; FERGUSON, W., *Scotland's Relations with England: A Survey to 1707*, Edinburgh 1977; KEATING, M., *The Independence of Scotland, Self-government & the Shifting Politics of Union*, Oxford 2009; LEVACK, B., *The Formation of the British State: England, Scotland, and the Union, 1603–1707*, Oxford 1987; ROBERTSON, J., *A Union for Empire*, Cambridge 1995; SMOUT, T., *A History of the Scottish People 1560–1830*, London 1969; STEPHEN, J., *Scottish Presbyterians and the Act of Union, 1707*, Edinburgh 2007; WHATLEY, C. A. – PATRICK, D. J., *The Scots and the Union*, Edinburgh 2006.

²¹ PRYDE, G. S., *The Treaty of Union of Scotland and England 1707*, London 1950; DICEY, A. V., RAIT R. S., *Thoughts on the Union between England and Scotland*, London 1920.

Pokud se přesuneme k české odborné literatuře týkající se tématu Stuartovců, bylo by vhodné v tomto kontextu zmínit profesora Martina Kováře, který se zabývá problematikou moderních politických, sociálních a kulturních dějin Anglie (později Velké Británie), dále britským parlamentarismem a konstitucionalismem či dějinami Britského impéria a Commonwealthu. Práce využila například jeho odborný článek *Z anglických dějin 17. století: Světla a stíny restaurace*. Dalším českým autorem byl profesor Josef Polišenský, jehož publikace *Dějiny Británie*, podávající přístupnou formou společenský a politický vývoj Anglie a poté Velké Británie od dob Keltů až po současnost, je v práci rovněž použita.²² Bohužel na českém území doposud neexistuje publikace, která by se věnovala výhradně anglo-skotské unii z roku 1707, a která by danou tematiku více přiblížila jak odborné, tak i laické veřejnosti. Pokud by český badatel hledal odbornou literaturu či periodika s konkrétním zaměřením na anglo-skotskou unii, bude odkázán především na zahraniční zdroje.

Nutno však podotknout, že všechny zmíněné prameny, publikace a jiné jsou pouhou ukázkou než výčtem. Je jisté, že existuje mnoho dalších zahraničních pramenů či publikací, které práce nevyužila a mohou být pro další výzkum také přínosem.

²² KOVÁŘ, M., *Z anglických dějin 17. století: Světla a stíny restaurace*, in: Historický obzor, roč. 6, č. 7–8, 1995; POLIŠENSKÝ, J., *Dějiny Británie*, Praha 1982.

1. Vláda Stuartovců v Anglii a ve Skotsku

Po smrti královny Alžběty I. (1533–1603) nastal definitivní konec Tudorovců na anglickém trůnu. Nástupcem se stal roku 1603 v březnu syn její popravené skotské sestřenice Marie Stuartovny (1545–1587) Jakub Stuart (1566–1625), který v Anglii vládl jako Jakub I. Až za jeho vlády začaly vyvstávat politické, ale i hospodářské problémy, které existovaly již v závěrečné fázi Alžbětiny vlády v 16. století.²³ Jakub I. (jako Jakub VI. ve Skotsku) se ujal svého úřadu s nadějí a vírou v unii Angličanů a Skotů. Na počátku své vlády se pokoušel do své vlády v Anglii, do anglické tajné rady a do vládních úřadů dosadit Skoty, což vyvolalo odmítavou reakci ze strany Angličanů, tudíž úřady zůstávaly převážně v rukou Angličanů. Ve vytvoření rovnováhy na královském dvoře si vedl o něco lépe, avšak ne zcela, protože nakonec pro službu v královské ložnici vybral pouze Skoty a tím upřel anglickým mužům ovlivňování královského úsudku. Když se později rozhodl pro vyplácení Skotů, místo aby jim poskytl místa v úřadu, bylo to pro ně stejně urážlivé. Ze strany Angličanů šlo převážně o strach ze dvora, který bude kompletně složen ze Skotů včetně jejich vlády. Naopak na skotské straně bylo jasné, že v Londýně nejsou vítáni.²⁴

V dubnu roku 1604 Jakub I. ve své naději předložil parlamentu návrh na sjednocení dvou království pod jedním jménem, které mělo znít Velká Británie. Jakubovy naděje ovšem nedopadly tak dobře, jak doufal, a setkal se s poněkud intenzivní opozicí, zvláště když se ve stejnou dobu začal šířit strach z tvrzení, že unie dvou států by mohla zničit zákony Anglie. V květnu na základě rozhodnutí Společného výboru (*Commons Committee*) mělo jméno Velká Británie zůstat věcí zapomenutou a už nikdy více nerozebíranou.²⁵ Dne 20. října 1604 se dle předchozího usnesení v červnu, kdy sir Francis Bacon (1561–1626) diskutoval se skotskými delegáty o tom, že „provedení a dosažení tak reálné a efektivní unie je již spjaté s krví a osobou Jeho královské Výsosti“, se král sám prohlásil za krále „Velké Británie, Francie a Irska atd.“. Dne 16. listopadu předložil k projednání otázku týkající se unijní měny. Od roku 1606 všechny britské lodě dle příkazu pluly pod vlajkou unie. Unie byla ještě mnohokrát projednávána na půdě anglického parlamentu. Avšak vše, co zbylo z Jakubova snu, bylo zrušení některých oboustranných nepřátelsky laděných zákonů z roku 1607 a vlajka unie, která na stěžních anglických lodí vlála do roku 1634.²⁶

²³ COWARD, B. – GAUNT, P., *The Stuart Age: England, 1603-1714*, London, New York 2017, s. 128.

²⁴ WORMALD, J., *Dějiny Skotska*. Praha 2007, s. 116.

²⁵ COWARD – GAUNT, s. 146.

²⁶ COWARD – GAUNT, s. 147.

Karlovi I. (1600–1649) bylo 25 let, když jeho otec zemřel a on nastoupil roku 1625 na trůn. Byl velmi dobře vzdělaný a měl vytríbený jak literární, tak umělecký vkus. Mladý Karel byl silně ovlivňován Georgem Villiersem, vévodou z Buckinghamu (1592–1628), který měl na svědomí mimo jiné i Karlovu cestu za plánovanou budoucí manželkou, španělskou infantkou, do Španělska.²⁷

Za jeho vlády se zhoršovala v monarchii nadále situace politická a ekonomická, ale i náboženská. Karel I. měl silné sklony k absolutismu a nehodlal se podvolit tlaku, který na něho vyvíjel parlament, kde se dostala k moci puritánská opozice.²⁸ Jeho dvacetičtyřletou vládu lze rozdělit do tří period: v prvním období, které zahrnovalo jeho první čtyři roky vlády, byl „na scéně“ král i parlament, sice zápasící, ale ne v otevřené válce. Každá strana intrigovala, manipulovala a bojovala, až do doby, než se král rozhodl vládnout sám. Tento pokus řídit říši bez legislativy trval deset let a byl tzv. druhou periodou. Po tomto pokusu byl parlament svolán a prohlásil se za nezávislý na králi, začal proti Karlovi I. vystupovat nepřátelsky a obě strany byly v otevřené válce. Toto ustanovilo třetí periodu.²⁹

Karel nebyl neštěstím jen pro Skotsko. I když byl daleko více Angličanem než jeho otec, stejně se nestal dobrým anglickým králem. Přenos moci mezi králem, kterého Skoti znali, a jeho nástupcem, který jim byl prakticky neznámý, nebyl dobrý, stejně tak jako vstup do třicetileté války v roce 1624, jenž Skotsku přinesl pouze vysoké daně a přerušení obchodních styků s Francií. Podezírání mezi králem a parlamentem se nadále prohlubovalo, až vyvrcholilo roku 1629 v naprosté zhroucení spolupráce mezi oběma a náboženské změny postupně proměňovaly jeho oponenty v protibiskupské radikály skotského stříhu. V roce 1633 přijel Karel po osmi letech své vlády do Skotska na svou korunovaci. Jeho přítomnost působila skoro stejně jako nepřítomnost. Karel byl chladný, nepřístupný a formální a nevěděl, jak jednat se svými skotskými poddanými. Měl mylnou představu, že budou všichni podobní jako „poangličtělí“ Skotové v jeho službách v Londýně. Tradičně spíše méně formální život na skotském dvoře ho pobuřoval. V tomtéž roce byly také násilně zavedeny anglikánské náboženské zvyklosti v Edinburghu, když Karel donutil biskupy navléknout rochety a komže při příležitosti své korunovace. Ani v parlamentu, který se sešel během Karlovy návštěvy, nebyla situace o nic lepší. Bylo poprvé zakázáno hlasovat o jednotlivých zákonech a o všech 168 bylo hlasováno najednou. Aby Karel své reputaci ještě přilepšil, byl jednání přítomen a zapsal si každého, kdo

²⁷ POWELL, H., L., *James I to James II*, London 1902, s. 77.

²⁸ KOVÁŘ, M., *Anglie posledních Stuartovců 1658–1714*, Praha 1998, s. 1.

²⁹ ABBOTT, J., *Charles I*, New York, London 1876, s. 81.

hlasoval proti. Přestože měl Karel I. na počátku své vlády zřetelnější problémy v Anglii, přišla první občanská válka a revoluce ve Skotsku (1637–1640).³⁰

Neshody mezi králem a parlamentem dosáhly vrcholu v létě roku 1642, kdy začala občanská válka. Ačkoliv se zdálo, že královská vojska budou mít zprvu navrch, roku 1645 v červnu v bitvě u Naseby zvítězilo vojsko parlamentu. V čele tohoto vojska stáli independenti Thomas Fairfax (1612–1671) a Oliver Cromwell (1599–1658).³¹ Nadcházející rok došlo ke sporům mezi vítězi. Presbyteriánský parlament chtěl veškerou moc v zemi, ale independentská armáda obsadila Londýn a ujala se moci. Občanská válka vypukla znovu v roce 1649. Oliver Cromwell podruhé zvítězil a po porážce krále se vypořádal i s presbyteriány, které v prosinci 1648 vyhnal z parlamentu za přítomnosti pouhé stovky independentů. Independentští příznivci odsoudili v lednu roku 1649 Karla I. k smrti a v květnu se Anglie stala republikou.³²

1.1 Oliver Cromwell a Protektorát v letech 1653-1658

Po ustanovení republiky v roce 1649 nebylo pochyb, že další vojenské úspěchy v Irsku, ve Skotsku a v Anglii učiní z Olivera Cromwella nejvíce prominentního politika v zemi. Cromwellova reputace, nabrala v Anglii nových rozměrů.³³ Jediní, u nichž se nětěšil dobré pověsti, byli Irové, kteří se nikdy nevzpamatovali z toho, jak s nimi brutálně zacházel v Drogheda a Wexfordu v roce 1649.

Mezi lety 1649–1653 upevňoval svou moc. 20. dubna 1653 Cromwell násilně ukončil zasedání Kusého parlamentu: „...řekl, že tam seděli už dost dlouho [...], že někteří z nich jsou děvkaři [...], že další z nich jsou opilci a někteří zkorumpovaní, a nespravedliví muži a skandální ve vyznání víry, a nebylo by v pořádku, kdyby už více měli zasedat jako

³⁰ WORMALD, s. 122-124.

³¹ Oliver byl jediným přeživším synem Roberta Cromwella (1560–1617), druhého syna sira Henryho Cromwella (1538–1592) a mladšího bratra sira Olivera Cromwella (1566–1655), a své matky Elizabeth (1565–1654), dcery Williama Stewarda a sestry sira Thomase Stewarda, pánů z Ely. Pocházel z dobré rodiny, stejně jako Pym, Eliot, Hampden, Vane, St. John, Hutchinson a Blake. Jak jednou řekl, ve svém prvním parlamentu: „Rodem jsem gentleman.“ HARRISON, F., *Oliver Cromwell*, London 1889, s. 1.

Cromwellův vzestup do vyšších sfér politiky byl zapříčiněn pouze díky jeho vojenským úspěchům v anglické občanské válce. Neměl žádné předchozí vojenské zkušenosti, ale stal se vrchním velitelem jezdecké východní asociace (*Eastern Association*) a armády nového typu (*New Model Army*). Po skočení hlavních bojů hrál tzv. „druhé housle“ svému zeti Henrymu Iretonovi (1611–1651) ve zpolitizování armády nového typu v roce 1647 a možná i přes jeho významné postavení sehrál, ať už chtěl či nechtěl, roli v událostech vedoucích k procesu Karla I. COWARD – GAUNT, s. 289-290.

³² KOVÁŘ, s. 1.

³³ COWARD – GAUNT, s. 289-290.

parlament.³⁴ Dále přikázal vojákům, aby „odnesli tu hračku“ neboli slavnostní předsednické žezlo a vyvedli poslance ze sněmovny.³⁵

Ve Skotsku byla situace za protektorátu jiná. Poprava Karla I. 30. ledna 1649 vyvolala zděšení, i když Skotové jako první zpochybnili jeho vládu. Navrhovali přijetí Karlova syna za svého krále, jejich podmínky se však jevily nesplnitelné. Zastánci Karla I. se neprosadili ani ostrím meče, ani politickým vlivem. V případě, že by Skotsko přijalo Cromwellovo řešení rozdělení anglo-skotské unie, přičemž Skotsko by zůstalo monarchií a Anglie by se stala republikou, pravděpodobně by se události vyvíjely jinak. Skoti si však stáli za svou unií a trvali na tom, že Karel II. je král britský, a nikoli pouze skotský. V září 1650 byla poražena armáda Davida Leslieho (1601–1682) u Durbanu Cromwellovým vojskem, což zapříčinilo rozdělení hnutí covenanterů na radikály a umírněnější složky. Výsledkem byl politický chaos a Cromwell pokračoval v obsazování jižního Skotska. Korunovace krále Karla II. (1630–1685) 1. ledna 1651 byla fraška. Karel II. zůstal se posledním korunovaným králem ve Skotsku. Definitivní porážka u Worcesteru v září 1651 znamenala poslední tečku za skotskými vzpourami z let 1637. Postavení Skotska v unii se zásadně proměnilo. Když král roku 1651 odjel, stal se jeho mladší bratr Jakub, vévoda z Yorku (1633–1701), jediným, kdo spojoval lid se Stuartovským domem. Téhož roku Anglie nastolila ve Skotsku vojenský dohled a země přešla pod správu armád generála Moncka (1608–1670). Vznikla „šťastná unie“ a byl zrušen skotský parlament. Nový režim ve Skotsku, místní ekonomické problémy způsobené válkou, rozvrtat obchodu v 50. letech a vysoké daně, pomocí kterých si Skotové platili vlastní represivní režim, způsobily, že Skotové i jeho církevní hodnostáři zatvrdli a zahořkli.³⁶

Po dobu, kdy měla obě království jednoho krále, panovaly mezi oběma monarchiemi poklidné vztahy. Nepřekonatelný rozpor v politice obou zemí se projevil následně po vyhlášení Commonwealthu v Anglii a zvolení Karla II. králem ve Skotsku. Unie v zájmu strany jedné se tak pochopitelně nesetkala s příznivým přijetím na straně druhé. Ke krajní nelibosti republikánského režimu dopomohl ve Skotsku fakt, že byla zcela opomenuta práva skotského parlamentu rozhodovat o budoucnosti země, stejně tak jako nechtěná přítomnost cizí armády ve vlastní zemi. Zákon o unii (*Act of Union*), k jehož schválení bylo formálně přizváno pouze

³⁴ „...told, that they sat long enough [...] that some of them were whoremasters [...] that others of them were drunkards, and some corrupt and unjust men and scandalous to the profession of the gospel, and it was not fit that they should sit as a parliament any longer.“ WORDEN, B., *The Rump Parliament*, Cambridge 1974, s. 1; WORDEN, s. 1.

³⁵ ABBOTT, Wilbur Cortez. *The Writings and Speeches of Oliver Cromwell: With an Introduction, Notes and an Account of His Life. The writings and speeches of Oliver Cromwell: With an introduction, notes and an account of his life. Vol. 2, The Commonwealth 1649-1653 / by Wilbur Cortez Abbott; with the assistance of Catherine D. Craine* [online]. Cambridge 1939 [cit. 2019-25-09], s. 642.

³⁶ WORMALD, s. 130–131.

pár zástupců Skotska v parlamentu, nebyl schválen, jelikož jak Kusý, tak i Svatý parlament byl rozpuštěn dříve, než ho stihl odhlasovat. Namísto tohoto zákona o unii nabylo platnosti tzv. nařízení o unii (*Ordinance of Union*) z dubna roku 1654. Dle zmíněného nařízení mělo Skotsko mít ve společném parlamentu, který se skládal v plném počtu ze 460 členů, právo na 30 skotských zástupců. Tito poslanci byli pečlivě vybíráni anglickými správními úředníky a nebylo překvapením, že ani polovina z nich nebyla skotského původu.³⁷ 16. prosince 1653 se Oliver Cromwell po pádu Barebonesova parlamentu stal lordem protektorem.³⁸

Již zmíněná anglická vojenská správa ve Skotsku se vyznačovala důsledností, pořádkumilovností a dodržováním zákonů. Dokonce někteří současníci pěli chválu na to, jak je ve Skotsku bezpečno. Tato správa však byla drahá a cizí. V roce 1654 po povstání došlo k ožebračení skotské šlechty. Probíhaly rozsáhlé konfiskace majetku a byly udělovány finanční pokuty, jež se týkaly všech, kteří se jevíli jako podezřelí z minulého či současného odporu proti Angličanům. Daně, ač nebývale vysoké, nestačily na financování života armády v zemi. Toto ekonomické vysávání země, která byla i tak v této době hospodářsky slabá, naprosto zpřetrhalo šance a výhody, které mohly pro Skotsko vyplynout z volného přístupu k anglickému trhu.³⁹

V oblasti náboženského vyznání se projevovala independentská tolerance reformovaných církví. Díky tomu ve Skotsku mohli žít bok po boku remonstranti, umírnění resolutioneři, a dokonce i zatím nenápadní zastánci episkopátu. Přičemž právě kvůli tomuto stavu zůstávala skotská společnost rozdělená.⁴⁰

Dne 13. dubna roku 1657 vysvětlil Cromwell delegaci, proč nepřijme královskou korunu slovy: „*Skutečná prozřetelnost Boží naštěstí prozatím odložila tento titul stranou [...]. Bůh naštěstí, zdá se, nezasáhl pouze rodinu [Stuartovců], ale i jméno [i monarchii samu o sobě]. Bůh [...] nejednal pouze s jedinci a rodinou, ale také odtrhl titul [...]. Nebudu se domáhat prozřetelnosti, která je zničila a proměnila v prach, znovu bych Jericho nestavěl.*“⁴¹ V květnu Cromwell odmítl královskou korunu. Předcházelo tomu dlouhé pětítýdenní váhání, kdy vládě málem došla trpělivost. Přijetí koruny by sice Cromwellovi pomohlo zvýšit podporu jeho režimu, ale zbožní lidé na něho naléhali, ať královskou korunu nepřijímá. V jeho očích,

³⁷ GEORGE, C., *The Stuarts: A Century of Experiments 1603–1714*, Surrey 1973, s. 127.

³⁸ ABBOTT, *The Writings and Speeches of Oliver Cromwell*, Vol. 3, s. 136–137.

³⁹ BURTON, J. H., *History of Scotland*, Vol. 7, Edinburgh 1897, s. 55–60.

⁴⁰ SMOUT, T., *A History of the Scottish People 1560–1830*, London 1969, s. 68–69.

⁴¹ „*Truly the providence of God has laid this title aside providentially ... God has seemd providentially not only to strike at the family [i.e. the Stuarts] but at the name [i.e. monarchy itself]. God [...] hath not only dealt so with the persons and the family, but he hath blasted the title [...] I would not seek to set up that that providence hath destroyed and laid in the dust, and I would not build Jericho again.*“ ABBOTT, *The Writings and Speeches of Oliver Cromwell*, Vol. 4, s. 473; ABBOTT, *The Writings and Speeches of Oliver Cromwell*, Vol. 4, s. 473.

ale i v očích Božích, se přijetí jevílo, jako kdyby dal přednost světským zájmům nad náboženskou reformací. Pro jeho odmítnutí mu proto bylo nabídnuto zachování titulu lorda protektora a o měsíc později byl znovu uveden do úřadu, tentokrát s velkou slávou. Celá ceremonie se zřetelně podobala korunovaci, proto bývá tento akt označován jako jeden z kroků k monarchii.⁴² Dne 3. září 1658 Oliver Cromwell zemřel. Na smrtelné posteli určil za svého nástupce svého syna Richarda Cromwella (1626–1712).⁴³ Jeho syn se stal posledním mužem v úřadu lorda protektora. Richardovi se však příliš nedařilo a v důsledku konfliktu s armádou roku 1659 na svůj úřad lorda protektora dobrovolně rezignoval. Poté opustil Londýn a žil v ústraní až do své smrti v roce 1712. Kusý parlament ztratil svou důvěru a bylo třeba ustavit nový, který by předznamenal návrat dynastie na trůn.⁴⁴

I když se období občanské války a protektorátu zejména pro Skotsko jeví jako chmurné, přineslo i svá pozitiva. Obě země svým vývojem směřovaly ke spojení. Oproti ztroskotanému pokusu Slavného spolku a úmluvy (*Solemn League and Covenant*) Cromwellovo nařízení o unii mohlo být za odlišných podmínek prospěšné. Z toho důvodu není překvapivé, že byl v červnu roku 1659 znovu svolán Dlouhý parlament, který byl ze skotské iniciativy podložen zákonem o unii (*Act of Union*) a projednáván ještě za života Olivera Cromwella. Tento parlament byl nehledě na okolnosti v říjnu roku 1659 rozpuštěn, a tak se jednání o unii posunula o dalších dlouhých 40 let. V průběhu těchto let měly následující parlamenty jiné úkoly, především šlo o obnovení královské legitimacy, a to v každém království odděleně.⁴⁵ V dubnu roku 1660 se republika zhroutila, režim Kusého parlamentu ani Olivera Cromwella již zemi nemohl nadále zajistit stabilitu ani bezpečnost.⁴⁶

1.2 Restaurace monarchie

Již v 50. letech se v Anglii začaly projevovat snahy rojalistických skupin, jejichž cílem bylo svržení či zavraždění Cromwella. Lord protektor se však mohl pyšnit velmi schopnou špiónážní sítí, jejíž členové vždy zavčas odhalili jakákoli spiknutí proti jeho osobě. V průběhu padesátých let se situace na mezinárodním poli začala měnit ve prospěch Karla Stuarta. Nyní mu byli Španělé více nakloněni a přáli si ho vidět jako možného budoucího krále Anglie. Z toho důvodu přišlo pozvání Karla do Bruselu. Roku 1656 probíhalo vyjednávání mezi ním a Španělskem.

⁴² COWARD, B., *Oliver Cromwell*, Praha 2000, s. 155.

⁴³ COWARD – GAUNT, s. 312.

⁴⁴ Tamtéž, s. 312–314.

⁴⁵ DONALDSON, G., *The Edinburgh History of Scotland*, Vol. 3, s. 343–357.

⁴⁶ COWARD – GAUNT, s. 314.

Projednávalo se možné spojenectví, přičemž Španělé měli anglickému princovi zajistit vojenskou podporu za podmínky, že on zabezpečí volný anglický přístav, kde se bude možné vyložit. Francie tuto tzv. bruselskou dohodu nepřijala příliš příznivě, což se projevilo i pozastavením francouzských finančních prostředků kardinálem Mazarinem (1602–1661) princovi Karlovi. Dále kardinál podepsal dohodu s Anglií, v níž se mu Anglie zavázala pomoci svými vojáky Francii ve Flandrech proti španělskému vojsku. Don Juan José de Austria (1629–1679), nemanželský syn krále Filipa IV. (1605–1665) a nový místokrál ve španělském Nizozemí, nechal otevřít všechny přístavy pro připlouvající rojalistická plavidla. Téhož roku v srpnu dorazil do Bruselu i Karlův mladší bratr Jakub Stuart. Armáda pro dobytí Anglie se začala shromažďovat, jediný problém činila výplata žoldu všem vojákům.⁴⁷ Celá situace se pomalu vyostřovala. Zhoršil se i vztah obou bratrů. Karel bral jako urážku na osobní cti Jakubovo jmenování do velení rojalistických armád, protože se domníval, že tato čest náleží nejstaršímu královskému synovi. Další potíže představovala slíbená finanční pomoc princovi ze Španělska, která stále nepřicházela, tudíž nebylo dostatek financí i pro královské dvory jeho sourozenců. Jejich snahy vyložit se na východě Anglie ztroskotaly, když byli Cromwellovou špionážní sítí odhaleni a v Anglii se výrazně posílily hlídky všech přístavů a pobřeží. Až roku 1658, kdy Oliver Cromwell zemřel, se situace obrátila v Karlův prospěch. Nyní si i Francie a Španělsko uvědomovali, že se Karel Stuart stal důležitou figurou v politické hře.⁴⁸

Po smrti Olivera Cromwella byl záhy dosazen jeho syn Richard. Avšak v té době se již Anglie „cítila unavená“ protektorátem, navíc nespokojenost vojáků za nevyplacení žoldu propukla v bouřlivé nepokoje v zemi. Následovalo zrušení protektorátu, také mělo v květnu 1659 dojít k opětovnému zasedání Kusého parlamentu. Téhož roku se Richard Cromwell rozhodl abdikovat. Obnovou neboli restaurací monarchie měl být pověřen generál Monck, který velel armádám ve Skotsku. Při postupu se svými vojsky generál porazil vojska Lamberta a poté došel do Londýna. Dle nařízení Kusého parlamentu poslal svou armádu zpět do Skotska. V Londýně se věnoval obnovení Dlouhého parlamentu, jenž měl vyhlásit obecné volby a po volbách se opět rozpustil. V nových volbách se ukázal jasný hromadný směr smýšlení anglického lidu, který si zvolil téměř celou sněmovnu složenou z rojalistů.⁴⁹

⁴⁷ PEARSON, H., *Karel II.*, Ostrava 2001, s. 94–99.

⁴⁸ PEARSON, H., *Karel II.*, Ostrava 2001, s. 100–105.

⁴⁹ CHURCHILL, W., *Dějiny anglicky mluvících národů – Nový svět*, Vol. 2, Praha 1998, s. 225–230; KUBÍČEK, P., *Právo a státní zřízení Anglie a Skotska do roku 1707 v historických souvislostech*, Rigorózní práce, Masarykova Univerzita, Právnická fakulta, Katedra dějin státu a práva, Vedoucí práce JUDr. Stanislav Balík, Ph. D., Brno 2012, s. 75; OGG, D., *England in the Reign of Charles II*, Oxford 1963, s. 1–34; PEARSON, s. 105–111; POLIŠENSKÝ, J., *Dějiny Británie*, Praha 1982, s. 99.

Vzhledem k výsledku nedávných voleb v Anglii generál Monck prince Karla vyzval, aby přijel do Bredy, kde mělo dojít k vyjednání podmínek o restauraci monarchie a návratu Stuartovců na anglický trůn. V Bredě Karel vydal deklaraci, ve které sliboval trestní bezúhonnost všem, kteří byli věrni Cromwellovi s výjimkou královrhů, dále, že vyplatí armádu, bude vládnout s pomocí parlamentu, zajistí spravedlnost a tak dále. Karel získal od parlamentu finance, jimiž mohl vyrovnat své finanční pohledávky a vydal se s mladším bratrem Jakubem na cestu do Anglie. Dne 23. května 1660 byl Jakub jmenován lordem velkoadmirálem a vypluli společně na lodi, která byla pojmenována na Karlovu počest *HMS Royal Charles* do Doveru. O dva dny později se vylodili v Anglii. Angličané je přivítali s obrovskou slávou, která se projevovala i během nadcházejících oslav po celý rok.⁵⁰

Svou vládu chtěl Karel zahájit tím, že dodrží své bredské sliby. Proto nechal vyplatit armádu i námořnictvo a schválil zákon *Act of Indemnity and Oblivion*. Tímto zákonem odpustil občanům Anglie s výjimkou královrhů, vrhů a pirátů zločiny z občanské války. V lednu roku 1661 byli odsouzeni všichni, kteří se podíleli na odsouzení a popravení krále Karla I., ať přímo či nepřímo, včetně těch, kteří byli již po smrti. Jejich těla byla vyzvednuta z hrobu a veřejně zneuctěna.⁵¹ Ke všem svým krokům potřeboval král parlament, proto byl svolán tzv. kavalírský parlament, který fungoval 18 let, a tím se stal nejdéle zasedajícím parlamentem Anglie. Dalším problémem se jevila otázka majetku, kde dávali rojalisté jasně najevo svou nespokojenost. Majetek byl navrácen pouze církvi a koruně, v případě koupi majetku za protektorátu se dle ustanovení zákona nemohl majetek vrátit původním majitelům. Soubor zákoníků a norem, později známý jako Clarendonův kodex, měl upevňovat normy v anglikánské církvi. Tato direktiva však zcela neodpovídala záměrům panovníka, neboť spíše prosazovala náboženskou toleranci, což dokázal svým pokusem o schválení zákona o shovívavosti.⁵²

⁵⁰ BROWNING, *English Historical Documents*, s. 57–59; HARRIS, T., *Restoration, Charles II and His Kingdom's 1660–1685*, London 2005, s. 43–46; CHURCHILL, s. 231–232; JONES, J. R., *Charles II – Royal Politician*, London 1987, s. 33–42; LATHAM, L. (ed.), *The World of Samuel Pepys – Passages from the Diary of Samuel Pepys*, London 2000, s. 4–9; MAUROIS, A. – MOHRT, M., *Dějiny Anglie – doplněno o novější období Michelem Mohrtem*, Praha 1993, s. 284; PEARSON, s. 111–116.

⁵¹ CHURCHILL, s. 235.

⁵² BRODIE, G., *A Constitutional History of the British Empire*, Vol. 3, London 1866, s. 548–549; BROWNING, *English Historical Documents*, s. 98–100, 164, 371–386; FEILING, K., *Clarendon and the Act of Uniformity, 1662–3*, in: *The English Historical Review*, Vol. 44, No. 174, 1929, s. 289–291; HARRIS, *Restoration*, s. 46–59; CHURCHILL, s. 231–234, 237–241; JONES, *Charles II*, s. 49–51, 57–62; JESSE, J. H. (ed.), *Memoirs of the Court of England during the Reign of the Stuarts Including the Protectorate*, Vol. 3, London 1840, s. 304–318; KENYON, *Stuart England*, s. 214–243; LATHAM, s. 139–141; MALCOLM, J. L., *Charles II and the Reconstruction of Royal Power*, in: *The Historical Journal*, Vol. 35, No. 2, 1992, s. 307–330; MAUROIS, s. 284–286; MORGAN, K. O., *Dějiny Británie*, Praha 1999, s. 297–298; OGG, s. 148–168, 189–218; PEARSON, s. 134–137.

Karel II. (1630–1685) se svou politikou snažil udržet rovnováhu mezi přáními, které měl on sám, ale i požadavky odlišných skupin v parlamentu. Právě z těchto skupin se postupně vyvinuly dvě politické strany whigů a toryů. Moc independentů, kteří poskytovali toleranci téměř všem reformovaným vyznáním během režimu Olivera Cromwella, se po válce rozplynula. Ke sjednocení národa byla důležitá jak pravidelná účast na anglikánských bohoslužbách, tak i přísná konformita. Tuto formu vlády Karla II. a jeho prvního ministra Edwarda Hydea, prvního lorda Clarendona (1609–1674), podpořil i parlament monarchie, který však připojil i otázku protestantského nástupnictví v zemi. Což bylo důvodem pro královny snahy podpory, jak na straně anglikánských dissenterů, tak i na straně katolíků. Zároveň svou snahu soustředil i na připravení cesty na trůn pro svého mladšího bratra Jakuba, vévodu z Yorku (1633–1701). Pro politiku krále se stalo těžkou zkouškou odmítnutí schválení parlamentem tzv. zákona o shovívavosti (*Declaration of Indulgence*)⁵³ a roku 1673 následující schválení zákona o zkoušce (*Test Act*).⁵⁴ Poté, co došlo k rozpadu Karlova parlamentu, tzv. Kabaly, se parlament mohl těšit z dalšího úspěchu, ze kterého se královští ministři museli zodpovídat. Změnu nepřineslo ani rozpuštění tzv. Kavalírského parlamentu (1661–1679), protože jeho postoj vůči Karlovi II. byl velmi nepřátelský. Ve volbách se dostala na vrchol *Country party*, což byli předchůdci whigů. Zabývali se podporou obchodních zájmů a dissenterů, ale také odpírali právo na následnictví katolíka Jakuba, vévodu z Yorku. Jejich oponentem byla *Court party*, která byla předchůdkyní toryů. Tato strana byla propojena s pozemkovým vlastnictvím a s králem, avšak dokázala výhru svým soupeřům překazit. Král se zaměřil na zápas obou stran a vyčkal, až dojde k vzájemnému vyčerpání sil, poté použil prostředky od krále Ludvíka XIV. (1638–1715), sněmovnu rozpustil a chopil se vlády sám. Posledním úspěchem Karla II. proti parlamentu se stalo prosazení nástupnictví mladšího bratra Jakuba na trůn.⁵⁵

Ve Skotsku byla pozice Karla II. jiná. Zemi unavovaly neustálé spory o Národní úmluvu (*National Convent*) a Slavný spolek a úmluvu (*Solemn League and Convent*). Skotsko i nadále zůstávalo názorově rozdělené. Za Karla se postavila velká část šlechty, která již nechtěla nadvládu všeobecného shromáždění presbyteriánské církve (*General Assembly*), jež ovládli extremisté, kteří si přivlastňovali právo rozhodovat o všech oblastech života, se stavěli za prosazení Conventu v Anglii a v Irsku. V obnoveném parlamentu Karel II. znovuzavedení míst

⁵³ BROWNING, *English Historical Documents*, s. 387–388.

⁵⁴ Tamtéž, s. 389–391.

⁵⁵ KOVÁŘ, M., *Z anglických dějin 17. století: Světla a stíny restaurace*, in: Historický obzor, roč. 6, č. 7–8, 1995, s. 151–158.

pro episkopát⁵⁶, dle králova úsudku mohl jedině episkopální systém skotského Kirku (církve) eliminovat presbyteriánské nebezpečí, které bylo v království na severu mnohem větší než v Anglii. Panovník se také zasadil o obnovení Výboru pro články (*Committee of Articles*)⁵⁷ a odsunul skotský parlament do pozice pouhého schvalovatele královských pozic. Karel sám do Skotska již nikdy nezavítal a dále vládl pomocí královských komisařů, kteří Tajné radě předsedali a účastnili se zasedání parlamentu.

Ve Skotsku bylo zavedení episkopálního systému přijato většinově příznivě. Karel II. tak vlastně splnil požadavky Conventu z roku 1638, podle kterého měli biskupové na starost církev, ale do světských záležitostí nezasahovali. V budoucnosti jim zůstaly odepřeny vrchní posty v království, které si velmi pečlivě hlídala šlechta jako jednu z podmínek své podpory králi.⁵⁸ V některých částech Skotska se proti obnovení episkopátu obyvatelé bouřili po celé období restaurace (zejména na jihozápadě v oblastech Dumfries, Galloway, Clydesdale a Ayrshire). Občas se episkopální nesouhlas s církví rozšířil i do jiných částí země. Podobně se dělo i ve Skotsku, kde se snaha prosazovat náboženskou konformitu velmi podobala praktikám v Anglii. Takovéto praktiky běžně zahrnovaly čistky mezi farními kazateli, pokuty za neúčast na obřadech dle příkazu anebo postavení Conventu mimo zákon. Tato opatření se časem proměnila v zákaz konání bohoslužeb pro ty, kteří nesouhlasili s episkopátem nebo tvrdým vymáháním pokut, ovšem i tento tvrdý postup se jevil jako málo účinný.⁵⁹ Proti tomu vystupovali především nespokojení Skotové na jihozápadě, kterým se posměšně říkalo whigové (*whigs*), protože se stále drželi víry v Convent a snažili se ho ze všech sil prosadit. Skotský lid také našel podporu v Nizozemí, což pro Anglii, protože byla s Nizozemím od roku 1664 ve válce, znamenalo poměrně velké nebezpečí. Existovalo podezření, že Spojené provincie jsou ve spojení se Skotskem.⁶⁰

Další uvolnění přinesl až zákon o shovívavosti z roku 1669, který byl ve Skotsku na rozdíl od Anglie přijat bez problémů.⁶¹ Pro presbytariány a whigy bylo akceptování ze strany heretiků naprosto nepřijatelné, když nepřipustili toleranci kohokoli jiného. Zástupcem smířlivé politiky se stal biskup Robert Leighton (1611–1684), nepodařilo se však umravnit radikální složky. Roku 1672 bylo schváleno druhé Prohlášení o shovívavosti a skotský arcibiskup James

⁵⁶ Order of Council for the Restoration of Episcopacy, 1661, BROWNING, A. (ed.), *English Historical Documents*, Vol. 8, 1660–1714, London 1953, s. 608–609.

⁵⁷ Constitution of the Lords of the Articles, 1663, BROWNING, A. (ed.), *English Historical documents*, Vol. 8, 1660–1714, London 1953, s. 668.

⁵⁸ BURTON, *History of Scotland*, s. 145–147.

⁵⁹ BURTON, *History of Scotland*, s. 169–170.

⁶⁰ MACKENZIE, A. M., *The Passing of The Stuarts*, London 1937, s. 201–206.

⁶¹ First Letter of Indulgence, 1669, *English Historical Documents*, Vol. 8, 1660–1714, London 1653, s. 616–617.

Sharp ze St. Andrews (1618–1679) prosadil obnovení represí. Od této chvíle byla účast na protestantských bohoslužbách nebo pouhé držení textu Conventu trestáno smrtí. Dále se udělovaly vysoké pokuty každému, kdo se odmítl účastnit předepsaných bohoslužeb. Od roku 1678 byly oddíly horalů z Vysočiny přesunuty na jihozápad. Nastalo období, které je nazýváno tzv. *Highland Host* a vyznačovalo se mnohými násilnostmi na obou stranách.⁶² V roce 1679 tak byla ukončena slibná kariéra nebohého arcibiskupa Sharpa, který byl vyvlečen ze svého kočáru a brutálně zavražděn stranou Conventerů, kteří provolávali, že „vyslyšeli volání od Boha předat ho smrti“.⁶³ Parlament tehdy reagoval mnohem energičtěji. Silné vojenské složky sloužící pod královým nemanželským synem Jakubem, vévodou z Monmouthu (1649–1685), byly vyslány vyjednávat s rebely, na Bothwellském mostě (1679) Conventeri utrpěli těžkou porážku a na závěr bylo 1400 vězňů zahrnuto na Greyfriarský hřbitov v Edinburghu, aby zde počkali na svůj rozličný odporný konec. Ale odpor Conventerů se projevoval více než kdy před tím, i když se opatření parlamentu stále zpříšňovala. Ve skotském městě Sanquhar na místě, kde byl umístěn kříž na tržnici, kazatel Richard Cameron (1648–1680) veřejně vyzýval své stoupence k ozbrojenému povstání proti králi a jeho parlamentu. On a ti, kteří mu naslouchali, jak se dalo očekávat, se setkali s neúspěchem. Tato doba v 80. letech 17. století byla nikoliv bezdůvodně nazývána „čas zabíjení“ (*Killing Time*).⁶⁴

Roku 1681 nechal Karel rozpustit parlament v Oxfordu. Whigové i toryové věřili v opětovné svolání parlamentu, protože byl rozpuštěn v minulosti už mnohokrát, ale z finančních důvodů znovu svolán tentokrát nebyl. Král byl přesvědčen, že díky finanční podpoře Ludvíka XIV. pravděpodobně nebude muset parlament znovu svolat. Definitivním dokladem toho, že se chtěl král zbavit svých odpůrců, se jevílo pronásledování whigů. Poslední pokus z řad jejich radikálních stoupenců spočíval v tzv. *Rye House Plot* roku 1683, kdy se naposledy pokusili prosadit změnu v nástupnictví na anglický trůn. Toryové požadovali tvrdé zásahy proti zbytku whigovských odpůrců. Karel je ve funkcích postupně nahradil svými příznivci.⁶⁵

Karlova zahraniční politika se v těchto letech rovněž značně proměnila. Jeho aktivity se výrazně utlumily a na základě dohody s Ludvíkem XIV. se nevměšoval do situací, které by mohly vést v neprospěch Francie. Kvůli velmi vřelým vztahům s Francií zřetelně ochladly vztahy se Spojenými nizozemskými provinciemi, kterým se Karlova politika anglo-

⁶² MACKENZIE, s. 235–236.

⁶³ „recieved a call from God to put him to death“ MACLEAN, F., *A Concise History of Scotland*, London 1970, s. 137.

⁶⁴ MACLEAN, s. 136–137.

⁶⁵ CHURCHILL, s. 265–266.

francouzských vztahů vedená od první poloviny 60. let příliš nezamlouvala. Vilém III. Oranžský na anglického krále naléhal, ať se nespolehá na Francii, ale raději utužuje přátelství s protestantskými zeměmi. Karel si byl vědom nestálosti Ludvíkovy politiky, a tak se snažil navázat vřelé vztahy s ostatními protestantskými zeměmi. Jedním takovým krokem byla svatba mladší dcery vévody z Yorku s Jiřím Dánským (1653–1708).⁶⁶

V posledních letech vlády Karla provázely nejenom finanční obtíže, ale i spekulace o jeho pravé víře. Panovníka zjevně velmi ovlivnil pobyt v exilu na francouzském dvoře, přestože byl vychováván jako protestant. Ke katolické víře ho přitahoval obdiv ke králi Ludvíkovi XVI., ale dokonce i jeho matka Henrietta Marie Bourbonská (1609–1669) i se svými ostatními dětmi ho přesvědčovala ke konverzi. Král se však pro konverzi z naprosto praktických důvodů nikdy nerozhodl. Očekával, že nastane den, kdy se vrátí do Anglie a nastoupí na trůn, proto by nebylo moudré veřejně vyznávat katolickou víru. Po restauraci monarchie se stylizoval do role ochránce anglikánské církve a zájmů svého lidu. Tato situace mu však nebránila v četných snahách prosadit Deklaraci o shovívavosti. I když Karel mnohokrát slíbil v tajných dohodách Ludvíkovi svou konverzi, a že bude prosazovat katolickou víru v Anglii, neměl ji nikdy v plánu dodržet. Pro konverzi ke katolické víře nebyla situace v Anglii příznivá, proto se rozhodl svou náklonnost k tomuto vyznání skrývat. Obrat přišel v okamžiku, kdy král ležel na smrtelné posteli. V noci z 5. na 6. února 1685 svolal své nejbližší, biskupy a mimo jiné i francouzského vyslance. Dle zpráv od vévodkyně z Portsmouthu chtěl král přestoupit na katolickou víru. Za pomoci jeho bratra vévody z Yorku se ke králi měl dostat jeden z královních kněží John Huddleston, který mu měl pomoci s konverzí. Mimo jiné byla ve zprávě Ludvíkovi XIV. zmíněna i vřelost vzájemných vztahů mezi oběma bratry. O svém nemanželském synovi vévodovi z Montmouthu se údajně král nezmínil. Jakub se již v těchto okamžicích připravoval převzít vládu, proto ještě na závěr neopomenul francouzského vyslance ujistit o své loajalitě k Francii.

1.3 Jakub II.

Dne 6. února 1685 zemřel král Karel II. Stuart,⁶⁷ na jeho místo nastoupil jeho bratr Jakub Stuart (1633–1701), do té doby známý jako vévoda z Yorku a během „času zabíjení“ také jako

⁶⁶ CHURCHILL, s. 266; PEARSON, s. 253.

⁶⁷ AIRY, O., *Charles II*, New York 1904, s. 413–414; BROWNING, *English Historical Documents*, s. 116–118; BRYANT, A. (ed.), *The Letters, Speeches and Declarations of King Charles II*, London 1968, s. 328; CRAWFURD, R., *The Last Days of Charles II*, Oxford 1909, s. 22–51; FEA, A., *King Monmouth Being a History of the Career of James Scott “The Protestant Duke” 1649–1685*, London 1902, s. 193–195; FOX, J., *A History of the Early Part of the Reign of James the Second*, London 1808, s. 60–61; HUME, D., *The History of England from the Invasion of Julius Caesar to the Revolution in 1688*, Vol. 8, London 1789, s. 209; CHURCHILL, s. 267;

královský komisař ve Skotsku (1679–1682). Jakub II. (ve Skotsku VII.) nebyl populární ve skotských nížinách ani v Anglii. Poprvé po téměř 120 letech mělo Skotsko římskokatolického monarchu. Jak ve Skotsku, tak i v Anglii se přirozeně obávali, že se král bude snažit ustavit své vlastní náboženství ve všech jeho dominiích.⁶⁸ Dalším prohlášením o shovívavosti (roku 1679) si Jakub II. získal sympatie pro přijetí na skotský trůn. Nicméně zůstaly i radikální skupiny, z nichž vynikli tzv. cameronisté, pojmenovaní dle svého vůdce, jejichž zástupci Richard Cameron a Donald Cargill (1619–1681) usilovali o radikálně presbyteriánský Kirk. Svým postojem a konáním útočili na umírněné presbyteriány, neboť se zřekli krále, jeho nástupce a všech, kteří se přičinili na tomto stavu. Dokonce vyhlásili, že zavraždění těchto osob, stejně jako osob, které se s daným stavem smířily, je prospěšné. Umírnění presbyteriáni byli pod tlakem vládních persekucí na jedné straně a zároveň terčem násilí ze strany cameronistů. Přes to, že proti tomuto hnutí bylo postupováno tvrdě a Cameron byl v červenci 1680 zabit a Cargill popraven o rok později, objevovali se i poté vůdci, kteří byli schopni radikalizovat cameronisty.⁶⁹

Další represe začaly poté, co skotský parlament na svém zasedání za Karlovy vlády schválil zákon o zkoušce (*Test Act*) a po odhalení spiknutí proti králi a jeho nástupci o dva roky později.⁷⁰ Do spiknutí zřejmě zapojení cameronisté vedení Jamesem Renwickem reaguji manifestem,⁷¹ který vyhláší „boj všem nepřátelům Boha“ těm, kteří nebyli hodni slitování. V zemi byly vládou vévody z Yorku zřízeny soudy, kde byli všichni nuceni, dle zákona o zkoušce prokázat svou víru. Nastaly perzekuce a ti, kteří se zákonu o zkoušce nechtěli podrobit, byli popraveni.⁷²

Na počátku se zdál Jakubův nástup bezproblémový. Jako lord velkoadmirál měl četné úspěchy, které mu dopomohly bezproblémově na trůn. Lid si navíc stále pamatoval hrůzy občanské války a Cromwellovy republiky, proto nestál o rozpoutání dalších nepokojů. Dalším uklidňujícím faktorem byla absence mužského dědice. V úvahu připadaly pouze Jakubovy dcery anglikánského vyznání Marie Stuartovna (1662–1694) a Anna Stuartovna (1665–1714).⁷³ Protože se problematice katolické vyznání krále začalo projevovat velmi brzy, vydal

JONES, *Charles II*, s. 186; MACAULAY, T. B., *The History of England from the Accession of James the Second*, Vol. 1, London 1849, s. 426; PEARSON, s. 255–256.

⁶⁸ MACLEAN, s. 138.

⁶⁹ DONALDSON, *The Edinburgh History of Scotland*, s. 370–375.

⁷⁰ BURTON, *History of Scotland*, s. 243.

⁷¹ Sanquahar Declaration, 1680, *English Historical Documents*, Vol. 8, 1660–1714, London 1953, s. 626–627.

⁷² BROWNING, *English Historical Documents*, s. 621–622.

⁷³ GOODLAD, G., *Before the Glorious Revolution: The Making of Absolute Monarchy?*, in: *History Review*, No. 58, 2007, s. 10–15; FOX, s. 73–74.

již zmíněná prohlášení o shovívavosti. Přesto však tento návrh později vzbuzoval v lidu podezření, protože jeho vzor francouzský panovník Ludvík XIV. nechal ve Francii zrušit edikt nantský.⁷⁴

I když pokusy whigů překazit Jakubův nástup na trůn byly v předchozích letech četné, jejich plán se nikdy zcela nevydařil. I tak se Jakub, vévoda z Monmouthu, po smrti otce Karla II. chystal ujmout svých nároků a práv na trůn v Anglii. Díky podpoře a podněcování anglických protestantských exulantů ve Spojených nizozemských provinciích se začal rýsovat plán na svržení strýce Jakuba II. Vévoda se stýkal i s Vilémem III. Oranžským (1650–1702), ten však s jeho návratem do Anglie příliš nesouhlasil, neboť si byl vědom případných následků v případě zatčení za vlastizradu.⁷⁵ Hlavní podporu v tomto plánu pro vévodu představoval Archibald Campbell, hrabě z Argyllu, ten mu nejčastěji podsouval myšlenku na svržení neprávoplatného anglického krále. Roku 1685 v červnu se vévoda z Monmouthu vylodil v Anglii. Neměl však žádnou podporu, ani finanční, ani vojenskou. Rozhodl se hledat v Anglii spojence. Nikdo z vyšších vrstev se nepřidal, a tak naverboval vojáky z řad prostého lidu. I když se jeho šance jevily jako mizivé, stále věřil, že je povinen svrhnout Jakuba II. a jeho absolutistickou vládu a osvobodit lid. Téhož roku v červnu vydal v Tauntonu prohlášení, že jeho hlavním zájmem je chránit anglikánskou církev a svobody i práva lidu v Anglii.⁷⁶

Vojáci Jakuba II. se s nevycvičenou armádou rychle vypořádali a vévoda z Monmouthu byl zatčen. V Londýně prosil krále, zdali by mu mohl udělit milost. Král si uvědomoval velké nebezpečí, které pro něho jeho synovec ztělesňoval. Lid ho měl rád, náležela mu i podpora anglických exulantů a existovala jistá pravděpodobnost, že by se mohl o převrat pokusit znovu, a tentokrát úspěšně, což král nechtěl dopustit. Jakub předložil záležitost parlamentu a ten zbavil vévodu z Monmouthu občanských práv jako vlastizrádce, který měl být posléze odsouzen k smrti. Prosby o smilování král nevyslyšel a 15. července 1685 byl James Scott, vévoda z Monmouthu, popraven stětím.⁷⁷

Doba vlády Jakuba II. se nesla ve znamení nerespektování rozpoložení sil mezi králem a parlamentem, které Jakub přehlížel. Namísto docenění oddanosti své země při povstání vévody z Monmouthu se Jakub snažil oslabit pozice anglikánské církve s parlamentem. Díky prohlášení o toleranci⁷⁸ ulehčil dissenterům, ale svým jednáním vyvolal obavy kvůli

⁷⁴ CHURCHILL, s. 269.

⁷⁵ FEA, s. 198–199, 186–191; CHURCHILL, s. 270.

⁷⁶ BROWNING, *English Historical Documents*, s. 119–120; FEA, s. 203–205, 214–224, 237–239, 244–245; FOX, s. 163–276; HUME, Vol. 8, s. 226–228; CHURCHILL, s. 271; MACAULAY, s. 580–581.

⁷⁷ FEA, s. 309–311; HUME, Vol. 8, s. 229–230, MACAULAY, s. 583–623.

⁷⁸ BROWNING, *English Historical Documents*, s. 621–622.

dosazování katolíků do významných postů v Anglii. Jakubova politika se stala nepřijatelnou po narození mužského potomka, který byl vedený ke katolickému vyznání. Proto se přední politikové rozhodli poslat pro Viléma Oranžského a jeho manželku Marii.

Ve Skotsku nebyla situace tak komplikovaná jako v Anglii. Jediná část, která nesouhlasila se zavedeným systémem, byla málo početná skupina cameronistů. Ty si Jakub znepřátelil celkově čtvrtým prohlášením o shovívavosti, které vešlo v platnost 2. března 1685. Začaly nové boje, nešlo jim pouze o přiznání svobody, ale o snahu potlačit svobodu vyznání všech ostatních. Armáda proti nim postupovala velmi tvrdě.⁷⁹ I ve Skotsku bylo vedeno povstání proti režimu, stejně jako v Anglii, v jehož čele stál hrabě z Argyllu. Avšak ani hrabě z Argyllu, ale ani vévoda z Monmouthu se nedočkali podpory cameronistů. Povstání bylo potlačeno a jeho vůdci popraveni, jak v Anglii, tak i ve Skotsku.⁸⁰ Jakub II. začal stejně jako v Anglii dosazovat do vysokých státních úřadů katolíky. Odvolání zákona o zkoušce znamenalo silné protesty cameronistů a u zbytku obyvatel obavy z katolíků. Dne 30. června 1688 sedm biskupů, kteří podepsali petici proti Deklaraci o shovívavosti, a sedm vůdčích protestantů reprezentující názor whigů a toryů – Edward Russell, Henry Sidney, lord Lumley, biskup Compton, dále hrabě ze Shrewsbury, Devonshire a Danby – napsali Vilémovi Oranžskému a prosili ho o invazi do Anglie.⁸¹

Je otázkou, zda Vilém Oranžský plánoval invazi do Anglie už dříve. Mnoho historiků se přiklání k názoru, že ji plánoval již počátkem 80. let. Vilém byl velmi dlouho v kontaktu s opozičními vůdci v Anglii a snažil se neustále dobře informovat o anglické otázce. Roku 1687 vyslal do Anglie dva emisary. Na jaře toho roku přijel do Anglie Everard van Weede van Dijkvelt a v srpnu ho následoval Willem Zuylestein. Jejich úkolem bylo utvrdit vztahy mezi Vilémem a hlavními politickými osobnostmi v Anglii. V roce 1688 v červnu vyslal Vilém Oranžský Willema Zuylesteina podruhé, aby vyjádřil gratulaci králi Jakubovi II. k narození syna a také aby opatřil dopis s pozváním od vůdčích osobností do Anglie. Vilém předešel logistickým problémům aktuální invaze tím, že využil příležitosti převládajících povětrnostních vlivů, které anglickému námořnictvu pomohly plout dál směrem na západ Lamanšským průlivem až do Torbay, kam dopluli 5. listopadu 1688. Čtyři dny poté vstoupil do města Exeter. V následujících týdnech Vilémova umírněná veřejná prohlášení povzbudila k přeběhnutí na jeho stranu jak torye, tak i jejich whigovskou opozici, stejně tak jako ilustrace v tisku, jak Jakubova katolická politika sjednotila protestantský národ proti němu. Sir Edward Seymour

⁷⁹ MACKENZIE, s. 253–264.

⁸⁰ BURTON, *History of Scotland*, s. 259–263.

⁸¹ COWARD – GAUNT, s. 384

a jeho rival z jihu Anglie, markýz z Bathu, otevřeně deklarovali hned po jeho vyloštění, že bude mít volnou cestu, až bude pomalu pochodovat z Exeteru, odkud vyrazí 21. listopadu, směrem do Londýna. Jak předpokládal, během jeho pochodu se odehrálo mnoho regionálních povstání a demonstrací na jeho podporu. Již 15. listopadu 1688 lord Delamere zajistil kontrolu Cheshire, o týden později, 21. a 22. listopadu, hrabě z Devonshire a Danby ovládli Nottingham a poté York, a další provinční města učinila prohlášení ve Vilémův prospěch.⁸²

Přestože existovala nesnášenlivost mezi whigy a toryi, nijak nebagatelizovala odpor k Jakubově politice. Ani tak nebyl Vilém a většina jeho podporovatelů v postavení, kdy by mnoho nechybělo k sesazení krále Jakuba II. Není žádná pochybnost, že myšlenka na sesazení krále byla v myslích mnoha mocných toryů a jejich podporovatelů, včetně bratrů Hydových, Halifaxe, hraběte z Nottinghamu, a většiny biskupů. Snažili se Jakuba postupně pod hrozbou invaze přimět ke změně jeho politiky. Byli však příliš hluboce připoutáni k principům pasivní poslušnosti a odporu na to, aby viděli, jak Jakub přichází o trůn.⁸³ Dne 23. listopadu se král zhroutil a ztratil odvahu. Namísto toho, aby postupoval se svou armádou a vzdoroval Vilémovým vojenským silám na jihozápadu Anglie, dal příkaz stáhnout se z Londýna. V tuto chvíli John Churchill (stal se hrabětem z Marlborough v roce 1689 a vévodou v roce 1702) přeběhl k Vilémovi. Dne 11. prosince s Vilémovou armádou, která pochodovala jižním hrabstvím směrem k hlavnímu městu, král Jakub II. opustil Londýn a zamýšlel uprchnout do Francie. Krále však zajali a odvezli zpět do Londýna; přesto 22. prosince svůj útěk na kontinent uskutečnil. Jakubův nervový kolaps zajistil, že když Vilém dorazil do Londýna, měl podporu všech vůdčích whigů i toryů. Královo rozhodnutí nezůstat v Anglii odstranilo konečnou překážku, která stála v cestě tzv. slavné revoluci a změně monarchie v čele království.⁸⁴

⁸² Tamtéž, s. 386–387.

⁸³ WESTERN, J. R., *Monarchy and Revolution*, London 1985, s. 270.

⁸⁴ COWARD – GAUNT, s. 386–387.

2. Vilém III. Oranžský, král anglický a skotský

2.1 Nástup na trůn

Problém nástupnictví byl po slavné revoluci klíčovým. V zimě let 1688–1689 přicházelo v úvahu mnoho různých řešení, která se publikovala a rozebírala v tisku. Probíraly se tři zásadní otázky. První, zdali je návrat Jakuba II. na trůn možný, pokud by byl ochoten akceptovat omezení své moci. Druhá, jestli je ustanovení Viléma jako regenta za Jakuba II. přijatelným kompromisem. Třetí, pokud už Jakub II. nebude králem, měla by být koruna nabídnuta Vilémovi nebo Marii, aby vládli samostatně, či by jim měla být poskytnuta společně? Pro torye bylo nepředstavitelné ustanovit novým králem někoho jiného, pokud byl ten starý stále na živu. Z toho důvodu stále prosazovali jako krále Jakuba. I poté, co 11. prosince Jakub prchl z Londýna, ukázala se na setkání peerů v Guildhall stále silná vůle podporovat ho a udržovat jako krále mezi vůdčími toryi v čele s bratry Hydeovými, hrabětem z Rochesteru a Clarendonu, arcibiskupem Sancroftem i biskupem Turnerem z Ely.⁸⁵

Dne 22. prosince 1689 Jakub II. uprchl ze země, čímž se efektivně odsunula možnost další občanské války. Od této chvíle byli vysoce postavení toryové nuceni podporovat Viléma jako jediného garanta veřejného pořádku. Dne 24. prosince setkání 6 peerů odsouhlasilo požádat Viléma o opuštění země a uzavřít dohodu o pořádání parlamentních voleb. Dne 29. ledna toryové ve Sněmovně lordů odhlasovali, aby bylo vyneseno usnesení. Když byl Rochesterův návrh na regentství ve sněmovně odmítnut 58 hlasy proti 51, někteří toryové, vedeni Danbym, předložili návrh, který plynul z pouhé beznaděje. Právoplatnou královnou byla uznána princezna Marie, a to na základě toho, že Jakub opustil království a že malý princ, který se narodil v červnu 1688, nebyl Jakuba, ale propašovali ho v ohřevné pánvi do Mariiny ložnice, a proto se stala Marie Jakubovou právoplatnou dědičkou. Tuto toryovskou báhorku dočasně ukončil sám Vilém Oranžský. Byl to právě on, kdo mohl v této bezprostřední situaci řídit chod událostí. Dne 3. února dal na vědomí, že nebude vládnout jako regent ani jako královnin choť, a Marie, která byla vždy vzorem manželské poslušnosti, souhlasila. Její sestra Anna se mezitím za podmínky, že by Marie zemřela před Vilémem, zřekla nástupnictví. Angličtí politici čelili neúprosnému rozhodnutí: buď akceptují Viléma a Marii jako krále a královnu s podmínkou, že dominantním partnerem bude Vilém, nebo ponесou následky

⁸⁵ BEDDARD, R. A., 'The Guildhall declaration of 11 December 1688 and the counter revolution of the loyalists', in: *Historical Journal*, Vol. 11, 1968, s. 403–20; BEDDARD, R. A., 'The loyalists opposition in the Interregnum: a letter of Dr Francis Turner Bishop of Ely and the Restoration of 1688', in: *Bulletin of the Institute of Historical Research*, Vol. 40, Is. 101, 1967, s. 101–109.

prodlužovaného interregna a možného lidového povstání. Dne 6. února Sněmovna lordů schválila návrh Dolní sněmovny včetně „abdikace“ a „obsazení volného trůnu“ a parlament potvrdil nabídku trůnu Vilémovi s Marií. Toryové se snažili beznadějně ospravedlnit příčinu neúspěchu neboli selhání svých principů. Mimo mýtus s ohřevnou pánví se snažili ospravedlnit „slavnou revoluci“ jako boží nařízení, kterému nešlo odolat.⁸⁶

Mnoho toryů se podřídilo Vilémovi jako králi de facto, ale pokračovali v uznávání Jakuba jako krále de jure. Whigové, na rozdíl od toryů, neměli žádné zábrany akceptovat Viléma jako krále. Je pravdou, že whigové vyšli z revoluce v „lepší kondici“, než toryové. Avšak to by nebylo zcela stoprocentní tvrzení. Po „slavné revoluci“ se pozice whigů nevyvíjela zdaleka, tak dobře, jak mnozí doufali. Vilém si byl vědom, že se prominentní politici musí smířit s novou vládou. Jeho první seznam ministrů musel představovat pro whigy velké zklamání. Hrabě ze Shrewburry ze strany whigů byl jmenován jedním ze státních sekretářů, avšak dalším jmenovaným se stal hrabě z Nottinghamu, toryovský „loajalista“ z roku 1688 a velmi pozdě přeorientovaný na Vilémovu věc. Navíc tak zapřísáhlí nepřátelé ze strany whigů jako Danby a Halifax, jimž se pělý ódy královské laskavosti, přestože jejich úřady, lord president a lord strážce tajné pečeti, byly pouze statutem důstojnosti. Mimo jiné Vilém přiřadil klíčové úřady lorda strážce pokladu a lorda kancléře do komise, proto jim nikdo nemohl dominovat. Nic nemohlo lépe reflektovat Vilémovu touhu ukázat, že může ovládat širokou politickou oporu v Anglii a stejně tak odhodlání prosazovat nezávislou moc koruny.⁸⁷

2.2 Deklarace práv

Dne 29. ledna Dolní sněmovna odsouhlasila žádost Anthonyho Carreye, vikomta z Falkland (jeho titul byl skotský, proto měl právo zasedat jako poslanec v anglické Dolní sněmovně), že „předtím, než obsadíte trůn, já budu moci rozhodnout, jakou moc budete dávat králi a jakou nikoli“, zasedlo shromáždění k formulaci listiny práv občanů, oba tyto požadavky existovaly již dříve a nyní, když byly zaneseny do legislativy, je museli Marie a Vilém společně odsouhlasit před tím, než přijali trůn.⁸⁸ Zpráva Dolní sněmovny, která byla připravena dne 2. února, obsahovala shrnující program konstitucionálních změn, sestávajících se z dvaceti osmi „hlav“, včetně garancí pokračujícího parlamentu, náboženské svobody protestantů

⁸⁶ STRAKA, G., *'The final phase of divine right theory in England, 1688–1702'*, in: *English Historical Review*, Vol. 77, 1962; KENYON, J. P., *Revolution Principles: the Politics of Party, 1689–1720*, 1977, s. 54.

⁸⁷ COWARD – GAUNT, s. 402–403.

⁸⁸ FRANKLE, R. J., *'The formulation of the Declaration of Rights'*, in: *Historical Journal*, Vol. 17, 1974, s. 266–267.

a žádosti o reformu soudních řízení týkajících se prospěchářství a velezrady, a proto soudci bude ustanoven fixní plat, kterým se bude řídit, nikoli pro královu potěchu.⁸⁹

Byla zde touha parlamentu nějakým způsobem omezit moc koruny, což mohlo být také vidět na Vilémově žádosti o trvalé finanční vyrovnaní. Když se dne 26. a 27. února 1689 diskutovalo poprvé, hlasy ze všech stran politického spektra varovaly proti dotování buď velkého celkového trvalého příjmu nebo permanentního příjmu vůbec. Dne 11. března se vše schválilo, navzdory Vilémově urgentní žádosti se ustavilo, že existující běžný příjem koruny může být shromážděn do 24. června 1689 a od 20. března se bude stará rodinná suma 1 200 000 £ znovu rozvíjet kupředu jako běžné výdaje koruny.

Pouze dvaceti osmi „hlav“ prošlo parlamentem pouze jedenáct. Dne 2. února předložil parlament finální verzi Deklarace práv. Nejdůležitější z jejích bodů byly ty deklarace, které s využitím suspendování moci nelegálně získávaly finance na pozemní armádu v době míru a zvyšovaly plat bez souhlasu parlamentu. Mnoho dalších prohlášení v deklaraci se jevílo vágní až v podstatě neefektivní. Velké množství dalších vyzdvihovalo důležité otázky v definici. Nejzajímavější je, že všechny tyto „hlavy“ ze zprávy z 2. února, které potřebovaly novou legislativu, parlament zamítl.⁹⁰ Deklarace nechala nejvíce nedotčenou personální moc monarchie a možnost si zvolit vlastní ministry, vytvoření její politiky především zahraniční (*foreign policy*), ovlivňování parlamentu prostřednictvím voleb a dosazených lidí a obecné dispozice patronátu. Před přijetím koruny se dostala k Vilémovi a Marii pouze okleštěná verze Deklarace práv, jejíž akceptace znamenala podmínku přijetí.⁹¹ Je mnoho různých důvodů, proč mohla konstitucionální dohoda mít v roce 1689 limitující povahu. Pravděpodobně Vilémův všeobecně známý úmysl nedopustit drastické zásahy do královských privilegií, čehož se mnozí politikové dovítali. Přirozeně se někteří whigové v roce 1689 přikláněli méně k restrikcím královské moci, než bylo pravděpodobně očekáváno i během vylučovací krize (*Exclusion Crisis*), převážně proto, že doufali, že oni budou dominovat v novém králově parlamentu. Pro většinu členů parlamentu bylo však důležité neplýtvat časem, co nejrychleji obsadit trůn jeho povoláním a přejít komplikovanou konstitucionální legislativu. Deklarace práv (uzákoněná jako zákon o právech v prosinci 1689) byla konzervativním dokumentem.⁹² Kromě přínosu změny monarchů nepřinesla v ústavě žádné zásadní změny.⁹³

⁸⁹ HORWITZ, H., *Parliament, Policy, and Politics in the Reign of William III*, 1977, s. 367–368.

⁹⁰ COWARD – GAUNT, s. 403–404.

⁹¹ FRANKLE, s. 270.

⁹² COSTIN, W. C. – WATSON, J. F., *The Law and Working of the Constitution: documents, 1660–1914*, Vol. 2, 2. edice, 1, London 1961, s. 67–76.

⁹³ COWARD – GAUNT, s. 404.

2.3 Skotská společnost a masakr v Glencoe

Roku 1695 byla založena Skotská společnost (*Company of Scotland*), která měla zprostředkovat obchod s Afrikou a Indií a kladla si za cíl nalezení kolonií. Skotsko mělo od tohoto projektu velká očekávání a slibovalo si ozdravení skotské ekonomiky. Avšak anglická Východoindická společnost nebyla na straně nové konkurence a stavěla se do opozice. Největší odpor kladla v okamžiku, kdy se členové Skotské společnosti pokoušeli založit kolonii v Darienské šíji, v srdci „španělského impéria“. Vilém III. neměl zájem o roztržku se Španělským královstvím, proto zarazil anglickým obchodníkům investice do Skotské společnosti, o čemž následně přesvědčil i obchodníky z Hamburku a Amsterodamu. Skotsko bylo přesvědčeno, že za zánikem jejich společnosti stojí Angličané.⁹⁴

V únoru roku 1692 měly Vilémovy politické kroky za následek masakr ve skotském Glencoe. Skupina z klanu Campbellů překvapila klan MacDonaldů nepřipravený a podřezala jim hrdla.⁹⁵ Situace byla vyvrcholením odchodu krále Jakuba II. ze země, což bylo bolestným zklamáním pro většinu Skotů. Od hlav skotských klanů se očekávala poslušnost příslibená novému panovníkovi, avšak to se příliš Skotům nelíbilo, neboť měli ve zvyku vyslechnout přísahu věrnosti krále národa. Mnoho zástupců klanů se vypravilo do Francie za Jakubem II. Ten se neopovážil jim jejich věrnost novému králi Vilémovi III. vymluvit, proto jim ji nerozmlouval a dal jim své požehnání.

Jedním z hlavních protagonistů se stal MacIain z Glencoe z klanu MacDonaldů, který svým návratem z Francie zmeškal přísahu věrnosti králi, stanovenou na 1. ledna 1692. Přes to, že se MacIain dostavil dne 30. prosince do Fort Williamu, nebyl vyslán řádný úředník koruny, proto byl MacIain poslán zpět do Glencoe. Tento slib se mu podařilo zaregistrovat o týden později. Ve stejnou dobu se nacházel v nemilosti státní tajemník Jakuba II. pro Skotsko sir John Dalrymple za svou přílišnou lhostejnost ke skotské vysočině. Vilém III. ho přinutil k demonstraci vládní síly na Vysočině, jež měla mít podobu vyvraždění jednoho ze skotských klanů. Volba padla na klan MacDonaldů. Jejich vyvraždění „dostali na starost“ Campbellové z Argyllu, kteří se chtěli zalíbit novému panovníkovi. Dne 1. února vyjel regiment pod velením Roberta Campbella z Glenlyonu v údolí Glencoe. Jejich příjezd proběhl poklidně, a tak se dostalo celé skupině vřelého přivítání.⁹⁶

⁹⁴ COWARD, B., *The Stuart age: England 1603–1714*, London 1994, s. 415–416.

⁹⁵ DAVIES, N., *Ostrovny: Dějiny*, Praha 2003, s. 467.

⁹⁶ STEWART, M. J. A., *Skotsko: zapomenutá monarchie*, Praha 2000, s. 150.

Dne 12. ledna v době, kdy se Robert Campbell a synové vůdce klanu MacDonaldů John a Alasdair věnovali karetní zábavě, dorazil rozkaz k útoku. Mimo jiné oba klany pojil sňatek Robertovy neterě s Alasdaiem. Další den 13. února v ranních hodinách Campbellovi vojáci do jednoho pozabíjeli všechny MacDonaldovy muže. Milost neprojevili ani vůči ženám a dětem či starším členům klanu. Všem, kterým se podařilo utéct, bylo souzeno čelit kruté zimě. Mezi přeživšími, kteří unikli, se nacházeli oba synové MacIaina MacDonalda i s jeho malým vnukem. Campbellové povraždili nejméně 38 osob z klanu MacDonaldů a další zemřeli na útěku ve sněhové vánici. Tato Vilémova skotská politika se neblaze zapsala do skotské historie, která neměla být nikdy zapomenuta. Namísto potlačení skotského živlu došlo k jeho vybouření a stal se impulzem pro vytvoření silné jakobitské komunity.⁹⁷

2.4 Darien

Revoluce efektivně transformovala „Britské impérium“ založené na Stuartovském královském privilegiu v „Anglické impérium“ vystavěné na konstitucionálním dohledu parlamentu. Povaha Dohody v Anglii stimulovala živé veřejné debaty o domácích a imperiálních záležitostech politické ekonomiky. Sir Dalby Thomas pochyboval o účinnosti a udržitelnosti anglických navigačních zákonů (*English Navigation Acts*). Hugh Chamberlen argumentoval tím, že domácí podnik může podnítit ustavení zemských bank v Anglii a ve Skotsku. Ve skutečnosti debata o politické ekonomice, která byla doprovázena polemickým popíráním myšlenky, že Skotsko bylo za všech okolností podřízeno Anglii, zakrývala skutečnost, že skotské obchodní aspirace byly zahaleny v šeru nebo že se tento obchod a manufaktury nacházely v konečném úpadku. Růst byl dosažitelný prostřednictvím flexibilních bankovních úmluv a pomocí oživení skotských koloniálních ambicí s pokusem o založení plantáží v Západních Indiích, znovu vytvořených v roce 1693. Tato žádost byla splněna s kuráží následovat Anglii, ale anonymní skotští dobrodruzi neústupně stáli za myšlenkou, že je „v zájmu Anglie, aby Skotsko mělo plantáže v Západních Indiích“, které mohou společně sloužit jako „obranná zeď“ proti dalším evropským konkurentům.⁹⁸

Roku 1695 v průběhu zasedání skotského parlamentu zavládla bouřlivá atmosféra. Záležitost v Glencoe stále nebyla zapomenuta a viníci, po jejichž nalezení komise prahla, byli na králův příkaz ušetřeni stíhání. Díky debatě o založení společnosti mohl Vilém III. odvést pozornost lidu jiným směrem, proto prostřednictvím nového královského komisaře pro Skotsko

⁹⁷ MAGNUSSON, M., *Scotland: The Story of a nation*, London 2000, s. 524–525; STEWART, M. J. A., s. 150.

⁹⁸ MACCINES, A. I., *Union and Empire: The Making of the United Kingdom in 1707*, Cambridge 2007, s. 173.

hraběte Tweeddalea poskytl souhlas.⁹⁹ Dne 26. května roku 1695 byl oficiálně potvrzen vznik Skotské společnosti (*Company of Scotland*). Od té chvíle společnost zaznamenala mnoho proměn. Do jejího čela se také mimo jiné dostalo jak mnoho domácích Skotů, tak i Skotů z Londýna. Jedním z nich byl William Paterson¹⁰⁰, polemik, koloniální dobrodruh a jeden ze zakladatelů anglické banky (*Bank of England*), jenž využil svého dalekosáhlého vlivu k přetvoření Skotské společnosti k jeho poslušnosti. Měl zkušenost se zámořským obchodem, proto proti návrhům na založení kolonie na západoafrickém pobřeží přednesl plán kolonizace Darienské šíje. Jeho představa ztělesňovala obchodní centrum, jež by spojilo severní a jižní Ameriku i Atlantik s Pacifikem. Lokace místa byla taktéž dobře propočítána. Vzdálené místo od Skotska, mělo být dlouho vyhledávanou imperiální výhrou, žárlivě střeženo Španěly a záviděno Angličany. Darien ideálně zapadal do Patersonovy vize o námořním impériu, protože zde bylo snadné uspět v obou oceánech, jak v Pacifiku, tak i v Atlantiku. Jak Paterson památně poznamenal ve svém spise (*A Proposal to Plant a Colony in Darien*), Darienská šíje „představovala dveře k mořím a klíč ke světu“, jež opravňují „jejich držitele udávat zákony obou oceánů a stát se arbitry světa obchodu“.

Skotská společnost ovšem neměla o této oblasti žádné bližší informace, pouze letmé poznámky z pera Lionela Wafera, lodního lékaře, který se do těchto míst podíval krátce s bukanýry. Mimo jiné si tuto oblast nárokovala španělská koruna, avšak vzhledem k jejím rozsáhlým územním nárokům nebylo Skotské společnosti jasné, zda opravdu Španělé dané území vlastní. Z toho důvodu celý projekt započal popřením nároku Španělska.¹⁰¹ Nový kurs byl podpořen králem, který požehnal vzniku Skotské společnosti, ale také pro touhu jak Angličanů, tak i Skotů zmocnit se po dlouhé době španělského majetku.¹⁰²

Při zisku kapitálu společnosti zde viděli příležitost nejen Skotové, ale mnozí Angličané i obchodníci z Nizozemí a Hamburku, jež se chtěli podílet na výnosném dálkovém obchodu.

⁹⁹ BROWNING, A., *English Historical Documents*, s. 652–655.

¹⁰⁰ William Paterson (1658–1719) byl rodilým Skotem, ovšem mládí strávil v Anglii, kde se vyučil kupcem a obchodoval s anglickými koloniemi. Roku 1694 sestal se jedním ze spoluzakladatelů Bank of England a po jejím založení byl rok členem jejího představenstva. Následně rezignoval a odešel zpět do rodného Skotska, kde se podílel na založení Skotské společnosti. Podařilo se mu prosadit projekt obchodu v Darienské šíji. Účastnil se první výpravy, která odplula roku 1698, kde ovdověl a po svém návratu plánoval ustavení skotského státního dluhu dle anglického vzoru. Přestože byl patriot, podpořil vznik unie. Podzim svého života prožil jako obchodník v Londýně. DONALDSON, G. – MORPETH R. S., *Who's Who in Scottish History*, Oxford 1973, s. 157–158.

¹⁰¹ MACCINES, A. I., s. 174; GALLUP-DIAZ, I., *The Door of the Seas and the Key to the Universe: Indian Politics and Imperial Rivalry in the Darién, 1640–1750*, New York 2005, s. 75–77; PATERSON, W., *A Proposal to Plant a Colony in Darien: to Protect the Indians Against Spain; and to Open the Trade of South America to All Nations*, London, 1701, in Saxe Bannister (ed.), *The Writings of William Paterson*, Vol. 1, London 1858, s. 159; GRZYBOWSKI, S., *Pretendenci i górale, Z dziejów unii szkocko-angielskiej*, Varšava 1971, s. 121.

¹⁰² FERGUSON, W., *The Edinburgh History of Scotland*, Vol. 4, Edinburgh 1984, s. 28–29.

Královův souhlas byl vykládán jako záruka úspěšnosti celého podniku.¹⁰³ Od roku 1696 do roku 1698 investovali skotští obyvatelé více než 400 000 liber do Skotské společnosti obchodující s Afrikou a Indiemi (*Company of Scotland of Trading to Africa and the Indies*) a do jejího pokusu o vybudování komerční říše v novém světě. Tato finanční investice byla spojena lidskými životy. Za misi, která se snažila zlepšit skotské hospodářství a získat skotskému království místo mezi evropskými imperiální mocnostmi, dalo nakonec život více než dva tisíce Skotů.¹⁰⁴

V den, kdy se podílové knihy Skotské společnosti uzavřely, došlo přirozeně k reakci ostatních společností. Tyto konkurenční společnosti, které již byly na trhu dobře známé, měly v anglickém parlamentu své konexe, jež jim zajistily zákaz parlamentu anglickým poddaným jakkoli se podílet na skotském darienském podniku, do čehož spadali i Skotové žijící v Londýně. Rovněž král Vilém III., který po dobytí Namuru a s nadějí na konec Devítileté války nepotřeboval skotskou společnost konejšit svými ústupky, se postavil proti. Skotská společnost tímto přišla o polovinu jmění, které do ní vložili Angličané. Skotové proto začali jednat s hanzovními městy, která jejich podnik zaujal a měla zajistit stavbu lodí pro společnost. Ovšem do jednání Skotů zasáhl královův anglický vyslanec v Hamburku, sir Paul Rycout, který jasně vyjádřil nelibost krále ohledně podílu Hamburku či jiných hanzovních měst na Skotské společnosti a naznačil případné důsledky, které pro ně mohly znamenat zhoršení vztahu s Anglií. Skotský parlament žádal po králi vysvětlení, toho se mu však nedostalo, neboť král svalil vinu na své skotské sekretáře Tweeddalea a Johnstona, kteří ho měli údajně chybně informovat. Následně Vilém oba muže propustil a delší dobu se nevměšoval do skotské politiky.¹⁰⁵

V tuto chvíli se Skotská společnost stala znovu pouze skotským podnikem. Přesto přípravy pokračovaly a na podzim roku 1698 vyplula flotila přibližně o počtu 1200 kolonistů, kteří netušili, co je za oceánem čeká. Mimo jiné na zákaz Viléma III. žádná z anglických kolonií v Novém světě nesměla poskytnout jakoukoli pomoc Skotům při zakládání Kaledonie.¹⁰⁶ Právě tato situace již od počátku předurčovala osud kolonistů, kteří měli v Novém světě získávat zásoby od kolonistů z Anglie. Guvernéri Jamajky a Barbadosu se obávali hněvu krále, proto nebyli ochotni pomoci. Nepřipravenost skotských kolonistů se brzy projevila. Domorodce nezaujal papír, dámské čepice, paruky ani silné vlněné látky, které kolonisté vezli s sebou na

¹⁰³ BURTON, J. H., *History of Scotland*, Vol. 8, s. 37–38.

¹⁰⁴ COMUNALE, R. A., 'Ill Used by our Government': *The Darien Venture, King William and the Development of Opposition Politics in Scotland, 1695–1701*, in: *Scottish Historical Review*, Vol. 98, No. 246, 2019, s. 22.

¹⁰⁵ FERGUSON, W., *The Edinburgh History of Scotland*, Vol. 4, Edinburgh 1984, s. 27–28.

¹⁰⁶ MACKENZIE, A. M., s. 323.; BURTON, J. H., *History of Scotland*, Vol. 8, s. 38–39.

výměnu. Záhy začala obyvatelé Nového Edinburghu, který byl hlavním městem kolonie, sužovat tropická onemocnění, která si vybrala svou daň na 300 kolonistech. Ostatní obyvatelé se v červnu 1699 nalodili a odpluli zpět do Skotska.¹⁰⁷

Za krátký čas připlula do Ameriky podpůrná výprava, která objevila Nový Edinburgh prázdný. Noví osadníci proto zamířili na Jamajku, kde většina těch, kteří se zachránili při potopení jedné z lodí, podlehla chorobám. V listopadu roku 1699 připlula do Darienské šíje třetí výprava. Členové její posádky netušili, co se stalo s původními kolonisty. Kolem 1300 nových obyvatel se snažilo opravit zchátralé hlavní město. Neúspěch předchozích dvou výprav nepovažovali za prohru, neboť kolonie v Novém světě nebyly vždy založeny na první pokus. Díky spolupráci s Indiány se jim podařilo přežít a překonat hlad. Anglický koncern týkající se španělských zájmů nebyl z daleka tolik altruistický. Námořní eskadra admirála Johna Benbowa operovala v sousedství, když Skoti zahájili své nešťastné snahy o usazení v Darienu, které ztroskotaly v roce 1700 poté, co expediční flotily, které se plavily v letech 1698 a 1699, nedokázaly založit novou kolonii. Porážka španělských sil u Tubuganti dne 15. února roku 1700 kombinovaným vojskem Skotů a místních Indiánů pod velením plukovníka Alexandra Campbella z Fonab byla pouze krátkým odpočinkem.

Španělsko tuto porážku bralo jako nerespektování španělských zájmů a španělské koruny,¹⁰⁸ přestože kolonisté žádali krále Viléma III. o pomoc, jejich prosby nebyly vyslyšeny. Ve chvíli, kdy se Španělé doslechli o absenci podpory krále u skotských kolonistů, vyslali silnější vojsko s cílem zničit nepřitele. V Novém Edinburghu se bránili Skotové až do května roku 1700, poté se vzdali. Po dohodě podmínek se Španěly se skotští kolonisté směli nalodit a odplout zpět do své rodné země. Po cestě do Skotska jich mnoho zahynulo, pravděpodobně větší počet než při samotné kolonizaci.¹⁰⁹

Postupem času se Darien stal symbolem politické nespokojenosti, která nebyla ani tak zapříčiněna Skotskou společností jako spíše opakovaným porušováním skotského svrchovaného práva ze strany panovníka. S takovými náladami prostupujícími politickým vědomím bylo znovuotevření parlamentu v lednu roku 1701 plné napětí. Opozice dorazila s ještě větší podporou a vláda přijala novou strategii.¹¹⁰

Selhání Darienského podniku roku 1699 z ekonomického, ideologického i lidského hlediska představovalo hlavní utrpení s trvalými následky. Ekonomická deprese, která

¹⁰⁷ GRZYBOWSKI, S., s. 123.

¹⁰⁸ MACKENZIE, A. M., s. 324; MACCINES, A. I., s. 178–179.

¹⁰⁹ GRZYBOWSKI, S., s. 123–124.

¹¹⁰ COMUNALE, R. A., s. 43.

následovala po darienském kolapsu, je často uváděna jako jeden z hlavních faktorů pohánějícím Skotsko k unii s Anglií roku 1707.¹¹¹

Ačkoli výraz anglofobie spíše, než explicitní nepřátelství směrem ke koruně incident odhalil, že král neměl ani jednu potlačit opoziční sentiment ani nesnížil potenciál darienského podniku v povědomí veřejnosti, ve skutečnosti politické hnutí inspirované Darienem ukázalo pozoruhodnou dlouhověkost. Společnost a konkrétně otázka reparací se při jednání o unii opakovaně vyvstávala jako problém. I po zákonech o unii z roku 1707 (*Act of Union 1707*) si Darien udržel své místo v povědomí Skotů. Roku 1735 v koloniální Georgii vzkřísili vzpomínku na katastrofu v Panamě pojmenováním jejich nové kolonie Darien. Zhruba o sto let později skotští misionáři charakterizovali svou přítomnost v Jižní Africe jako „opakování Darienu“ s tím rozdílem, že nyní byl završen úspěchem. Trvalá vzpomínka na Darien je mocným svědectvím o tom, do jaké míry ovlivnily záležitosti Skotské společnosti politické vědomí na přelomu 17. a 18. století.¹¹²

2.5 Vilém III. a politika ve Skotsku

Vilém III. Oranžský od počátku svého nástupu na trůn věděl velmi málo o politice Skotska. Anglie ho zajímala pouze do doby, dokud ho mohla podpořit v boji proti Francii. Jeho zájem o skotské aféry byl nulový.¹¹³

Ti, kteří by se domnívali, že si Vilém nyní užíval harmonické vztahy se skotským parlamentem (*Scottish Parliament*), budou na omylu. Reformy z let 1689–1690 daly skotskému parlamentu nevídanou moc. Lordi článků (*Lords of the Articles*), kteří dříve kontrolovali krále, zmizeli, a skotští magnáti využili své znovu získané svobody, aby vše překazili jeden druhému i Vilémovi. Faktická potyčka ve skotském parlamentu brzy přerostla do obrovských rozměrů.¹¹⁴ Politickému konfliktu rovněž přidala na barvitosti církevní dohoda z roku 1690, ve které presbyteriánská církev triumfovala nad episkopální. Král se snažil následovat vyváženou politiku mezi nimi, ale jeho pokus ztroskotat, neboť zjistil, že primární problém není v konfliktu

¹¹¹ SMOUT, T. C., *A History of the Scottish People*, s. 243; STEPHEN, J., *Scottish Presbyterians and the Act of Union, 1707*, Edinburgh 2007, s. 16; FERGUSON, W., *Scotland's Relations with England: A Survey to 1707*, Edinburgh 1977, s. 189; WHATLEY, C., *The Scots and the Union*, Edinburgh 2006, s. 181–182; LEVACK, B., *The Formation of the British State: England, Scotland, and the Union, 1603–1707*, Oxford 1987, s. 220.

¹¹² YOUNG, J., *The Scottish Parliament and the Politics of Empire: Parliament and the Darien Project, 1695–1707*, in: *Parliaments, Estates and Representation*, Vol. 27, 2007, s. 175–190; PARKER, A. W., *Scottish Highlanders in Colonial Georgia: The Recruitment, Emigration, and Settlement at Darien, 1735–1748*, Athens 1997, s. 53.; FRY, M., *The Scottish Empire*, Edinburgh 2001, s. 169; COMUNALE, R. A., s. 44.

¹¹³ EVERY, G., *The High Church Party 1688–1718*, London 1956, s. 37.

¹¹⁴ SZECHI, D., *The Jacobites: Britain and Europe 1688–1788*, Manchester 1994, s. 69.

církve samotné, ale stojí na mocenských problémech s nobilitou, která byla rozdělena do mnoha frakcí. Vilém se později více ponořil do politiky ve Skotsku, je ovšem otázkou, do jaké míry toto rozhodnutí pomohlo. Skotsko začalo být po reformách v roce 1690 neovladatelné.¹¹⁵

Masakr v Gleoncoe zamíchal politickou scénou ve Skotsku. Všichni se snažili využít masakr ve svůj prospěch a pro vlastní politické cíle. Vilém III. se oficiálně od masakru distancoval. Řešením roku 1695 bylo, že král není odpovědný za tento masakr, ale již zmíněný John Darlymple. Ten byl propuštěn, ale ne perzekvován. Skotský parlament se neopovážil požadovat perzekuci Darlympla, neboť ten byl spojencem Argylla, který dostal roku 1695 vládní odpovědnost do svých rukou.¹¹⁶

Přesto v této době bylo parlamentní složení stále rozdělené. Poté, co ve Skotsku dlouho vládli neurození ministři jako Melville, Johnston a Darlymple, král došel k názoru, že je nutné přivést urozené členy zpět do vlády. Nejstarší syn vévody z Athollu John Murray se roku 1695 stal státním sekretářem (*Secretary of State*). Mimo jiné i Queensberry a Argyll dostali od krále svá místa, ale cítili, že Atholl má stále velkou moc, proto dělali potíže. Společně však uspěli a začali Johna Murraye, který se po smrti svého otce v tomtéž roce stal druhým vévodou z Athollu, řídit. V letech 1698–1699 se politická situace uklidnila pod vedením Queensberryho frakce, avšak s Darienským podnikem přišly obtíže.¹¹⁷

Po Darienském podniku, jehož vinou Skotko utrpělo ztráty jak na životech, tak i finanční, byli Skotové rozzuřeni. Queensberry musel v březnu roku 1700 rozpustit skotský parlament, protože většina jeho členů se obrátila proti němu. V opozici stáli Atholl, Hamilton a Argyll, kteří se domáhali vítězné moci, ale Vilém III. byl neochotný povolit opozici navrátit se k administrativě. Političtí oponenti Queensberryho mohli být znovu rozděleni, jakmile by získali moc. Proto se král Vilém rozhodl, že rivalita mezi skotskými magnáty činí zemi neovladatelnou a z toho důvodu bude nejlepším a jediným řešením skotského problému unie Skotska s Anglií.¹¹⁸

Reakce Skotů na zákon o nástupnictví (*Act of Settlement*) nebyla příliš šťastná, neboť po smrti Anny Stuartovny učinil Jiřího Hanoverského následníkem anglického trůnu, což umožňovalo Vilémovi vyvíjet větší tlak na schválení unie. Zákon o nástupnictví také nezahrnoval žádné úmluvy o nástupnictví ve Skotsku nebo Irsku, ani nebyl přednesen v parlamentech těchto zemí. V Anglii bylo předpokládáno, že Jiří Hanoverský automaticky

¹¹⁵ WOUT, T., *William III, the Stadholder-King: A Political Biography*, London, Routledge 2017, s. 273.

¹¹⁶ RILEY, P. W. J., *King William III and the Scottish Politicians*, Edinburgh 1979, s. 96; ROBB, N. A., *William of Orange: A Personal Portrait*, Vol. 2, London 1966, s. 337.

¹¹⁷ RILEY, P. W. J., *The Union of England and Scotland*, Manchester 1978, s. 18.; WOUT, T., s. 275.

¹¹⁸ RILEY, P. W. J., *The Union of England and Scotland*, s. 22.

nastoupí na anglický a skotský trůn, ale skotský parlament dal jasně najevo, že hannoverské nástupnictví bude akceptovat pouze v tom případě, že bude do budoucna omezena moc koruny.¹¹⁹

Myšlenka na to, že by Skotové nemuseli akceptovat anglického kandidáta, představovala pro Viléma III. a anglické ministry značnou nejistotu. Je možné, že Skotové mohli pozvat syna Jakuba VII., aby se stal jejich králem z pocitu nenávisti vůči Angličanům. Přece jen byl pravý Stuart a mohl kolaborovat s Francií. Když vypukla válka o španělské nástupnictví, Angličany ovládly obavy. Aby Vilém zabránil Skotům vybrat si jiného nástupce z rodu Stuartovců jako jejich právoplatného krále po smrti Anny Stuartovny, poslal týden před svou smrtí (zemřel dne 8. března roku 1702 na následky pádu z koně, který klopýtl o krtinec) anglickému parlamentu zprávu, ve které naléhal na ustavení unie Anglie a Skotska.¹²⁰

¹¹⁹ ROBERTSON, J., *'Empire and Union: Two Concepts of the Early Modern European Political Order'*, in: ROBERTSON, J., *A Union for Empire*, Cambridge 1995, s. 3–37.

¹²⁰ ROBERTSON, J., *'An Elusive Sovereignty: The Course of the Union Debate in Scotland, 1698–1707'*, in: ROBERTSON, J., *A Union for Empire*, s. 198–227; FERGUSON, W., *The Edinburgh History of Scotland*, Vol. 4, s. 35.

3. Anna Stuartovna, královna Anglie a Skotska

3.1 Nástup na anglický trůn

Anna měla nárok na trůn jako mladší sestra Marie, která vládla společně se svým chotěm Vilémem III. Oranžským. Marie zemřela roku 1694 v pouhých 32 letech. Vilémův zdravotní stav se rychle zhoršil roku 1702 po pádu z koně, kdy si zlomil klíční kost, a nakonec podlehl zápalu plic.

Jednou z podmínek Deklarace práv (*Declaration of Rights*) z roku 1689 bylo, že pokud Vilém a Marie nebudou mít dědice, přejde následnictví na Annu Stuartovnu. Výsledkem tak bylo, že se Anna mohla na své následnictví připravovat osm let. Královna Anna se sama sobě zavázala, že bude vést jinou politiku než Vilém s Marií, kteří se přikláněli na stranu whigů. Anna následovala rozhodně stranu toryů. Stejně jako její předchůdce byla připravena vést zemi do války o španělské nástupnictví (1701–1714). Další hrozba, která ji ohrožovala, byl jakobitský pretendent, Jakub Francis Edward, který spatřoval ve smrti Viléma nový impuls.

Stejně jako její sestra se královna Anna potýkala s problémy s porodností. Anna věřila, že byla za svůj život sedmákrát těhotná, ale nyní nastoupila na trůn ve svých 37 letech a neměla žádného dědice. Její jediný syn, který přežil dětství, Vilém vévoda z Gloucesteru, zemřel roku 1700 ve svých jedenácti letech. Z tohoto důvodu schválil parlament zákon o nástupnictví, který předurčil, že následnictví přejde na hannoverského kurfiřta. Přestože bylo vynaloženo jisté úsilí k dosazení pretendenta Jakuba Francise Edwarda Stuarta zpět na trůn, tento zákon prakticky předurčil, že bude Anna posledním stuartovským panovníkem. Královna Anna měla částečně kvůli dohodám z let 1689, kdy se vyvážily pravomoci panovníka s parlamentem a také proto, že byla ženou méně nezávislou, autoritu než její stuartovští předchůdci.¹²¹

Dne 11. března 1702 přednesla královna Anna v parlamentu tři dny po smrti Viléma III. Oranžského tento proslov:

„Mojí lordi a gentlemani,

Nemohu příliš lamentovat nad svým vlastním neštěstím v nástupnictví koruny, neprodleně po ztrátě krále, který byl velkou oporou, nejen pro tato království, ale pro celou Evropu. Jsem si velmi vědoma toho, jakou váhu a obtížnost mě tyto pravomoci přinesou.

Ale opravdovou starost mám o naše náboženství, o práva a svobody Anglie, o zachování nástupnictví koruny v protestantské linii, o vládu v církvi a státu, jak bylo ustaveno zákonem,

¹²¹ McRAE, A. – WEST, J., *Literature of the Stuart Successions: An Anthology*, Manchester 2017, s. 293–294.

[...]. Myslím, že je v této době důležité chtít, abyste uvažovali o vhodných metodách dosažení unie mezi Anglií a Skotskem, která vám byla před nedávnou dobou doporučena jako záležitost, která velmi brzy nastolí mír a bezpečnost v obou královstvích. [...].

Moji lordi a gentlemani,

*Bude mou neustálou snahou zajistit vám nejlepší návrat vzhledem k mé povinnosti a náklonnosti, kterou jste mi vyjádřili, být opatrná a svědomitá v administraci pro dobro svých poddaných: a jak vím, mé srdce bude zcela anglické, mohu vás velice upřímně ujistit, není nic, co byste ode mne mohli očekávat nebo chtít, co bych nebyla připravena udělat pro štěstí a prosperitu Anglie; a budete mne vždy shledáva přímým a svědomitým člověkem při v naplňování mých slov.*¹²²

Když královna před parlamentem promluvila o potřebě úplného spojení se Skotskem, v souvislosti s tímto cílem projevila přání jmenovat komisi, která by měla za cíl unii se Skoty dohodnout. Nejprve byl královny návrh odmítán, ale s blížící se válkou se unie se Skotskem jevila jako výhodné řešení pro Anglii a její zájmy. Poslanci návrh schválili a vyzvali královnu ke jmenování komisařů, což by překazilo francouzské intriky i pokusy jakobitského pretendenta zmocnit se trůnu.¹²³

Vytvoření komise, která měla dojednat podmínky se Skotskem, se stalo posledním aktivním krokem anglického parlamentu na cestě k urovnání vztahů se Skotskem. Situace se značně změnila v roce 1702, kdy se uskutečnily volby a strana whigů značně oslabil. Nový toryovský parlament už nejevil zájem o válku ani o unii s presbyteriánským Skotskem. Zaměřili se především na odstranění whigů a jejich disenterských chráněnců z veřejných úřadů. Nástrojem se jim stal zákon proti účelové konformitě (*Ocassional Conformity Bill*).¹²⁴

¹²² „My Lords and Gentlemen,

I cannot too much lament my own unhappiness, in succeeding to the Crown so immediately after the loss of a king, who was the great support not only of these kingdoms, but of all Europe. I am extremely sensible of the weight and difficulty it brings upon me.

But the true concern I have for our religion, for the laws and liberties of England, for the maintaining the succession of the Crown in the Protestant line, and the government in Church and state, as by law established, [...]. I think it very necessary, at this time, to desire you to consider of proper methods for attaining an union between England and Scotland, which has been so lately recommended to you as a matter that very nearly concerns the peace and security of both kingdoms. [...].

My Lords and Gentlemen,

*It shall be my constant endeavour to make you the best return for that duty and affection which you have expressed to me, by a careful and diligent administration for the good of my subjects: and as I know mine own heart to be entirely English, I can very sincerely assure you, there is not anything you can expect or desire from me, which I shall not be ready to do, for the happiness and prosperity of England; and you shall always find me a strict and religious observer of my word.“ A Collection of All Her Majesty's Speeches, Messages, &c, London, 1712, in: MCRAE, A., WEST, J., *Literature of the Stuart Successions: An Anthology*, s. 295–296.*

¹²³ BURNET, G., *History of His Own Time*, London 1883, s. 707.

¹²⁴ KENYON, J. P., *Revolution Principles: the Politics of Party 1689–1720*, Cambridge 1977, s. 94–97.

Tím, že toryové kritizovali válku, značně oslabili svůj vliv. Prosazovali taktiku, která měla za cíl omezit válku na boje na moři (*blue-water strategy*), při nichž se také pracovalo s královninou myšlenkou porazit Francii na pevnině a tím skoncovat s jejím postavením hegemonu v Evropě. Roku 1703 vedlo omezování financování pozemního vojska k pádu lorda Rochestera, jenž se chystal prosadit své zájmy z pozice nejvyššího strážce pokladu. Na tomto postu byl však ponechán Sidney Godolphin. Již v prvním roce konfliktu slavila taktika pozemní války úspěch. Díky vojenským úspěchům vévody z Marlborough se podařilo odsunout Francouze z Nizozemí a toryové byli nuceni uznat svůj omyl. Avšak každá další velká akce na kontinentě narazila na jejich nedůvěru a odmítnutí.¹²⁵

3.2 Nástup na skotský trůn

V době nástupu královny Anny na skotský trůn se situace lišila od anglických sousedů. Ve Skotsku proti sobě stáli presbyteriáni a jakobité, přičemž z těchto řad převažovala strana episkopálů.

Jedni z těch, kteří tvořili skotskou politickou scénu, byli královští úředníci z dvorské strany (*Court Party*), která dominovala v době nástupu královny Anny na skotský trůn. Tuto stranu utvářeli přívrženci revolučního režimu, neboť strana vzešla z revoluce příklonem ke králi Vilémovi III., který uzákonil presbyteriánskou církev a ustoupil ve věci posílení pravomocí skotského parlamentu. Strana se stala se svými revolučními tendencemi nástrojem k prosazování zájmů koruny ve Skotsku. Navíc byla zastáncem hannoverského nástupnictví i unie s Anglií, která tuto stranu mohla udržet u moci. Mezi hlavní představitele strany patřil vévoda Queensberry, markýz z Argyllu, hrabě Mar, hrabě Stair nebo hrabě Seafield.¹²⁶

V opozici proti *Court Party* stáli kavalíři (*Cavaliers*), jak se obvykle nazývali jakobité. Převážně šlo o zastánce episkopátu, jenž byl během revoluce zrušen, proto se z nich stali nepřátelé krále Viléma. V návratu Jakuba VII. a později i jeho syna Jamese Francise Edwarda (Jakuba VIII.) spatřovali naději pro obnovení episkopálního systému skotské církve. Přestože se presbyteriáni velmi snažili o to, aby episkopální církev vymizela, udržela se na některých farnostech a byla v podstatě tolerována. Nutno však podotknout, že rozdíly mezi presbyteriánskou a episkopální církví tkví pouze v nepatrných odlišnostech především v uspořádání církve.¹²⁷ Ke kavalírům patřili i katolíci jako např. vévoda Gordon, ale bylo jich

¹²⁵ TREVELYAN, G. M., *England under Queen Anne I*, Vol. 1, London 1945, s. 287–290.

¹²⁶ BURTON, J. H., *History of Scotland*, Vol. 8, s. 69–71, s. 79–80.

¹²⁷ TREVELYAN, G. M., *England under Queen Anne I*, Vol. 2, London 1945, s. 207–208.

jen velmi málo. Episkopálové s nimi nechtěli spolupracovat a v případě návratu Jakuba na trůn taktéž nemohli očekávat velkou podporu ani toleranci. Myšlenka, která spojovala kavalíry, představovala odpor proti vládě s požadavky týkajícími se respektování zájmů Skotska. Jelikož nebyla vyřešena otázka nástupnictví, stavěli se proti unii, aby tak dopomohli, jak doufali, Jakubovi VIII. z exilu zpět na skotský trůn. Hlavní představitelé kavalírů markýz z Athollu i hrabě z Hume toužili po osamostatnění Skotska pod stuartovskou vládou.¹²⁸

Další stranou ve Skotsku byla národní strana (*Country Party*). Stoupenci této strany se snažili hájit zájmy země, které dle jejich mínění nebyly za vlády Viléma III. respektovány, a proto se stavěli do opozice proti vládě. *Country Party* naopak tolerovala omezení královské moci a zavedení presbyteriánské církve, čímž se odlišovala od kavalírů. S čím tato strana nesouhlasila, byla velmi vlivná politika králových anglických poradců; z toho důvodu zastávala názor pro vystoupení Skotska z personální unie či nového vymezení vzájemných vztahů s Anglií, což by pro ně představovalo další omezení královských pravomocí. Ovšem ne všichni v této straně jako např. Andrew Fletcher byli obhájci národních zájmů. Mnoho mužů se vládě postavilo pouze proto, že se jim nedostalo žádného úřadu. Poté, co markýz Tweeddale, hrabě Rothes a Roxburgh, Georg Baillie z Jerviswoodu či James Johnston měli možnost utvořit vládu, neváhali zradit národní zájmy a pokoušeli se působit ve prospěch koruny. Z tohoto důvodu byli svou stranou kritizováni a strana se postavila proti nim. Po tomto selhání utvořili svou novou stranu (*New Party*).¹²⁹

K Jamesi Douglasovi, čtvrtému vévodovi z Hamiltonu (1658–1712), vzhlíželi členové stran *Country Party* a kavalírů jako k možnému vůdci. Vévoda měl blízko k oběma zmiňovaným stranám. Během vlády Viléma III. Oranžského stál proti králi a byl v kontaktu s agenty ze Saint-Germain. Hamilton se ovšem nikdy nestal otevřeným zastáncem krále Jakuba, neboť dle starých nároků rodu Hamiltonů měl také nárok na skotský trůn. Volil spíše cestu podpory skotských zájmů, a to s pomocí *Country Party*. Kdyby Skotsko v případě svého osamostatnění hledalo nového krále a Jakub VII. i Jakub VIII. by zůstali u své katolické víry, nejbližším protestantským příbuzným Stuartovců byl zmiňovaný vévoda z Hamiltonu. Francie a Jakubův dvůr ze Saint-Germain podporovaly Jamese Douglase finančními prostředky, jimiž mohl v případě potřeby podplácet skotské politiky proti králi Vilémovi a později i proti královně Anně. Přesto si i ve Francii uvědomovali možnou hrozbu, kterou představoval v cestě k návratu Jakuba na trůn. Tuto možnost si dobře uvědomoval francouzský král Ludvík XIV.,

¹²⁸ DICEY, A. V. – RAIT R. S., *Thoughts on the Union between England and Scotland*, London 1920, s., 152–153.

¹²⁹ PRYDE, G. S., *The Treaty of Union of Scotland and England 1707*, London 1950, s. 12.

který s vévodou navázal kontakt bez vědomí Jakuba a jeho dvora v Saint-Germain. Královské ambice bránily příklonu Jamese Douglassa k případnému přiklonění se k vládní straně či hannoverskému nástupnictví. Vévoda Hamilton ovšem nikdy své nároky veřejně neprosadil, stal se dobrým pozorovatelem, který byl schopný měnit své názory dle stávající situace. Celá věc byla dána mimo jiné i tím, že James Douglas vlastnil také rozsáhlé statky v Anglii, o které nechtěl podporou svých či Stuartovských nároků přijít.¹³⁰

Odděleně od parlamentní opozice byli radikální presbyteriáni cameronisté (*Cameronists*). Sdružovali se především na jihozápadě Anglie v několika krajích. Otázka uskutečnění unie Anglie a Skotska se pro ně jevila naprosto nepřijatelně. Jejich snahou bránit výlučná práva presbyteriánské církve se jim několikrát podařilo rozbouřit nálady ve Skotsku i pobouřit chudinu.¹³¹

3.3 Situace ve Skotsku po korunovaci

Průběh nástupu královny Anny na skotský trůn nebyl zcela hladký. Zpočátku své povinnosti na severu zanedbávala ze stejného důvodu jako její předchůdce a švagr král Vilém III. Jedním z důvodů byl také nedostatek času na zajištění královských zájmů. Kvůli tomuto nedostatku královnu navštívili v Anglii zástupci skotských politických stran. Přijel vévoda z Queensberry a jeho oponenti v čele s vévodou z Hamiltonu. Královna je však nepřijala. Vévoda z Queensberry věděl o snaze královny uskutečnit jednání o unii, proto se ji snažil přesvědčit, aby zachovala stávající parlament, který byl prowhigovský. Dle jeho názoru by po vyvolání nových voleb představovalo pro jakoukoli vládu potíž sestavit stejnou komisi, která by jednala o unii, jako v Anglii.¹³²

Královna Anna i Godolphin si byli vědomi nevyhovujícího starého parlamentu ve Skotsku, který již neodpovídal náladám země. Proto by se v případě prosazení unie mohlo stát, že by celá věc v převedení do běžného chodu nefungovala. Naproti tomu vévoda z Hamiltonu se pokoušel královnu přesvědčit o své věrnosti a dožadoval se jménem strany nových parlamentních voleb. Do přesvědčování Anny se zapojil i státní sekretář hrabě Nottingham. Královna vydala rozkaz svolat starý parlament (*Convention Parliament*) a ten zasedl dne 9. června 1702.¹³³

¹³⁰ TREVELYAN, G. M., *England under Queen Anne I*, Vol. 2, s. 224–226.

¹³¹ PRYDE, G. S., *The Treaty of Union of Scotland and England 1707*, s. 23.

¹³² BURTON, J. H., *History of Scotland*, Vol. 8, s. 81.

¹³³ BURNET, G., *History of His Own Time*, s. 710; FERGUSON, W., *The Edinburgh History of Scotland*, Vol. 4, s. 37.

Skutečnost, že byl parlament svolán, se rozcházel se zákonem ustaveným v roce 1696, kdy se odhalilo spiknutí proti Vilémovi III., podle něhož se měli poslanci sejít do dvaceti dnů od smrti krále kvůli možnému politickému bezvládní. Parlament se sešel až tři měsíce po smrti krále a nástupu královny Anny; z toho důvodu vůdce opozice vévoda Hamilton prohlásil, že je zasedání parlamentu nezákonné a že odklad mimo jiné způsobilo vyhlášení války Francii skotskou tajnou radou (válka byla vyhlášena 30. května roku 1702). Poslanci kritizovali konání tajné rady, která prosadila přání anglických ministrů s absencí jakékoli konzultace s parlamentem.¹³⁴

Když vévoda z Hamiltonu přečetl své prohlášení před parlamentem za doprovodu své strany o počtu sedmdesáti čtyř poslanců a také jakobitů a členů Národní strany (*Country Party*), za velkého aplausu odešel z parlamentu. Na tomto zasedání „zbylo“ pouze přibližně sto dvacet poslanců z dvorské strany (*Court Party*). Přestože Hamilton spolu s dalšími hrdě odešel, v této chvíli nebylo těžké prosadit zákon, který pomohl královně jmenovat komisi pro jednání o unii obou zemí. I když veřejnost ve Skotsku nazírala na rozhodnutí části parlamentu jako na neplatné, z poslanců, kteří se vyslovili pro unii, byla jmenována komise. Tito komisaři dostali své posty v komisi za předpokladu, že budou dodrženy dvě podmínky, bude zabezpečena presbyteriánská církev a že případnou budoucí smlouvu musí schválit parlamenty obou, tedy Anglie i Skotska.¹³⁵

Dne 27. října roku 1702 se v anglickém Whitehallu sešla komise. Jeden z hlavních bodů, který se snažila anglická strana prosadit, bylo uznání zákona o nástupnictví, podle něž za předpokladu, že královna Anna nebude mít následníka, přejde nástupnictví na hannoverskou linii. Skotové především požadovali rozvolnění anglického i koloniálního obchodu skotským obchodníkům, avšak to Angličané odmítali. Přestože po dlouhých měsících Skotové přistoupili na podmínky anglického nástupnictví, Angličanům trvalo delší dobu, než konečně odsouhlasili uvolnění trhu pro Skoty.

Nový parlament v Anglii byl velmi toryovský. Z tohoto parlamentu pocházeli angličtí komisaři pro jednání o unii, což znepokojovalo skotské komisaře. Díky boji o prosazení zákona o konformitě mezi lety 1702–1703 si skotští komisaři uvědomili, že zástupci Anglie by jim nebyli schopni garantovat presbyteriánství, proto se jednání o unii zastavila.¹³⁶

¹³⁴ TREVELYAN, G. M., *England under Queen Anne I*, Vol. 2, s. 228; FERGUSON, W., *The Edinburgh History of Scotland*, Vol. 4, s. 37.

¹³⁵ BURNET, G., *History of His Own Time*, s. 711.

¹³⁶ TREVELYAN, G. M., *England under Queen Anne I*, Vol. 2, s. 231.

I na straně Angličanů se objevily pochybnosti. Zdála se jim téměř neuvěřitelná možnost prosazení unie v toryovském parlamentu po boku jimi nepříliš oblíbených presbyteriánů. Což se stalo jejich důvodem pro ukončení svého snažení. Skotská strana na závěr zablokovala svá jednání o unii svým přehnaným požadavkem, který se týkal zachování výhod Skotské společnosti (*Company of Scotland*), které se jevily Angličanům nepřijatelné.¹³⁷

I ve Skotsku se situace vyvíjela. Obavy vévody Queensberryho se potvrdily, neboť prounionistická Dvorská strana (*Court Party*) ztratila většinu, a tak bylo nemožné unii prosadit, a to ani za předpokladu, že by dopadlo pozitivně jednání ve Whitehallu. Dne 3. února roku 1703 musela královna Anna odročit jednání. Toto fiasko zapříčinilo, že se komise v následujících letech už nikdy nesetkala.¹³⁸

3.4 Anglo-skotská unie a počáteční období války o španělské nástupnictví

Na anglo-skotskou unii je často nahlíženo jako na čistě britskou či skotskou záležitost. Avšak na unii je možné nahlížet i z jiného úhlu pohledu v rámci evropského kontextu války o španělské nástupnictví. Tento konflikt mimo jiné sehrál svou roli při načasování určitých aspektů i při definování některých výhod pro Skoty.

Na první pohled válka nesouvisela se skotskými zájmy. Konflikt započal v okamžiku smrti Karla II. roku 1700, posledního španělského habsburského monarchy. Dva hlavní zájemci o španělskou říši byli vnuk Ludvíka XIV. Filip z Anjou a rakouský Habsburk, budoucí římský císař Karel VI. Vilém III. Oranžský (Vilém II. ve Skotsku) a Ludvík XIV. Mezi sebou měli tzv. dělicí dohody (*Partition Treatie*) z let 1698 a 1700 pojednávající o rozdělení španělské říše, čímž chtěli předejít budoucímu válečnému konfliktu. Avšak Karel II. ve své poslední vůli celé své dědictví s několika podmínkami odkázal Filipovi z Anjou. V případě nenaplnění těchto podmínek by nástupnictví přešlo na rakouskou větev habsburského rodu. Ludvík XIV. odstoupil od smluv a přijal jménem svého vnuka. Roku 1701 začala válka Anglie, Rakouska a Spojených nizozemských provincií (Velké aliance) proti bourbonské Francii a Španělsku.¹³⁹

Od dob devítileté války v roce 1688 a Vídeňské smlouvy v roce 1725, která dočasně přerušila nepřátelství Španělska a Svaté říše římské, docházelo k reformování států

¹³⁷ BURTON, J. H., *History of Scotland*, Vol. 8, s. 81–84.

¹³⁸ MACKENZIE, A. M., s. 332–333.

¹³⁹ STORRS, C., *The Union of 1707 and the War of the Spanish Succession*, in: *The Scottish Historical Review*, Vol. 87, 2008, s. 31.

a rekonfiguraci v Evropě. Na unii Anglie a Skotska by nemělo být nahlíženo izolovaně.¹⁴⁰ K unii Anglie a Skotska došlo v období politických převratů, během nichž byly některé státy rozdělené či nově utvořené.¹⁴¹

Načasování zákona o unii (*Act of Union*) z roku 1707 bylo ovlivněno válkou v různých směrech. Nejprve byla naděje schválení zákona o bezpečnosti (*Act of Security*) z roku 1704 ve skotském parlamentu, přičemž by Anglie a Skotsko mohly mít jiného monarchu po smrti královny Anny proto, že Skotsko odmítlo následovat Anglii v potvrzení, že by koruna měla přejít na hannoverskou dynastii, pokud Anna zemře.¹⁴² Zároveň byla možnost skotské neutrality, nebo hůře, že by Skotsku mohl vládnout jakobitský pretendent, podporovaný Ludvíkem XIV., který napomáhal jakobitům již od roku 1689¹⁴³, zatímco Anglie válčila s Francií. Za druhé progres války vyloučil, že by se zabránilo zahraniční intervenci unie.

Použití síly proti Skotsku nebylo vyloženě nutné, protože mnoho Skotů ve válce o španělské nástupnictví z mnoha různých důvodů podporovalo postoj Anglie. Skotové bránili své protestantské náboženství proti militantní římsko-katolické Francii a postupující protireformaci. Dění v Evropě stačí k prokázání, že Skoti a Angličané měli oprávnění se znepokojovat v roce 1700 ohrožení svého náboženství „agresivním křižáckým“ katolicismem v čele s Ludvíkem XIV. Dále také existence tisíců rozzlobených Hugenotů v jižní Francii, připravených chopit se zbraní, a vzpoura Kamisardů (*Camisards*) z roku 1703, což pomohlo utvářet spojeneckou strategii ve válce o španělské nástupnictví. Angličané i Nizozemci doufali, že protestantské síly přistanou ve Francii a vyvolají nepokoje nebo udrží takovou vzpouru se svými souvěrci, avšak nikdy nebyli schopni tuto svou ambici realizovat. V této situaci se odráželo zklamání Francie, která doufala, že podniknutí vzpoury jakobitů v Británii. Opět se jednalo o součást kontextu unie.¹⁴⁴

Francouzský král nebyl pouhým ztělesněním katolicismu, ale také absolutistický vládce, který prosazoval svou vůli prostřednictvím centralizované byrokracie, což bylo pro Skoty

¹⁴⁰ INGRAO, C., *In Quest and Crisis: Emperor Joseph I and the Habsburg Monarchy*, West Lafayette 1979, s. 79; HOCHEDLINGER, M., *Austria's Wars of Emergence: War, State and Society in the Habsburg Monarchy 1683–1797*, Harlow 2003, s. 176; TREVELYAN, G. M., *England under Queen Anne I*, Vol. 2, s. 313.

¹⁴¹ GREENGRASS, M., *Conquest and Coalescence: The Shaping of the State in Early Modern Europe*, London 1991, s. 7.

¹⁴² TREVELYAN, G. M., *England under Queen Anne I*, Vol. 2, s. 255.

¹⁴³ NORDMANN, C., 'Louis XIV and the Jacobites', *Louis XIV and Europe*, London 1976, s. 82–111; SZECHI, D., *The Jacobites: Britain and Europe 1688–1788*, Manchester 1994, s. 41; TREVELYAN, G. M., *England under Queen Anne I*, Vol. 2, s. 358–359.

¹⁴⁴ STORRS, C., *The Union of 1707 and the War of the Spanish Succession*, in: *The Scottish Historical Review*, Vol. 87, 2008, s. 34–36.

a Angličany neatraktivní.¹⁴⁵ I když přijmeme revizionistické zobrazení vlády Ludvíka XIV., neměli bychom ignorovat názory lidí žijících v té době, pro něž byla autorita a faktická moc francouzského krále větší než jeho předchůdců a mnohých jeho současníků mezi monarchy, pro něž tato forma nebyla žádoucí, stejně tak jako absolutismus Jakuba II. v Anglii a ve Skotsku před rokem 1688. Je pochopitelné, že se mnoho Angličanů a Skotů obávalo aspirací Ludvíka XIV. stát se nejmocnějším vládcem v západní Evropě, tedy univerzálním monarchou. Roku 1701 byly smrt Jakuba II. a uznání starého pretendenta Ludvíkem Skoty interpretovány jako ohrožení jejich svobod, víry a nezávislosti.¹⁴⁶

Tato válka také ovlivnila konečnou realizaci unie, některé peníze přislíbené jako „ekvivalent“ byly vyplaceny alespoň státními pokladničními poukázkami spíše než penězi.¹⁴⁷ To neodráželo ani tak špatnou víru ze strany Londýna, jako skutečnost, že stejně jako devítiletá válka představovala válka o španělské nástupnictví vážnou výzvu pro finance anglické a později britské monarchie, stejně jako všech participujících. Jedním z důsledků bylo ohromující navýšení státního dluhu v krátkodobém i dlouhodobém horizontu.¹⁴⁸

Mnoho Skotů sdílelo diskutované obavy (v letech 1706–1707 bylo nemálo Skotů lákáno vstupem na větší trhy), což naznačuje jejich vojenská účast v předních liniích v devítileté válce, ale i ve válce o španělské dědictví.¹⁴⁹ Společná „britská armáda“ vznikla již před spojením unií obou parlamentů.¹⁵⁰ Oddanost armády a námořnictva vyjádřená podílením se na těchto konfliktech se částečně setkala se zahraničními spojenci, ale mimo jiné se jednalo o početní nárůst vojska za vlády Viléma III. a královny Anny; k tomuto rozšíření přispěli Skotové. Nelze opomenout také brance z řad zaměstnanců a jejich politické povědomí nebo závazek k ideálům.

Mnoho mužů, kteří sloužili v kameronském pluku¹⁵¹, jenž byl vychováván v roce 1689 hrabětem z Angusu a který bojoval ve Flandrech v devítileté válce, bylo i ve válce o španělské

¹⁴⁵ OGG, D., *Louis XIV*, Oxford, 1967, s. 56.

¹⁴⁶ STORRS, C., *The Union of 1707 and the War of the Spanish Succession*, s. 37–38.

¹⁴⁷ WATT, D., *The Price of Scotland. Darien, Union and the Wealth of Nations*, Edinburgh 2006, s. 240–241.

¹⁴⁸ BREWER, J., *Sinews of Power: War, Money and the English State, 1688–1783*, Harvard University 1990, s. 114; DICKSON, P. G. M., *Financial Revolution in England: A Study in the Development of Public Credit, 1688–1756*, University of California 1993, s. 100.

¹⁴⁹ JOHNSTON, S. H. F., 'The Scots army in the reign of Anne', in: *Transactions of the Royal Historical Society*, Vol. 3, No. 5, 1953, s. 1–21.

¹⁵⁰ GOODARE, J., *State and Society in Early Modern Scotland*, Oxford 1998, s. 324.

¹⁵¹ Historie skotských kameronských pluků se dá vystopovat až do 80. let 17. století. Zformovaly se v západním Skotsku po restauraci monarchie, když král Karel II. vyhodil ty z presbyteriánských ministrů, kteří odmítli akceptovat vládu biskupů, z jejich správních jednotek. Tito ministři a mnozí z jejich následovníků se vydali do služeb pod širým nebem, jež byly zakázány a kvůli hrozbě vládních sil přibýval počet členů, kteří začali nosit zbraně. Vybrali si své jméno podle Richarda Camerona, polního kazatele, který vyhlásil válku králi pro jeho náboženské přesvědčení a byl zabit roku 1680 po vypsání odměny za jeho hlavu v hodnotě cca 31 000£ v dnešní měně. Regiment se řádně zformoval dne 14. března 1689, bez „silné podpory“ po „slavné revoluci“ za vlády krále Viléma III., který dovolil presbyteriánským ministrům vrátit se do svých správních jednotek bez vlády biskupů.

nástupnictví, kde pravděpodobně bojovali za svou víru a přesvědčení. Další regimenty vycvičené v těchto desetiletích nabízely podobné příležitosti pro muže stejných zásad a víry. V této nově vznikající „britské armádě“ sloužila spousta dalších Skotů. Tato kariéra byla především atraktivní pro mladší syny ze šlechtických rodin. Sloužil zde např. lord John Hay, druhý syn markýze z Tweeddale, lord Mark Kerr, George Hamilton (pozdější hrabě z Orkneji), Colin a Alexander Linsdeyové (synové třetího hraběte z Balcarres) nebo budoucí druhý hrabě ze Stairu. Smrt lorda Johna Haya roku 1706 byla podle Marlborougha zármutkem pro celou armádu, a proto se domníval, že společná služba pro společnou věc některé Angličany a Skoty přivede k uznání a vzájemnému respektu před vytvořením unie. Skotové sloužili v této „britské armádě“ na všech úrovních – i na těch nejvyšších postech.¹⁵² Několik z těch, kteří bránili revoluční dohody v praxi touto cestou, hlasovalo pro unii.¹⁵³

Válka o španělské nástupnictví nakonec ovlivnila rozsah, v jakém mělo Skotsko a jeho obyvatelé těžit z unie. Obecně řečeno unie otevřela pro Skoty nevšední ekonomické příležitosti. Což by se možná nemuselo stát, kdyby válka pro toto nové politické uskupení dopadla špatně, avšak je jisté, že válka o španělské nástupnictví rozšířila možnosti pro komerčně smýšlející Skoty.¹⁵⁴

3.5 Zákon o bezpečnosti z roku 1704

Roku 1704 se sešel nový skotský parlament s cílem projednat a prosadit hannoverské nástupnictví dle anglického zákona o poslušnosti a odhlasování vyšších subsidií pro armádu rozmístěnou ve Skotsku. Zasedání bylo zahájeno 6. července 1704. Vévoda Hamilton, stoupenec kavalírů, toužil nejprve projednat podmínky obchodu s Anglií a jejími koloniemi,

Pluk se utvořil pod jejich prvním velícím důstojníkem Williamem Clelandem a devatenáctiletým plukovníkem, hrabětem z Angusu, synem markýze z Douglasu. Krátce poté se kameronské pluky pustili do svého prvního boje v bitvě u Dunkeld proti rebelujícím klanům z vysočiny, kteří podporovali sesazeného Jakuba II. v jeho neúspěšném pokusu znovu získat svou ztracenou korunu. Stále pokračovali v účasti na kampaních pod vedením vévody z Marlborough, v bitvě u Blenheimu roku 1704 během si války o španělské nástupnictví vydobyli slávu. Bojovali v mnoha dalších slavných válkách a bitvách, např. v Americe ve válce o nezávislost (1775–1783), v Egyptě během napoleonských válek (1803–1815), v Číně v první opiové válce (1840), v jižní Africe v kapské pohraniční válce (1811–1858), dále v druhé búrské válce (1899–1902) a nakonec i v obou světových. Roku 1966 bylo v rámci armádních reforem mnoho pluků sloučeno, avšak kameronisté se spíše, než pro sloučení s nižším plukem rozhodli po téměř třistaleté službě oficiálně ke dni 14. května 1968 přestat existovat. *Unit History: Cameronians (Scottish Rifles), Forces War Records* [online] dostupné z: <https://www.forces-war-records.co.uk/units/240/cameronians-scottish-rifles> [cit. 2021-23-03]

¹⁵² STORRS, C., *The Union of 1707 and the War of the Spanish Succession*, s. 38–40.

¹⁵³ WHATLEY, C. A. – PATRICK, D. J., *The Scots and the Union*, Edinburgh 2006, s. 302.

¹⁵⁴ STORRS, C., *The Union of 1707 and the War of the Spanish Succession*, s. 43–44.

v němž Skoty omezovaly přísné restrikce, než se přistoupí k jednání o hannoverském nástupnictví.¹⁵⁵

Národní strana (*Country Party*) měla požadavky ještě „náročnější“, podmínkou pro hannoverské nástupnictví pro ně znamenalo schválení zákona o bezpečnosti (*Act of Security*). Své nároky později ještě navýšili svými požadavky o spojení schválení tohoto zákona s poskytnutím prostředků pro armádu. Queensberry návrh podpořil, ale Tweeddale se dostal do ještě horší pozice než předtím. Finance pro skotskou armádu představovaly v této době velice aktuální otázku. V létě téhož roku Marlborough zahájil své tažení. Ostrovní stát byl tudíž bez ochrany, a proto se jevila hrozba ze strany Francie velmi reálně. Skotská armáda se nacházela v takové finanční tísní, že pokud by nebyly schváleny nové daně, bylo by nutné ji rozpustit.¹⁵⁶

Tweeddale odmítl uvažovat o možnosti, že by požádal o finanční prostředky pro armádu Angličany. Tato varianta pro něho jako pro vlastence nebyla přijatelná a mimo jiné armáda placená Anglií by působila na skotské obyvatelstvo jako okupační sbor. Rozhodl se napsat královně Anně dopis, ve kterém ji žádal, aby schválila uzákonění zákona o bezpečnosti. Královnin souhlas se schválením zákona o bezpečnosti (*Act of Security*) ve Skotsku přijali s náležitými ovacemi. Dne 5. srpna 1705 vláda zákon odsouhlasila.¹⁵⁷

Zákon ustanovil, že: „[...] *ihned po zmíněné smrti Jejího Veličenstva, bez dědiců jejího těla [...] výše zmíněné budovy parlamentu [...] jsou tímto oprávněny a zmocněny jmenovat a prohlásit nástupce imperiální koruny tohoto království a vyřešit toto následnictví [...] dá vzniknout vždy nástupci z královské linie Skotska a pravé protestantské víry.*

Za předpokladu, že ten samý následník nebude následovníkem anglické koruny, v případě, že [...] budou stanoveny takové podmínky vlády, které mohou zajistit čest a svrchovanost této koruny a království; svobodu, vliv a moc parlamentu; náboženství; a svobodu a obchodování lidu Anglie nebo jiných cizích vlivů [...].“¹⁵⁸

¹⁵⁵ RILEY, P. W. J., *Union of 1707 as an Episode in English Politics*, in: *English Historical Review*, Vol. 84, 1969, s. 506; BURNET, G., *History of His Own Time*, s. 761.

¹⁵⁶ TREVELYAN, G. M., *England under Queen Anne I*, Vol. 2, s. 241–242; BURTON, J. H., *History of Scotland*, Vol. 8, s. 101.

¹⁵⁷ BURNET, G., *History of His Own Time*, s. 763.; MACKENZIE, A. M., s. 339.

¹⁵⁸ „[...] *upon the said Death of Her Majesty, without Heirs of her Body [...] the foresaid Estates of Parliament [...] are hereby Authorized and Impowered, to Nominate and Declare the Successor to the Imperial Crown of this Realm, and to Settle the succession thereof [...] being always of the Royal Line of Scotland and of the true Protestant Religion.*

Providing always that the same be not successors to the Crown of England, unless [...] there be such conditions of Government settled as may secure the Honour and Sovereignty of this Crown and Kingdom; the Freedom, Frequency and Power of Parliament; Religion; and Liberty and Trade of the Nation from English or any Foreign Influence [...].“ The Act of Security, 1704, in: *National Records of Scotland, Hamilton Papers*, GD406/M1/2/247/3/1, [online] dostupné z: <https://www.scottisharchivesforschools.org/union1707/chapter2-3.asp>

Tento zákon se stal dokumentem, který v zásadě započal proces unie. Cílem bylo vyjádřit nespokojenost s personální unií a donutit Anglii k promyšlení následného reálného vývoje. Hannoverské nástupnictví zákon nezamítl, jak doufali Jakobité, ale byly zde upřesněny podmínky, díky kterým mělo dojít ke spravedlivějšímu unijnímu soužití Anglie a Skotska. Jednou z možností, kterou zákon uváděl, bylo oddělení Skotska od Anglie, avšak nutno dodat, že tuto možnost si Skotové nechali otevřenou k případnému jednání. Pro skotský parlament se stala otázka nástupnictví klíčovým prostředkem pro nátlak na parlament Anglie, ale i na anglický dvůr, což nutilo Angličany věnovat Skotsku více pozornosti, a především ho akceptovat jako rovnocenného partnera.¹⁵⁹

3.6 Aféra lodi Worcester a následná cesta k anglo-skotské unii

Dne 1. února roku 1704 byla zadržena loď *Annandale*, která náležela ke Skotské společnosti (*Company of Scotland*) obchodující s Afrikou a Indiemi, jinak též nazývaná „Darienská společnost“ (*Darien Company*). Kapitán lodi *Annandale* byl obviněn z najímání anglických námořníků v Londýně a nedodržení monopolu Východoindické společnosti (*East India Company*), z toho důvodu došlo k zabavení veškerého zboží na zmíněné lodi, a následnému včlenění její posádky do anglického námořnictva (*English Navy*).¹⁶⁰

Po vývoji těchto událostí, *Speedy Return*, loď Darienské společnosti s posádkou mužů z přístavu Leith, byla denně očekávána při návratu domů ze své cesty z Východních Indií (*East Indies*). Loď *Speedy Return* měla velké zpoždění, mimo jiné převládaly také obavy, že ji mohlo potkat nějaké neštěstí. V téže chvíli začala kolovat fáma o tom, že se na lodi *Worcester* při běžné kontrole našly kódované dopisy s pečeti Darienské společnosti. V neklidné situaci dva údajní členové posádky lodi *Worcester* prohlásili, že na pobřeží Malabaru jejich kapitán prohlédl loď a zavraždil její anglicky mluvící posádku. Obyvatelé Leithu bez váhání došli k závěru, že posádka lodi *Worcester* přepadla loď *Speedy Return*. Obvinění lodi *Worcester* z přepadení *Speedy Return* nebylo podloženo důkazy, proto se jeví velmi pochybně. *Speedy Return* vyplula roku 1702 do Indie, ale rok poté se ztratila v Indickém oceánu.¹⁶¹

Zákon o bezpečnosti prošel skotským parlamentem v létě roku 1704. Zákon o nepřátelích (*Aliens Act*), který vešel v platnost v březnu roku 1705, uzákonil, že když bude

¹⁵⁹ DICEY, A. V. – RAIT R. S., *Thoughts on the Union between England and Scotland*, s. 177–179.

¹⁶⁰ KELLY, J., *The Worcester Affair*, in: *The Review of English Studies*, Prize Essay, Vol. 51, No. 201, 2000, s. 2.

¹⁶¹ *The Tryal Of Captain Thomas Green and his Crew Pursued before the Judge of the High Court of Admiralty of Scotland ...For Piracy, Robbery, & Murder*, Edinburgh 1705, s. 3; DICEY, A. V. – RAIT R. S., *Thoughts on the Union between England and Scotland*, s. 173–174.

25. prosince 1705 skotská koruna ustálena jako anglická koruna, import všech skotských základních produktů do Anglie by mohl být zakázán a všichni Skoti budou dle zákona označeni za nepřátele, což by mohlo ohrozit skotský majetek v Anglii.

Ani později nic nenaznačovalo posun názoru ve Skotsku v otázce unie. Stejně tak, jako prošel zákon o nepřítelích v Anglii, kauza kapitána Thomase Greena ve Skotsku ilustrovala hloubku protianglických pocitů. Loď kapitána Greena *Worcester* v přístavní čtvrti Leith v Edinburghu v březnu roku 1705 zadrželi a obvinili z pirátství, krádeže a vraždy kapitána Drummonda a jeho posádky ve vzdálených indických vodách na pobřeží Malabaru mezi únorem a květnem roku 1703. Celá posádka byla zatčena a započal proces. Během tohoto procesu námořníky vystavovali v ulicích v Leithu v Edinburghu, kde si na nich mohl rozzlobený dav místních obyvatel vylévat svou zlost. Pro veřejnost odpovědi trýzněných Angličanů nepředstavovaly uspokojivé vysvětlení a společnost se stále více radikalizovala. Přestože se vyšetřování zakládalo na nepřímých důkazech, jelikož na lodi *Worcester* nebyly nalezeny žádné předměty či zboží náležící *Speedy Return* a mnozí námořníci o této lodi ani neměli tušení, byli kapitán Green a jeho posádka na jaře roku 1705 uznáni vinnými. V této protianglické hysterii Angličané nechali kapitána Thomase Greena společně s dvěma členy jeho posádky popravit.¹⁶²

Důkazy pro obvinění z vraždy kapitána Roberta Drummonda a jeho posádky lodi *Speedy Return* se nenalezly. Sám kapitán byl podle některých svědků údajně spatřen během vyšetřování celého procesu. V průběhu ledna roku 1705 obliba vlády vedené Tweeeddalem nadále klesala. Lord kancléř Seafield byl jednáním vlády zklamán. V Londýně se sešel s Godolphinem a společně tam vybrali nové úředníky. Ani tato opatření nepomohla uklidnit všeobecně rozdmýchané vášně, z toho důvodu existovala možnost, aby na nátlak whigů Godolphin znovu dosadil Queensberryho do vlády. V této věci ho podpořil i vévoda z Argyllu.

Královský dvůr měl vzhledem k potřebě prosadit hannoverské nástupnictví nejen v Anglii, ale i ve Skotsku před sebou těžké rozhodnutí. Královna Anna se pokusila zdržet rozhodnutí soudu, avšak vměšování Anglie do skotských záležitostí by situaci neprospělo. Ani vláda neukázala dostatek odvahy k tomu, aby se vzepřela lidu. Poslední dopis královny, v němž žádala o odložení rozsudku, byl v podstatě bezvýslednou snahou. Vláda, jíž již od března z větší části chyběli členové, kteří se neúčastnili zasedání, musela rozsudek schválit. Dne 11. dubna

¹⁶² COWARD – GAUNT, s. 463; *The Tryal Of Captain Thomas Green and his Crew Pursued before the Judge of the High Court of Admiralty of Scotland ...For Piracy, Robbery, & Murder*, Edinburgh 1705, s. 3; TREVELYAN, G. M., *England under Queen Anne I*, Vol. 2, s. 251–251.

1705 byli Thomas Green a jeho dva muži popraveni. Část obyvatel došla k názoru, že šlo o politicky motivovanou justiční vraždu.¹⁶³

Přestože dav byl usmířený, exekuce Thomase Greena se nyní stala ústředním bodem protiunionistické propagandy. Ve Skotsku tento výsledek oponenti unie oslavovali jako symbol národní autonomie a v Anglii velebili Greena a jeho muže jako mučedníky.¹⁶⁴

Události ve Skotsku přinutily královnu k dosazení mladého vévody Argylla do funkce královského komisaře (*king's/queen's commissioner*). V jeho prospěch hovořila mimo jiné i skutečnost, že je schopen postavit do pole 6000 ozbrojených mužů, což se rovnalo dvojnásobnému počtu celé skotské armády. Vzhledem k neklidné situaci ve Skotsku se silná osobnost, kterou Argyll byl, ukázala dobrou volbou.¹⁶⁵

Dne 28. června roku 1706 bylo zahájeno zasedání skotského parlamentu. Argyll přednesl výzvu královny Anny, v níž žádala, aby parlament projednal otázku nástupnictví a připravil jednání o unii. Její přání však nebylo vyslyšeno a členové parlamentu jednali o běžných záležitostech, neboť po aféře lodi *Worcester* si Anglie Skotsko zcela neudobřila.¹⁶⁶

Královští ministři ve Skotsku, Argyll, nový královnin komisař, Queensberry, nyní zpět v její vládě jako strážce tajné pečeti (*Lord Privy Seal*), a lord kancléř (*Lord Chancellor*) Seafield přesvědčovali skotský parlament, aby schválil jmenování komisařů k vyjednávání o unii s Anglií. Volba komisařů zůstala na královnině rozhodnutí. Výsledkem bylo, že skotští komisaři, stejně jako angličtí, se vyjadřovali ve prospěch unie. Tato vyjednávání proběhla poměrně rychle a pracovní neboli hrubou verzí návrhu dohody o unii se podařilo připravit do 22. července roku 1706. Anglie a Skotsko se staly jednou zemí, garantovalo se hannoverské nástupnictví, společný parlament, kde měli být Skoti reprezentováni 16 peery a 45 členy parlamentu, což nebyla přímá reflexe počtu skotské populace, dále unie ekonomická, volný obchod mezi oběma zeměmi se stejnými cly. Mimo jiné se také Skotové zavázali k zaplacení částky 398 085£, tzv. ekvivalentu, který byl očekáván jako kompenzace přijetí podílu anglického národního dluhu a částečně použit jako kompenzace pro ty, kteří tratili na Darienském podniku.

Koncem listopadu se zdálo, že vláda udělala již dost ústupků a motivaci k vybudování stabilní parlamentní většiny. Vzhledem k vášnivým a občas i násilným veřejným protestům hrozilo, že bude narušeno zasedání parlamentu, ale ideologické rozdíly mezi zájmy národní

¹⁶³ DICEY, A. V. – RAIT, R. S., s. 174; TREVELYAN, G. M., *England under Queen Anne I*, Vol. 2, s. 253–256.

¹⁶⁴ KELLY, J., *The Worcester Affair*, in: *The Review of English Studies*, Prize Essay, Vol. 51, No. 201, 2000, s. 9.

¹⁶⁵ MACKENZIE, A. M., s. 341.

¹⁶⁶ DICEY, A. V. – RAIT, R. S., s. 175; BURNET, G., s. 780.

strany (*Country Party*) a stranou kavalírů (*Cavaliers*) byly ze strany opozice efektivně redukovány. Zatímco v předchozích letech národní strana a kavalíři spolupracovali na oddálení nástupnictví, vyjednávání o smlouvě o unii, jež zahrnovala volný obchod, který nutil Hamiltonovu národní stranu tlačit na hannoverské nástupnictví s různými omezeními. Obě strany spolupracovaly na kampani za účelem generování desítek petic z měst, hrabství, farností a z části rozvojem společného prohlášení, které odsoudilo smlouvu, aniž by zmínilo nástupnictví. V listopadu 1706 skotským parlamentem prošel zákon pro zabezpečení protestantského náboženství a presbyteriánské církevní vlády uvnitř Skotského království (*Act for Securing the Protestant Religion and Presbyterian Church Government within the Kingdom of Scotland*), který včlenili do pracovní verze dohody o unii.

Roku 1707 toryové napadli návrh smlouvy unie, ten však prošel anglickým parlamentem a vešel v platnost dne 1. března 1707. Neshody mezi národní stranou (*Country Party*) a kavalíry (*Cavaliers*) však podkopaly dva potenciálně významné masové protesty, shromáždění tvůrců a stoupenců petice v Edinburghu v prosinci 1706 a odchod opozice v lednu; oba byly následně adresovány královně. V prosinci stovky jakobitů a presbyteriánů proudily do Edinburghu, Hamilton trval na tom, že by královně neměla být určena pouze otázka voleb v novém parlamentu, ale i hannoverského nástupnictví. Jak se vůdci stran přeli, vláda rozptýlila jejich následovníky proklamací zakazující neoprávněná setkání. V lednu někteří z kavalírů (*Cavaliers*) souhlasili, že se připojí k poslednímu zoufalému pokusu stávky, i když nesouhlasné prohlášení národní strany (*Country Party*) k pracovní verzi unie podporovalo hannoverské nástupnictví. Přestože Atholl nemusel podporovat společné prohlášení, Hamilton odmítl jednat ze strachu, že by ho královna obvinila z porušení smlouvy. Po bouřlivých debatách trvajících od 2. října 1706 do 2. ledna 1707 krach posledního opozičního manévru umožnil dne 16. ledna 1707 ministrům překvapivě schválit ve skotském parlamentu téměř bez změny návrh smlouvy o unii, čímž souhlasil s existencí zákonů.¹⁶⁷

Smlouva o unii trvale přetvořila vzájemné vztahy Anglie a Skotska. Skotské království se připojilo k anglickému a stalo se tak jeho součástí. Toto uskupení řídil společný parlament ve Westminsteru, kam pouze přibyli zástupci Skotska. Obě království si vykládala unii jiným způsobem. Anglie si rozšířila ústavu a své území o skotské království. Naopak pro Skotsko se stala unie spojením dvou různých národů. Skotsku dále náležela výlučná pravomoc nad církví, oddělený právní systém a možnost vykonávat místní samosprávu. Pro Skoty mimo jiné

¹⁶⁷ COWARD – GAUNT, s. 464; BOWIE, K., *Publicity, Parties and Patronage: Parliamentary Management and the Ratification of the Anglo-Scottish Union*, in: *The Scottish Historical Review*, Vol. 87, 2008, s. 91–92.

znamenalala unie pojistku před katolickým jakobitským nástupnictvím a rozšíření obchodních příležitostí.¹⁶⁸

Pokračující úzký vztah Anglie je lépe vysvětlitelný než skotský. Unie znamenala protestantské nástupnictví ve Skotsku, tudíž ochranu pro Anglii před Francií a jakobitskou invazí ze severu. Pro Skoty byly výhody v pokračování bezprostředně po roce 1707 méně evidentní. Skotsko si i nadále zachovalo nezávislou církev (*Kirk*) a práva, dokonce i velkou část jejich nacionální identity, ale jak se zdálo, Angličané se jevíli pevně rozhodnutí tyto výhody postupně omezovat. Ani Skotové nespatořovali v unii po roce 1707 mnoho náznaků slíbených ekonomických výhod. To, že unie „přežila“ své první roky, mělo ze skotského pohledu pouze dva hlavní důvody. Zaprvé, že unie představovala pro Skotsko menší zlo. Je pravdou, že více Skotů, než Angličanů patřilo mezi stoupence jakobitů, ale mnoho Skotů si uvědomovalo strašlivé následky jakobitského Skotska v souvislosti s občanskou válkou a bojem proti Anglii. Síla i zranitelnost jakobitské záležitosti ve Skotsku byla jasně ilustrovaná na jakobitské invazi v roce 1708 a 1715. V obou případech dali Skotové přednost hannoverskému nástupnictví před jakobitskou restaurací. Anglo-skotská unie pokračovala především proto, že Skotové zjistili, že je složitější rozpustit unii než do nějaké vstoupit.¹⁶⁹

3.7 Smrt královny Anny a otázka nástupnictví

Během roku 1705 se čím dál tím častěji mluvilo o kurfiřtovi Jiřím Hannoverském a jeho matce Žofii v souvislosti s anglickým nástupnictvím. Žofie Hannoverská byla dcerou Fridricha Falckého a Alžběty Stuartovny, tudíž vnučka Jakuba I. Stuarta, proto měla nárok na trůn. I když Žofie v době schválení zákona o nástupnictví (*Act of Settlement*) byla již ovdovělou jednadsmdesátiletou dámou, představovala pro britské království slibnou budoucnost, neboť měla čtyři syny protestantské víry. Nejstarší syn Jiří měl navíc již také syna Jiřího Augusta (budoucího Jiřího II., kterému se roku 1707 narodil syn Frederik Louis, pozdější princ z Walesu).¹⁷⁰

Po frustraci v letech 1708 a 1709 se Jiří Hannoverský zaměřil na anglické nástupnictví. Od krize v letech 1705–1706 převzal do svých vlastních rukou hannoverskou politiku. Velmi podrobně se zajímal o vyjednávání o unii mezi Anglií a Skotskem, jasně si uvědomoval, že

¹⁶⁸ KEATING, M., *The Independence of Scotland, Self-government & the Shifting Politics of Union*, Oxford 2009, s. 15–16; O'NEILL, M., *Devolution and British Politics*, Vol. 1, Edinburgh 2004, s. 21.

¹⁶⁹ COWARD – GAUNT, s. 467.

¹⁷⁰ RAMPAS, J., *Hannoversko mezi Británií a Pruskem*, diplomová práce, Karlova Univerzita, Filozofická fakulta, Ústav světových dějin, Vedoucí práce prof. PhDr. Jan Županič, Ph.D., Praha 2018, s. 12.

pouze taková unie by mohla ochránit hannoverské nástupnictví ve Skotsku. Jiří byl velmi potěšen anglo-nizozemskou dohodou o nárazníkové zóně a nástupnictví z roku 1709 (*Anglo-Dutch Treaty of Barrier and Succession of 1709*), která slibovala vojenskou pomoc Spojených nizozemských provincií, pokud hannoverská záležitost bude v nebezpečí.

Finální detaily příprav Jiřího na britský trůn byly provedeny po smrti Žofie Hannoverské, která zemřela dne 8. června 1714. Po úmrtí své matky se stal kurfiřt Jiří Hannoverský právoplatným nástupcem britské královny Anny Stuartovny a upravil seznam vybraných hannoverských regentů. Je třeba zdůraznit, že během závěrečné krize na Anny smrtelné posteli, navzdory Jiřího pečlivým přípravám, vše záviselo na způsobu, jakým využijí Anny vysocí státní úředníci (*high officials*) jejich moc.

Dne 27. června královna Anna odvolala z funkce lorda nejvyššího strážce pokladu (*Lord High Treasurer*) lorda Oxforda. Stejně jako většina jejích zbylých ministrů neměla Anna v úmyslu svěřit nejvyšší moc Bolingbrookeovi a všichni souhlasili, že by státní pokladna měla připadnout komisi. Bolingbrooke byl přesvědčen, že je hlavou vlády, do Hannoveru poslal emisara Jiřího a ujistil ho o svém odhodlání prosazovat hannoverské nástupnictví. K smrti vyčerpaná královna vyjádřila přání, které sdělila svému lékaři, aby poslali do Hannoveru pro Jiřího, který jí pomůže ulevit od jejich povinností a převezme odpovědnost.

Poté, co se královna Anna po mozkové příhodě zotavila a poznávala lidi ve svém okolí (byla schopna říkat pouze „ano“ nebo „ne“), delegace skládající se z Harcourta, (*Lord President*) Buckinghama, (*Lord Steward*) Boltona, Dartmoutha, strážce tajné pečeti (*Lord Privy Seal*) a státního sekretáře (*Secretary of State*) Bolingbrooke jí předložili své doporučení, královna jej odkývala a Harcourt vedl její ruku ke schválení vévody ze Shrewsbury. Vévoda ze Somersetu a Argyll dorazili do Kensingtonského paláce v poledne, což bylo příliš pozdě na to, aby tuto událost ovlivnili. Díky Harcourtově přípravě tohoto předloženého patentu se vévoda ze Shrewsbury mohl ve večerních hodinách oficiálně stát lordem nejvyšším strážcem pokladu (*Lord High Treasurer*).

Dne 1. srpna 1714 královna Anna Stuartovna ve svých čtyřiceti devíti letech zemřela. Její lékař napsal: „*Věřím, že spánek u unaveného poutníka nebyl nikdy více vítán jako smrt u královny.*“ Annino ubohé nemocemi soužené tělo bylo natolik oteklé, že rakev, ve které královnu ve Westminsterském opatství (*Westminster Abbey*) pohřbili vedle jejího manžela a dětí, měla téměř tvar čtverce. Listina s regenty zůstala nadále otevřená. Po jedné hodině odpoledne byl Jiří I. tradiční ceremonií prohlášen králem Velké Británie, Irska a Francie.¹⁷¹

¹⁷¹ HATTON, R. M., *George I*, Yale University Press 2001, s. 105, 108–110; JONES, N., *Queen Anne: Brandy Man*, in: Britain Magazine, Vol. 82, č. 5, 2014, s. 89.

Jiří I. založil ve Velké Británii novou dynastii. Hannoversko hrálo významnou úlohu v britské politice i v životě nového britského panovníka. Jiří I. zůstal až do konce svého života více hannoverským než britským. On i jeho syn Jiří II. vynaložili mnoho úsilí na rozšiřování držav na evropském kontinentu, kvůli nimž zatáhli Británii do několika evropských sporů.¹⁷²

¹⁷² RAMPAS, J., s. 13.

4. Anglo-skotská unie 1707

4.1 Schválení anglo-skotské unie v Londýně

Ve chvíli, kdy skotský parlament projednával smlouvu o unii (*Treaty of Union*), v Anglii jednali komisaři, kde probíhala bouřlivá debata mezi whigy a toryi. Strana whigů podporovala Godolphina v utvoření anglo-skotské unie, stejně tak jako ve válce na kontinentu. Od roku 1705, kdy vyhráli volby, jejich úsilí směřovalo ke vstupu do vlády. Proti tomu se ovšem stavěla královna Anna, která s touto stranou příliš nesympatizovala. Přestože se Godolphin ani Marlborough nechtěli dělit o moc s opozičními whigy, oba si dobře uvědomovali, že chtějí-li pokračovat ve stejné politice, potřebují je. Whigové toužili obsadit místo jednoho ze státních sekretářů (*Secretary of State*) jedním ze svých stranických stoupenců. Především jim šlo o nahrazení Roberta Harleye, který byl nadále jejich největší odpůrcem ve vládě, ve funkci. Královna po naléhání Godolphina a své přítelkyně Sarah Churchillové nakonec jmenovala na pozici státního sekretáře (*Secretary of State*) hraběte ze Sunderlandu. Harleyle nenahradil, avšak omezil jeho vliv a již na konci roku 1706 převažoval vliv whigů.¹⁷³

Dne 3. prosince 1706 královna Anna zahájila jednání parlamentu svým projevem. V tomto projevu Anna vyjádřila potřebu unie a vyzvala k urychlenému schválení smlouvy o unii. V Anglii se začala projednávat smlouva o unii před tím, než byla schválena ve skotském parlamentu. Avšak v prosinci se ke členům parlamentu dostaly informace o úspěšném projednávání jednotlivých článků, kdy ve Skotsku přistupovali pouze k drobným úpravám týkajících se obchodu či daní. Nepatrné změny ve znění smlouvy o unii Anglie akceptovala, neboť doufala v rychlé schválení anglo-skotské unie.

Whigům šlo především o ochranu anglikánské církve stejně, jako požadovalo Skotsko ochranu té presbyteriánské. Obě království tudíž potřebovala záruku monopolu národní církve, která v dané zemi působila k tomu, aby se mohlo s klidným svědomím přistoupit ke schválení unie. Naopak toryové se stavěli proti unii, neboť unie pro ně znamenala nevýhodné spojení dvou království, kdy Anglie pro ně představovala bohatství a Skotsko oproti tomu chudobu. Další překážkou pro ně byla letitá rivalita těchto dvou zemí a nutno zmínit i jejich presbyteriánské náboženství. Ke kompromisu mimo jiné napomohl i Thomas Tenison,¹⁷⁴

¹⁷³ TREVELYAN, G. M., *England under the Stuarts*, London 1948, s. 495; TREVELYAN, G. M., *England under Queen Anne I*, Vol. 2, s. 167–173.

¹⁷⁴ Thomas Tenison (1636–1715) arcibiskup z Canterbury. Narodil se v Cottenhamu v Cambridgeshire jako syn Johna Tenisona, kaplana farnosti, a Mercy, nejstarší dcery Thomase Dowsinga z Cottenhamu. Thomas Tenison se aktivně účastnil komise, která vyjednávala v letech 1702–1705 o anglo-skotské unii. Odrazil toryovské náarážky tím, že se jako arcibiskup hlasoval pro presbyteriánskou vládu skotské církve. Nazíral na celou věc pragmaticky

arcibiskup z Canterbury, který se vyjádřil, že není proti tomu, aby byla presbyteriánská církev ustavena na skotském území, protože zastával názor, že pokud se omezí náboženství na určitém území, povede to k jeho zániku. Přestože dle svých slov pokládal presbyteriánské náboženství za reformované, nebylo zdaleka tak dokonalé jako anglikánské.¹⁷⁵

Roku 1706 v prosinci v londýnském Westminsteru jednali o skotských poslancích, kteří by mohli společně s anglickými zasedat v parlamentu. Strana whigů očekávala, že pokud nechá vyjmout skotské poslance ze zákona o zkoušce (*Test Act*) z roku 1673, získá si tím Skoty na svou stranu. Proti tomu však vystupovali toryové (včetně umírněných), kteří odmítali zasedat ve stejném parlamentu s členy presbyteriánské víry. V tomto nepřátelském duchu své snahy ještě zintenzivnil Rochester a Nottingham, kteří presbyteriánskou víru považovali za zhoubu anglikánské církve a ohrožení svého náboženství. Ovšem oba byli vyvedeni z omylu, když jim bylo vysvětleno, že největší hrozbou je Francie společně s papeženci a sjednocení se Skotskem bude naopak ve prospěch bezpečnosti severní hranice Anglie.¹⁷⁶

Dne 4. listopadu roku 1706 hlasovalo 116 poslanců ve skotském parlamentu ve prospěch prvního článku o unii a 83 proti. Poté dne 16. ledna roku 1707 bylo 110 hlasů pro smlouvu o unii (*Treaty of Union*) v celém rozsahu a 69 hlasů proti.¹⁷⁷

Počátkem roku 1707 v lednu obdržel anglický parlament zprávu o přijetí smlouvy o unii (*Treaty of Union*) ve skotském parlamentu. Dne 28. ledna došlo k přečtení skotského zákona o schválení smlouvy o unii ve sněmovně lordů. Následovala debata o znění zákona o bezpečnosti anglikánské církve (*Act for Securing the Church of England*). Tento návrh přednesl Tenison, arcibiskup z Canterbury. Dle tohoto ustanovení zůstala v platnosti všechna privilegovaná postavení anglikánské církve. Zákon o zkoušce (*Test Act*) dále upravoval držení všech veřejných úřadů a politické i vojenské funkce. A britští panovníci byli povinni vyznávat anglikánskou víru. Dne 11. února 1707 došlo k ratifikaci zákona o bezpečnosti anglikánské církve.¹⁷⁸

„presbyteriánská církev pro něho byla stejně pravdivá jako anglikánská, ačkoli nemohl říct, že by byla tak perfektní“. V rámci jednání o unii v únoru roku 1707 Tenison představil návrh zákona o bezpečnosti anglikánské církve (*Act for securing the Church of England*), který by chránil její doktrínu a liturgii jako paralelu k zákonu skotské církve (*Kirk Act for Scotland*). Díky jeho úsilí, přestože byl příliš nemocný, aby se účastnil debat, parlament Spojeného království roku 1712 přijal zákon o toleranci pro Skotsko (*Toleration Act for Scotland*), čímž zajistil skotské episkopální církvi jednoznačný právní základ. Thomas Tenison, Archbishop of Canterbury, *Artware Fineart* [online] dostupné z: <https://artwarefineart.com/gallery/portrait-thomas-tenison-archbishop-canterbury-1636-1715> [cit. 2021-04-21].

¹⁷⁵ DICEY, A. V. – RAIT, R. S., s. 374, 231; PRYDE, G. S., s. 49.

¹⁷⁶ BURNET, G., s. 802.

¹⁷⁷ SMOUT, T. C., *The Anglo-Scottish Union of 1707: The Economic Background*, in: *The Economic History Review*, Vol. 16, No. 3, 1964, s. 466.

¹⁷⁸ BROWNING, A., *English Historical Documents*, Vol. 5, 1660–1714, London 1953, s. 691–692; DICEY, A. V. – RAIT, R. S., s. 232.

Od tohoto dne započal proces schvalování smlouvy o unii. Na anglické straně nebylo třeba zásadních změn, neboť drobné úpravy již provedl skotský parlament a ve Westminsteru neopomenuli ani podmínky pro ochranu presbyteriánské církve ve Skotsku. Komise pro unii měla podporu obou komor parlamentu, z toho důvodu se nesnažila na znění smlouvy provádět žádné změny. Zásadní podmínku pro Anglii představovalo hannoverské nástupnictví, díky kterému se měl sjednotit celý ostrov Velké Británie a upravit vztahy se skotským královstvím. Společný panovník se tak měl stát arbitrem míru a politické jednoty. Pro Anglii cena za sjednocení nebyla velká. Přiznala Skotům rovné obchodní podmínky, což však nenarušilo nezávislost kupců v anglickém království. Začlenila Skoty do parlamentu, avšak jejich účast se omezila na takovou podobu, aby nebylo možné anglické poslance přehlasovat. Angličtí poslanci přešli do nového britského parlamentu všichni. Anglikánskou církev chránil zákon, kterému se museli podřídit i presbyteriánští poslanci. Jediní, kteří protestovali proti odhlasování unie, byli toryové, ale v průběhu hlasování o unii byli pro whigové, umírnění toryové i poslanci ze severních hrabství bez rozdílu stran. Dne 4. března 1707 obě komory parlamentu schválily smlouvu o unii (*Treaty of Union*).¹⁷⁹

4.2 Ukončení činnosti skotského parlamentu

Dne 5. února roku 1707 došlo ke schválení zákona o způsobu volby šestnácti peerů a čtyřiceti pěti komisařů k reprezentaci Skotska v parlamentu Velké Británie (*Act settling the Manner of Electing the Sixteen Peers and Forty Five Commoners to Represent Scotland in the Parliament of Great Britain*). Pro skotské poslance bylo těžké vybrat zástupce na šestnáct míst ze stovky lordů. Skotové se mohli cítit právem ukřivdění, avšak nechtěli zpochybnit schválení smlouvy o unii. V závěru jednání došli skotští lordi ke shodě v tom, že o jmenování šestnácti lordů zastupujících celé Skotsko rozhodne většinová volba shromážděné šlechty. Mnoho ze skotských lordů na svůj post rezignovalo a zaměřilo se na volbu peerů do parlamentu v každých dalších volbách. Smířili se se stejným postavením, které měli angličtí lordi, a se zachováním feudálních výsad panského soudu. Ti, kteří se chtěli věnovat politice, museli mít dostatek finančních prostředků. Většina lordů si byla vědoma toho, že hranice mezi ratifikací unie a válkou je velmi tenká. Dále si většina z nich uvědomovala, že pokud by unijní podnik nebyl úspěšný, hrozil by návrat jakobitského katolického pretendenta a případný vpád armády Marlborougha.

¹⁷⁹ TREVELYAN, G. M., *England under Queen Anne I*, Vol. 2, s. 283–284; DICEY, A. V., RAIT, R. S., s. 234.

Queensberry, královský komisař, přivezl do Skotska dne 19. března 1707 schválenou smlouvu o unii. Naposledy se skotský parlament sešel v úterý dne 25. března roku 1707, kdy při této příležitosti vévoda z Queensberry uzavřel parlament svým závěrečným projevem:¹⁸⁰

„Moji lordi a gentlemani,

Veřejné záležitosti tohoto setkání jsou nyní u konce, naplnil se čas toto ukončit. Jsem přesvědčen, že my a naše příští generace budeme sklízet plody unie obou království. Nepochybuji o tom, že tak, jak měl tento parlament čest skončit, budete vy ve svém postavení sdělovat lidem tohoto národa vděčný smysl pro spravedlnost a laskavost Jejího Veličenstva a starost o blaho jejích poddaných v dosažení této důležité záležitosti k dokonalému provedení. A že budete podporovat univerzální touhu v tomto království stát se jedním v srdcích a náklonnosti tak, jak jsme neodlučitelně spojeni s naším sousedním národem. [...].“¹⁸¹

Známá jsou slova, kterými komentoval uzavření parlamentu hrabě ze Seafielde, když podepisoval zákon o unii (*Act of Union*): „*Tady je konec jedné staré písně.*“ Poté, co vévoda z Queensberry pronesl tento poslední proslov, parlament byl odročen a již nikdy se nesešel. Po ukončení činnosti skotského parlamentu se Queensberry vrátil do Londýna, kde ho čekaly bouřlivé ovace Angličanů; oproti tomu Skotové nahlíželi na anglo-skotskou unii spíše jako na porážku. Dne 29. dubna roku 1707 královna Anna prohlásila současný anglický parlament v Londýně za první parlament Spojeného království Velké Británie.¹⁸²

4.3 Důvody vedoucí skotský parlament k schválení unie

Skotsko ztratilo poměrně dost ze své nezávislosti již za vlády Jakuba I., který přijal roku 1603 anglickou korunu a spojil tím obě království. Jednou z mnoha příčin byla jistě i ta, že Skotsko od té doby již nemělo žádnou samostatnou zahraniční politiku nebo mezinárodní identitu. Avšak Jakub byl jediným a posledním, který Skotům rozuměl. Jeho následovník Karel I. opustil Skotsko ve svých třech letech a vrátil se tam až o třicet let později. Ani další jeho nástupci už

¹⁸⁰ PRYDE, G. S., s. 49, 113–119; MACKENZIE, A. M., s. 355; BROWNING, A., *English Historical Documents*, Vol. 5, 1660–1714, London 1953, s. 676.

¹⁸¹ „*My Lords and Gentlemen,*

The publick business of this Session being now over, it is full time to put an end to it. I am persuaded that we and our posterity will reap the benefite of the Union of the two Kingdoms and I doubt not that as this Parliament has had the honour to conclude it You will in your several stations Recommend to the people of this Nation a grateful sense of her Majesties goodness and great care for the Wellfare of her subjects in bringing this important affair to perfection. And that you will promote an universal desire in this Kingdom to become one in hearts and affections as we are inseperably joined in interest with our neighbour Nation. [...].“ The Last Speech in the Scottish Parliament, National Record of Scotland, Warrants of Parliament: PA6/36 [online] dostupné z: <https://www.scottisharchivesforschools.org/union1707/chapter7.asp>

¹⁸² MACKENZIE, A. M., s. 355; DICEY, A. V. – RAIT, R. S., s. 374.

neměli se Skotskem příliš společného. Přinesli mnoho válek, do kterých zapojili Skotsko jako obchodního partnera, ale peníze a muže, které poskytlo Skotské království, použili pro pomoc v jejich vedení.¹⁸³

Skotsko nebylo ekonomicky příliš silné, soustředilo se především na zemědělskou produkci, kterou doplnil vývoz surovin. Přestože Skotsko nebylo pro svou krajinu typickou zemědělskou zemí, zemědělství zde prosperovalo. K vývozu do okolních zemí docházelo více ve skotských nížinách, kde vznikaly přebytky. Avšak práva na vývoz zboží měla pouze města, což tuto činnost komplikovalo. Skotsko mezi lety 1600–1700 budovalo svůj vnitřní trh, v této době také vzniklo mnoho nových královských měst. Tento druh zahraničního obchodu byl zatím v prvopočátcích a každé město s privilegiem obchodovat mělo jasné stanovené země, se kterými smí obchodovat.¹⁸⁴ Skotsko vyváželo do zahraničí obilí, dobytek, kůže, vlnu, med, vosk, uhlí, vlněné látky, řemeslné výrobky či ručně vyráběné zbraně. Nejdůležitější obchodním partnerem byla ovšem Anglie, kam Skotsko vyváželo zmíněné uhlí, sůl k nasolování masa a dobytek.

V období restaurace monarchie došlo k velkému hospodářskému rozvoji v zemi, avšak toto období trvalo pouze do tzv. slavné revoluce. Od poloviny devadesátých let nastala krize, která měla na skotské hospodářství značné dopady. Tato krize ovšem nezasahovala pouze Skotsko, ale postihovala více zemí tehdejší západní Evropy. Další aspekt této krize představovala i válka. Vilémova válečná politika na kontinentě, v Irsku či ve Skotsku, kde potlačoval povstání skotských horalů. Tyto všechny akce měly neblahý dopad především na chudší Skotsko spíše nežli na Anglii. Na konci století mezi lety 1694–1697 chladné zimy, vlhká jara a chudá sklizeň zapříčinily všeobecný hladomor, což se stalo dalším aspektem krize. Třetím aspektem se stal nově uplatňovaný merkantilismus v zemích tradičně obchodujícími se Skotskem, což omezovalo dovoz výrobků a zboží. Přestože Skotsko doposud příliš nevyváželo, vývoz byl znemožněn předem. Jisté východisko mohl představovat obchod s koloniemi. Tyto zámořské kolonie znamenaly výnosný obchod. Skotsko však kolonii nemělo, koloniální zboží do tohoto království mířilo především díky nizozemským a anglickým společnostem. Pro Skotsko byly trhy těchto zemí uzavřené, proto se zřízení společnosti zdálo jako přirozený a žádoucí krok, o jehož možném vzniku se debatovalo již od období restaurace monarchie. Skotové vlastní kolonii přijímali s nadšením. Darienský podnik, do kterého mnoho Skotů

¹⁸³ Duc de Saint-Simon, *Memoirs*, Vol. 41, Paris, 1901, in: GIBSON, J., S., *Playing the Scottish Card: The Jacobite Invasion of 1708*, Edinburgh 1988, s. 103.

¹⁸⁴ SMOUT, T., *A History of the Scottish People 1560–1830*, s. 165–171.

investovalo většinu svých úspor, se stal kompletním neúspěchem, za což mohla částečně anglická opozice.

Po abdikaci Jakuba II. nebo dle skotské verze po svržení krále z trůnu zákon z roku 1689 restauroval svobodu parlamentu. Ve skotském parlamentu bylo opět možné jednat a rozhodovat. Roku 1703 byl zvolen skotský parlament. Museli čelit mnoha komplexním problémům zapříčiněným spojením dvou monarchií. Všechny děti královny Anny zemřely a ona již nebyla ve věku, kdy by mohla mít další. V roce 1701 anglický parlament schválil zákon o nástupnictví (*Act of Succession*), aniž by ho konzultoval se skotským parlamentem. Skotský parlament se nyní teoreticky nacházel v situaci, kdy si mohl libovolně zvolit jiného nástupce trůnu než Žofii Hannoverskou, kterou zvolili Angličané, a její potomky. Tento svůj záměr deklarovali v zákonu o bezpečnosti (*Act of Security*) z roku 1703 a 1704.

Pokud by Skotsko obnovilo svou nezávislost, existovala stále možnost obnovení aliance s Francií, se kterou Anglie opakovaně vstupovala do válečného konfliktu. Obě komory anglického parlamentu roku 1705 schválili zákon o nepřátelích (*Aliens Act*), který znamenal ultimátum, pokud Skotsko neakceptuje dne 25. prosince stejného nástupce jako Anglie. Skotové se tímto zákonem stali nepřáteli Anglie a neschopni držby majetku na anglickém území, skotský export mohl být zakázán.¹⁸⁵ V dubnu roku 1706 v Londýně, když vyjednávání započalo, Angličané ujasnili, že trvají na včlenění Skotska do unie, kde budou dvě království sjednocena pod jedním parlamentem. Skotové žádali o alternativu, kde by mohly fungovat dva parlamenty se stejným nástupnictvím, se vzájemnou výměnou práv a privilegií s volnou plavbou a obchodem. Hrabě z Maru, skotský státní sekretář (*Scottish Secretary of State*), napsal Carstaresovi¹⁸⁶ do Edinburghu, ževidíme, jak se musíme chovat v něčem, co není naší volbou, v čemž můžeme spatřovat komplikace přechodu na jednotnou unii.

¹⁸⁵ LENMAN, B., *An Economic History of Modern Scotland 1660–1976*, London 1977, s. 17–43, 45–48; WILSON, C., *The Historical Association Book of the Stuarts*, London 1973, s. 159–183; BURTON, J. H., *History of Scotland*, Vol. 6, s. 62–72; CLARK, N. G., *The Later Stuarts 1660–1714*, Oxford 1949, s. 253; NEUMANN, J. – LINDGRÉN, S., *Great Historical Events That Were Significantly Affected by the Weather: 4, The Great Famines in Finland and Estonia, 1695–97*, in: Bulletin of the American Meteorological Society, Vol. 60, Is. 7, 1979, s. 775; SCOTT, P. H., *Andrew Fletcher of Saltoun, Selected Political Writings and Speeches*, Edinburgh 1970, s. 138–144.

¹⁸⁶ William Carstares (1649–1715) se narodil v Cathcart poblíž skotského města Glasgow. Dostalo se mu klasického vzdělání od Johna Sinclaira, ministra z Ormistonu, před tím, než započal svá studia na Edinburghské univerzitě, kde studoval humanitní vědy, které dokončil v roce 1667. Kvůli dominanci episkopalismu na univerzitě ho jeho otec podporoval ve studiu teologie v Utrechtu. A právě zde se stal dlouholetým poradcem a důvěrným přítelem prince oranžského, budoucího anglického a skotského krále Viléma III. Oranžského, a stal se i Vilémovým kaplanem až do královny smrti roku 1702. Doprovázel Viléma do Anglie, když se měl roku 1689 ujmout trůnu. Během svého života byl vlivným diplomatem a státníkem v politických i církevních záležitostech. Právě on přesvědčil krále Viléma, aby akceptoval a věřil presbyteriánskému zákonu ve Skotsku, a zastával názor, že by mělo valné shromáždění (*General Assembly*) akceptovat zákon o unii (*Act of Union*). Po Vilémově smrti už nepůsobil dále u dvora a vrátil se do Edinburghu. Byl jmenován děkanem Univerzity v Edinburghu, kde působil v letech 1703–1715. Této funkci se věnoval se stejným taktem a diplomacií jako politice a během svého působení

Jedním z názorů bylo, že Skotové chtěli participovat na anglickém obchodu, ale to je již dnes spíše ortodoxní názor. V těchto dobách mohla být pro Skotsko výhoda v legálním vstupu do anglického obchodu s koloniemi, který zakázaly pro skotské lodě anglické zákony o plavbě (*Navigation Acts*). Někteří skotští obchodníci se zapojili do odporu proti těmto zákonům. Na skotské straně nemohly být proti tomuto kroku námitky. Toto hledisko bylo zahrnuto jako vládní dodatek do zákona o bezpečnosti (*Act of Security*), avšak nikdo ve skotském parlamentu nic nezaregistroval ani nenamítal, když byl z verze zákona, který obdržel královský souhlas v roce 1704, vymazán.¹⁸⁷

Královská města, která reprezentovala obchodnická komunita, podala petici proti Unii z důvodu uvalení daní, upravené podle anglických podmínek, které by mohly představovat velké škody pro skotský obchod. Obchodníci měli pravdu, neboť na základě těchto podmínek by se skotská ekonomika zotavovala přibližně dalších šedesát let. Daniel Defoe¹⁸⁸ působil jako anglický špión a propagandista během uzavírání unie. Ve svých pamfletech, které adresoval skotské veřejnosti, uváděl, že unie by mohla být pro Skotsko ekonomickým benefitem. O dvacet let později ve svém spise *Cesta napříč celým ostrovem Velké Británie* (*A Tour Thro' the Whole Island of Great Britain*), přiznal, že se mýlil.¹⁸⁹

Důvodem, proč mnoho členů skotského parlamentu hlasovalo pro unii, může být složitá apologie sira Johna Clerka z Penicuik¹⁹⁰, který jen neochotně akceptoval jmenování mezi

zavedl na univerzitě mnoho změn. William Carstares (1649–1715), *The University of Edinburgh: Our History* [online] dostupné z: [http://ourhistory.is.ed.ac.uk/index.php/William_Carstares_\(1649-1715\)](http://ourhistory.is.ed.ac.uk/index.php/William_Carstares_(1649-1715)) [cit. 2021-04-10].

¹⁸⁷ SCOTT, P., H., *An English Invasion Would Have Been Worse: Why The Scottish Parliament Accepted The Union*, in: *Scottish Studies Review*, Vol. 4, No. 2, 2003, s. 11–12.

¹⁸⁸ Daniel Defoe (1660–1731) anglický novelista, žurnalista, autor pamfletů, *Robinsona Crusoe* (1719–1722) a *Moll Franders* (1722). Účastnil se povstání vévody z Monmouthu roku 1685, jenž koordinoval útek po tragické bitvě u Sedgemoor. Tři roky poté, když odplul král Jakub II. Stuart do Francie, Defoe vítal armádu Viléma Oranžského. V průběhu vlády Viléma III. Oranžského Daniel Defoe krále loajálně podporoval a stal se jeho hlavním tvůrcem pamfletů. Apeloval na Roberta Harleye, který si po dlouhém otálení uvědomil, že je pro něho důležité získat do svých služeb Daniela Defoe jako tvůrce pamfletů a inteligentního agenta. Defoe sloužil svým páňům s nadšením a energií, hodně cestoval a psal zprávy i pamflety. Během zákona o unii (*Act of Union*) roku 1707 podnikl mnoho cest do Skotska, aby udržel Harleye v úzkém kontaktu s názory skotské veřejnosti. Některé dopisy, které si oba muži vyměňovali se dochovaly. Svá pozorování později zaznamenal ve svém spise *Cesta napříč celým ostrovem Velké Británie* (*A Tour Thro' the Whole Island of Great Britain*). MUTTER, R. P. C., Daniel Defoe, *Britannica* [online] dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Daniel-Defoe> [cit. 2021-04-10].

¹⁸⁹ DEFOE, D., *A Tour Thro' the Whole Island of Great Britain*, Vol. 3, London 1727, s. 33.

¹⁹⁰ Sir John Clerk z Penicuik (1676–1755) byl vzděláván na univerzitách v Glasgow a v Leidenu, před svou cestou po Evropě. Mezi lety 1697–1699 navštívil dvory v dnešním Německu, dále města Vídeň, Benátky, Řím, Neapol, Florencii a Paříž. Po roce 1700 byl povolán jako jeden z komisařů ve vyjednávání o smlouvě o unii (*Treaty of Union*). Jeho jmenování baronem státní pokladny (*Baron of the Exchequer*) mu zajistilo svobodu a umožnilo věnovat se svým dalším zájmům jako např. sbírání římských starožitností ze skotských vykopávek, krajinářskému zahradničení, vylepšování jeho pozemkových statků, poezii a psaní. Ve skotské společnosti byl populární pro svou pověstnou štedrost a dokonalý vkus. Sir John Clerk of Penicuik (1676–1755), *National Records of Scotland* [online] dostupné z: <https://www.nrscotland.gov.uk/research/learning/hall-of-fame/hall-of-fame-a-z/clerk-john> [cit. 2021-04-21].

skotské komisaře pro unii. Na skotské straně měl zodpovědnost v otázkách financí a obchodu (po unii obdržel za zásluhy post barona ze dvora z Exchequer). Zřejmě ho však trápilo svědomí, neboť strávil příštích čtyřicet let psáním svého díla Historie unie Skotska a Anglie (*History of the Union of Scotland and England*), kde se snažil vysvětlit a ospravedlnit svůj podíl na unii. Stejně tak jako ve svém dalším spise Postřehy o současných poměrech ve Skotsku (*Observations on the Present Circumstances of Scotland*) z roku 1730. Jak rozebral ve svých již zmíněných publikacích, alternativa unie mohla představovat pád mezi anglická dominia po právu dobytí. Většina hlasovala pro unii, protože se jevila jako lepší varianta než anglická invaze a zhoršené smluvní podmínky.

V červnu roku 1703 anglický ministr Godolphin poslal skotskému kancléři Seafieldovi varování, kde poznamenal, o kolik větší je bohatství a síla Anglie oproti Skotsku. Hrabě z Roxburghu v dopise ze dne 26. prosince roku 1704 v podstatě mínil, že Marlborough je již evidentně vyvázaný ze svých povinností na kontinentu. Ve skutečnosti Anglie přesunula kavalérii a pěchotu na hranice, když ve skotském parlamentu probíhala diskuse týkající se smlouvy o unii (*Treaty of Union*).¹⁹¹

Unie neudělala z Velké Británie unitární stát. Skotsko trpělo nedostatkem svého parlamentu, ale mnoho jiných institucí pokračovalo ve svém chodu jako předtím. Což zahrnovalo právo, církev, vzdělání a lokální vládu všechny, které měly ve skutečnosti mnohem větší vliv na každodenní život a zvyklosti. Skotsko zůstalo nadále rozsáhle autonomním královstvím. Hlavní efekt unie spočíval v tom, že pomohla Anglii provádět její kontinentální a imperiální ambice s větší jistotou, což byl jeden z argumentů, který v jednom ze svých pamfletů z roku 1706 ve prospěch unie použil Daniel Defoe.¹⁹²

Když se roku 1707 Anglie a Skotsko spojily a skotský parlament byl zrušen, Skotové si z výše zmíněného důvodu částečně zachovali kus své národní identity tím, že presbyteriánská církev i skotský právní systém zůstaly podmínkami unie zachovány. Přesto většina Skotů nepřijala unii vřele. V době, kdy došlo ke zveřejnění podmínek anglo-skotské unie, propukly výtržnosti v ulicích měst Glasgow i Edinburgh. Stav ekonomické situace však byla takový, že přijetí unie se pro Skoty jevilo téměř nevyhnutelné a unie byla jistým způsobem tolerována. Výkon opatření, která vydával Londýn do Skotska, ve Skotsku zařizoval lord advokát (*Lord*

¹⁹¹ CLERK, J., *Memoirs*, in: *Scottish History Society*, Edinburgh 1892, s. 58; CLERK, J., *Observations on the Present Circumstances of Scotland*, in: *Miscellany of the Scottish History Society*, Vol. 10, Edinburgh 1965, s. 118, 192; CLERK, J., *History of the Union of Scotland and England*, in: *Scottish History Society*, Edinburgh 1993, s. 118, 173; *Correspondence of George Baillie of Jerviswood*, Edinburgh 1842, s. 28; SMITH, T. B., 'The Union as Fundamental Law', in: *Studies Critical and Comparative*, Edinburgh 1962, s. 9.

¹⁹² DEFOE, D., *An Essay at Removing National Prejudices*, London 1706, s. 28.

Advocate), právní úředník (*Law Officer*) jmenovaný vládou. Skotové projevovali malý zájem o parlamentní záležitosti, neboť jejich poslance manipulovala vláda. Volební systém byl v tomto období zkorumpovaný a velmi malý počet lidí mělo právo volit, proto ani příslušníci aristokracie, či dokonce neurozený člověk, nemohli doufat ve velký vliv.¹⁹³

4.4 Aspekty anglo-skotské unie

4.4.1 Ekonomické a monetární aspekty unie

Pro mnoho Skotů je tato smlouva o unii (*Treaty of Union*) středobodem v historii jejich země, na druhou stranu oproti Angličanům, pro které představovala smlouva spíše formální epizodou v transformaci jejich severních sousedů od barbarismu k civilizaci. Unie se odrazila na ekonomickém prostředí obou království. Prvními kroky, které se staly pokusy přivést Skotsko a Anglii vzájemně blíže, se uskutečnily v alianci, již ve Smlouvě z Edinburghu (*Treaty of Edinburgh*) z roku 1560 a Unii korun (*Union of the Crowns*) v roce 1603.

Po restauraci se objevilo několik odlišných faktorů, přestože se Skotsko rychle vzpamatovalo a na počátku obnovilo svůj pozvolný růst k větší prosperitě. Na prvním místě bylo zřejmé, že takovým způsobem, jako tomu nikdy před tím nebylo, se obchod s Anglií stal význačnějším než s jakýmkoli jiným národem a že komerční blahobyt Skotů stále více souvisel s jejich schopností prodávat na anglickém trhu.¹⁹⁴ Během tří finančních krizí v letech 1667, 1681 a 1689 se Skotsko připravovalo na pokus o sblížení pro „unijní obchod“ s Anglií s hlavním cílem zajistit si volný přístup na anglický trh. Ve stejné době střety mezi Londýnem a Edinburghem byly stále častější a vážnější. Částečně tomu tak bylo také proto, že Skotové zbohatli a měli větší ekonomické ambice, jako např. založit vlastní textilní průmysl či obchodovat s anglickými plantážemi, které se nacházely v přímé opozici k zájmovým skupinám na jihu.

Po roce 1688 rozpory dosáhly takové úrovně, že Skotsko začalo mít pocit, že ztrácí daleko více, než získává nerovným spojením Unii korun. Zahraniční politika Anglie zatáhla Skotsko do dlouhé a vyčerpávající války s Francií po skončení tří krátkých válek se Spojenými nizozemskými provinciemi. Právě Francie a Spojené Nizozemí byly nejlepšími tradičními obchodními partnery Skotska. Skotské lodě se staly bez doprovodu a ochrany snadnou kořistí pro nepřátele. Anglické navigační zákony vyřadily skotské lodě z přepravy a zakazovaly přímý

¹⁹³ LAZAROWICZ, M. – MACFADDEN, J., *The Scottish Parliament: Law and Practice*, Edinburgh 2018, s. 1–2.

¹⁹⁴ SMOUT, T. C., *The Anglo-Scottish Union of 1707: The Economic Background*, in: *The Economic History Review*, Vol. 16, No. 3, 1964, s. 455–457.

koloniální dovoz do Skotska v momentě, kdy se Skotové začali zajímat o obchod mimo Evropu. Skotové začali opět vyvážet dobytek a len, tyto komodity neměly prakticky žádný odbyt kromě Anglie, ale do roku 1700 jejich vývoz tvořil více než polovinu externího vývozu.¹⁹⁵

Skotové v roce 1695 ve snaze znovu dosáhnout ekonomické prosperity uskutečnili ambiciózní a zároveň katastrofální pokus o založení mezinárodní Skotské společnosti obchodující s Afrikou a Indiemi. Tím, že Skotům bylo bráněno obchodovat s jejich obchodními partnery a s Hamburkem, snažili se vsadit vše na osadu v Darienu ve Střední Americe, odkud byli vyhnáni nemocemi a anglický král Vilém III. Oranžský jim odmítl pomoci, aby se vyhnul projevu nepřátelství ze strany Španělska. Tato krize vyvrcholila roku 1701, kdy došlo ke ztrátám v Darienu, ale i z francouzské války, navíc finanční propad z doby hladomoru v mezi lety 1695–1699 zapříčinil problém platební bilance. Klesající objem zámořského obchodu, tuláctví a nezaměstnanost zanechala státní pokladnu prakticky bez finančních prostředků, zdálo se, že se Skotsko ocitlo na pokraji ekonomického kolapsu.

Anglie nyní po roce 1705 z politických důvodů usilovala o parlamentní unii v momentě, kdy Skotové z ekonomických důvodů přestávali být spokojeni s královskou unií. Jednou z hlavních zbraní, kterou si Angličané vybrali pro prosazení své vůle, se stala hrozba ekonomických sankcí namířených proti Skotům. Odvolání zákona o nepřátelích (*Alien Act*) neprodleně před tím, než mohl vstoupit v platnost, stěží snížilo jeho hrozbu. Počáteční reakce Skotů se projevovala jako zuřivost nad „šikanou“ ze strany Angličanů. Aféra lodi Worcester, falešné obvinění z pirátství, vykonstruovaný proces a poprava zvedly vlnu protianglické hysterie, proti které se ministři koruny (*Ministers of the Crown*) neodvážili postavit. Později v červnu téhož roku skotský unionista Cockburn z Ormistonu prohlásil, že nemůže najít v parlamentu deset mužů svolných spojit se s Anglií v kompletní unii.¹⁹⁶

Další reakcí byla debata o tom, co by se stalo se Skotskem v případě, že by byly uplatněny ekonomické sankce. Antagonisté se formovali do dvou hlavních tzv. škol. První, které lze nazvat prounionisty, vedl Daniel Defoe jako vyslanec poslaný anglickou vládou, aby podával zprávu o skotském mínění a „uhladil cestičku“ k unii v Edinburghu, podporovaný mnoha distingovanými Skoty jako např. Georgem Mackenziem, prvním hrabětem z Cromartie, Williamem Pattersonem ze Skotské společnosti (*Company of Scotland*), sirem Johnem

¹⁹⁵ KEITH, T., *Scottish trade with the Plantations before 1707*, in: *Scottish Historical Review*, Vol. 6, 1909, s. 32–48; SMOUT, T. C., *The Development and Enterprise of Glasgow, 1556-1707*, in: *Scottish Journal of Political Economy*, Vol. 7, 1959, s. 207–210.

¹⁹⁶ SMOUT, T. C., *The Anglo-Scottish Union of 1707: The Economic Background*, in: *The Economic History Review*, Vol. 16, No. 3, 1964, s. 459; INSH, G. P., *The Company of Scotland trading to Africe and Indies*, London 1932, s. 278–312; PRYDE, G. S., s. 19.

Clerkem, druhým baronetem z Penicuik, a Williamem Setonem, druhým baronetem z Pitmedden (oba zmocnění komisaři pro vyjednávání o unii).¹⁹⁷ Druhou skupinu neboli školu tvořili antiunionisté, kam patřil Fletcher ze Saltounu, nejschopnější parlamentní oponent unie, dále David Black, William Black, John Spreul, jenž byl starým smluvním hrdinou a uznávaným obchodníkem v Glasgow, a mnoho dalších.¹⁹⁸

Přestože obě tyto strany stály proti sobě, shodly se na pár společných bodech problému Skotska. Prvním z nich byl, že Skotsko čelilo hospodářské krizi, a ta se dostavila znovu roku 1704 ve velmi akutní formě, což vyvrcholilo v prosinci v dočasné uzavření (*Bank of Scotland*) a přidalo na pocitu naléhavosti celé situace. Druhým důvodem se stalo zlepšení obchodní bilance rozšířením vývozu a smluvního dovozu. Posledním bodem, na kterém se shodli, bylo, že rovnováha byla nepříznivá po mnoho let, což se stalo příčinou skotské chudoby obecně a důvodem pro velmi vážnou současnou ekonomickou krizi. Ačkoli existovaly velmi rozdílné odhady, jak velká obchodní mezera byla, všichni pamfletisté se shodli na tom, že existuje a situace je natolik vážná, že pokud bude pokračovat, přivede zemi k bankrotu.

Defoe a prounionisté se přesunuli k „útoku na dvou frontách“. Nejprve k tvrzení, že hlavní obchod Skotska spočívá v obchodu s Anglií a že on samotný je ve své podstatě příznivý a generoval veškerý tok peněz do Skotska. Mimo jiné také zdůraznili význam černého skotského dobytka a lnu, jež zahrnovaly téměř celou hodnotu obchodu do Anglie. Dále také Daniel Defoe uvádí, že na základě zpráv osob pracujících ve vládě, které mají tyto propočty na starost, export ze Skotska do Anglie má dvojnásobnou hodnotu oproti importu z Anglie do Skotska plus náklady skotské šlechty u anglického dvora.¹⁹⁹

Na základě těchto argumentů dospěli k závěru, že Skotské království přežilo pouze díky prodeji černého dobytka a lnu do Anglie a že pokud by zákon o nepřátelích (*Alien Act*) odřízl tyto komodity, národ bude rychle zbaven peněz a upadl by do bankrotu. Na stranu druhou,

¹⁹⁷ Výběr prounionistických prací: Earl of Cromartie, *Parainesis Pacifica or a Perswasive to the Union of Britain*, Edinburgh, 1702; Anon., *A Letter concerning Trade from Several Scots Gentlemen That Are Merchants in England to Their Countrymen That Are Merchants in Scotland*, 1706; DEFOE, D., *Advantages of Scotland by an Incorporate Union with England*, 1706; DEFOE, D., *Fifth Essay at Removing National Prejudice*, 1706.; DONALDSON, J., *Considerations in Relation to Trade Considered*, 1706; John Clerk of Penicuik, *A Letter to a Friend Giving an Account How the Treaty of Union Has Been Received Here*, 1706; William Seton of Pitmedden, *A Speech in Parliament on the 4th day of November 1706 on the First Article of the Treaty of Union*, 1706; PATTERSON, W., *An Inquiry into the Reasonableness and Consequences of an Union with Scotland*, London 1706; Anon., *The Patriot Resolved*, 1707.

¹⁹⁸ Výběr anti-unionistických prací: SPREUL, J., *An Accompt Current betwixt Scotland and England*, Edinburgh 1705; Anon., *Advantages of the Act of Security compared with these of the Intended Union*, 1706; BLACK, D., *Essay upon Industry and Trade*, Edinburgh 1706; Anon., *An Answer to a Letter concerning Trade, sent from several Scots Gentlemen that are Merchants in England, to their country men that are merchants in Scotland*, 1706; BLACK, W., *Some Considerations in Relation to Trade*, 1706; BLACK, W., *A Short view of our Present Trade and Taxes*, 1706; Andrew Fletcher of Saltoun, *Political Works*, Edinburgh 1749.

¹⁹⁹ DEFOE, D., *Fifth Essay at Removing National Prejudice*, s. 20.

pokud by Skotové souhlasili s úplnou unií, odstranění nepřátelských obchodních regulací by učinilo cenné komodity cennějšími a také by otevřelo Anglii několik dalších, kterým se dříve dařilo, ale nyní podléhaly různým restrikcím. Šlo především o sůl, uhlí a kukuřici, u kterých se očekávalo, že poroste jejich cena a stimulují zlepšení zemědělství. Největší důraz byl kladen na rozšiřování vývozu ze Skotska vytvořením příznivé obchodní bilance s Anglií. Další vedlejší zmiňované úvahy zněly, že by se Skotům otevřel obchod s plantážemi anebo že by mohl anglický kapitál proudit do skotského rybářského průmyslu. Dle londýnských Skotů je unie tou nejvíce žádoucí nabídkou, která byla Skotsku nabídnuta.²⁰⁰

Proti těmto argumentům se ostře ohradili antiunionisté. Obvinili Defoa z benevolentního zveličování anglické povahy obchodu, ačkoli nikdo nezpochybnil názor, že by rovnováha mohla hrát ve prospěch Skotska. Dle jejich názorů Skotům Anglie poskytovala jen velmi málo z toho, co je nutné, a přesto je vyčerpávala více než jakýkoli jiný národ. Lékem na potíže se jevílo přerušování obchodních vztahů s Anglií a uvítání zákona o nepřátelích (*Alien Act*). Jednu z prvních výhod by v tomto případě představovalo odstranění nadbytečného dovozu, což by dalo šanci domácímu průmyslu, ale kdyby vývoz z počátku klesl, bude nutné omezit některé kontinentální dovozy (např. francouzský alkohol a norské dřevo). Za druhé by zákon o nepřátelích přinutil Skoty ke zlepšení kvality jejich vlastního exportu. John Spreul také věřil, že Skotové mohou rozšířit svůj obchod na vzdálené kontinenty bez vnější pomoci.²⁰¹

Ačkoli teze prounionistů zdůrazňovaly, čeho mohlo být dosaženo anglo-skotskou unií, jejich představa se jevila jako poněkud naivní, i když nejlépe uchopili tehdejší ekonomickou situaci. Jejich uznání důležitosti anglického obchodu s dobyt看em a plátnem a tím, že by tento obchodní posun poskytl Skotsku základnu pro skotskou ekonomiku, která by výhodně doplňovala konkurenceschopnost a nebyla nevýhodně soupeřící s tou anglickou. Naproti tomu antiunionisté byli více staromódní a nerealističtí. Jejich nabádání ke zlepšení vývozu ignorovala skutečnost, že Skotové se o to pokoušeli déle než jedno století bez výsledku, jejich snaha spoléhat na kontinentální trhy ztroskotala, protože nenavrhovala žádný způsob k překonání potíží, které se v Evropě šířily od roku 1680 a utvářely jeden z hlavních základních bodů deprese. Vyjádření Davida Blacka, že obchodníci mohou být poraženi, ale přesto si získají národ, ukazovalo nízkou míru pochopení faktů obchodního života.²⁰²

²⁰⁰ DEFOE, D., *Fifth Essay at Removing National Prejudice*, s. 9; Anon., *A Letter concerning Trade from several Scots Gentlemen that are Merchants in England to their Countrymen that are Merchants in Scotland*, s. 1.

²⁰¹ BLACK, D., *Essay upon Industry and Trade*, s. 30; SPREUL, J., *An Accompt Current betwixt Scotland and England*, Edinburgh 1705; Anon., *A Letter concerning the Consequences of an Incorporating Union in Relation to Trade*, 1706, s. 25.

²⁰² DEFOE, D., *An Essay at Removing National Prejudices*, London 1706, s. 27; BLACK, D., *Essay upon Industry and Trade*, s. 25.

Skotský obchodve formě, v jaké se vyvíjel od roku 1603 se vzrůstající závislostí na Anglii, mohl být ukončen a Skotsko by v tomto případě bylo nuceno obnovit vztah se svými starými kontinentálními dopravci. V tomto případě se tedy jednalo o přesvědčivé argumenty ve prospěch unie. Politická loajalita, rodinné konexe, vlastenectví, vojenské a náboženské faktory, touha po stabilitě a vlastní zájmy povzbuzené anglickými úplatky hrály roli v tvorbě Spojeného království Velké Británie. Vzhledem ke komplexnosti tématu nelze tvrdit, že by úvahy o ekonomické situaci mezi lety 1706–1707 vedly jednoznačně k parlamentní unii, avšak je jisté, že do ledna roku 1707 si většina členů parlamentu uvědomovala možné ekonomické nebezpečí, kterému Skotsko čelí. V případě, že Skotsko odmítne kompletní unii, existovaly tři možné alternativy. První představovala pokračování ve stávající unii korun bez úprav, druhá změnu unie z roku 1603 ve vágně koncipovaný federální svaz, jenž by pro Skotsko znamenal větší kontrolu nad jeho vlastní politikou, a třetí definitivně se vyprostit z vlivu Anglie. Ani jedna z těchto alternativ nepředstavovala pro skotskou ekonomiku možné vykoupení. Jedinou cestou, jak třeba jen částečně předejít nebezpečí, se stalo hlasování ve prospěch unie. Hlasovat proti unii pro Skoty však znamenalo ignorovat ekonomické problémy vlastního národa a zhoršit aktuální situaci.²⁰³

Politické unie jsou často následovány monetárními, což dokazují události roku 1707. Sloučení skotské a anglické měny bylo výsledkem velké politické unie mezi Anglií a Skotskem, což můžeme vysvětlit tím, že komisaři vyjednávající o smlouvě o unii považovali měnovou unii za rozsáhlou část svého projektu. Tato měnová unie byla pravděpodobně sporným bodem, pokud se zformuje mezi dvěma národy, které si uchovaly svou vlastní suverenitu. Eliminace směnných rozdílů mezi Anglií a Skotskem mohla pomoci k volnému pohybu kapitálu a zboží mezi oběma zeměmi. Článek XVI²⁰⁴ o unii dosáhl stejných cílů jako ustanovení Smlouvy o odstranění obchodní bariéry mezi Anglií a Skotskem, která harmonizovala daňový systém mezi nimi.²⁰⁵

²⁰³ SMOUT, T. C., *The Anglo-Scottish Union of 1707: The Economic Background*, in: *The Economic History Review*, Vol. 16, No. 3, 1964, s. 466–467.

²⁰⁴ Článek XVI: „*That from and after the Union, the Coin shall be of the same Standard and Value throughout the United Kingdom, as now in England, and a Mint shall be continued in Scotland; under the same Rules as the Mint in England, and the present Officers of the Mint continued, subject to such Regulations and Alterations as Her Majesty, her Heirs or Successors, or the Parliament of Great Britain shall think fit.*“ Union with England Act 1707: Act of Union, 1707, Uniting the Kingdom [online] dostupné z: <http://rahbarnes.co.uk/union/union-of-1707/union-with-england-act-1707/> [cit. 2021-04-10].

²⁰⁵ BORDO, M. – JONUNG, L., *Lessons for EMU from the History of Monetary Unions*, 2000, s. 35–36; Blíže k článkům unie VI, XIV, XVIII na: Union with Scotland Act 1706: An Act for an Union of the two Kingdoms of England and Scotland, *Uniting the Kingdom* [online] dostupné z: <http://rahbarnes.co.uk/union/union-of-1707/union-with-scotland-act-1706/> [cit. 2021-04-10]; Union with England Act 1707: Act of Union, 1707, *Uniting the Kingdom* [online] dostupné z: <http://rahbarnes.co.uk/union/union-of-1707/union-with-england-act-1707/> [cit. 2021-04-10].

Článek XVI se znovu zabýval skotskou a anglickou měnou při vytvoření jednotné unie. Tento článek opravil divergenci mezi nominálními a vnitřními standardy. Roku 1604 byla obnovena dohoda s mincovními úředníky krále Jakuba I., že skotský monetární systém bude koordinován se systémem anglickým a finance obou zemí se budou řídit dle stejného standardu. Ražbou mincí ve Skotsku roku 1604 byla obnovena plná rovnocennost. Jediný rozdíl byl, že skotské a anglické mince teď měly identický vzhled.

Roku 1604 Jakub I. zvýšil hodnotu zlatých mincí za účelem zvýšení mezinárodních cen zlata v Anglii a ve Skotsku. Jeho druhá ražba mincí roku 1609 a první ražba jeho syna Karla I. roku 1625 zachovaly stejný poměrový standard váhy a ryzosti. Mince v Anglii a ve Skotsku se pohybovaly v hodnotách korespondujících „kulatých“ čísel. Po druhé ražbě Karla I. roku 1636 se tato korespondence stala méně zřejmou. Ve Skotsku se razily mince v nominální hodnotě *merk*, což neodpovídalo anglickému systému v librách, šilinkách a pencích. Znehodnocená ražba během anglické občanské války narušila kontinuitu zavedeného standardu.

Po restauraci monarchie roku 1660 a usednutí Karla II. na trůn se předpokládalo, že finanční koordinace mezi Anglií a Skotskem bude pokračovat jako před jeho nástupem. V průběhu let přicházely další ekonomické návrhy pro hlubší ekonomickou unii. Tyto dvě země přijaly novou obchodní politiku, která se stávala stále více protekcionistickou. Roku 1663 byla vyrobena dle anglického standardu předloha pro skotské mince. Přesto dvacet let od restaurace kvůli generálovi skotské mincovny (*General of the Scottish Mint*) lordu Hattonovi výrazně poklesla ryzost skotských stříbrných mincí.²⁰⁶ Hatton byl obviněn z těžby většího podílu stříbra, než mu náležel, a roku 1682 z funkce propuštěn. Jeho mince se stáhly z oběhu. Standard ryzosti *sterlingu* byl obnoven až za vlády Jakuba II., Viléma III. Oranžského s jeho ženou Marií a královnou Anny. I tak byly skotské mince světlejší než anglické mince stejné hodnoty, takže rozdíl ve skutečném standardu zůstal.

Článek XVI umožnil produkci mincí stejného standardu po celé unii, tak jak bylo formálně aplikováno v Anglii. V praxi se změnilo jen velmi málo. Jediný rozdíl spočíval v tom, že mince, kterými skotští lidé platili, byly stejné jako anglické. Peníze, které ve Skotsku obíhaly, vypadaly více homogenně než v minulosti. Bylo nahrazeno velké množství zahraničních mincí, peníze vyražené v Anglii a ve Skotsku se mohly využívat stejně v kterékoli jiné zemi, aniž by bylo nutné provádět další úpravu z důvodu rozdílu mezi nimi. Události roku 1707 vypadaly jako završení měnové unie, což odpovídalo moderním právním normám. Oba národy postoupily svou nezávislost společnému orgánu. Parlament nově ustaveného Spojeného

²⁰⁶ FOX, D., *The Anglo-Scots Monetary Union of 1707*, in: *The Edinburgh Law Review*, Vol. 23, No. 3, 2019, s. 370–371, 386.

království Velké Británie nyní držel suverénní právo vydávat peníze a regulovat peněžní systém. Hlavní rozdíl mezi moderní unií a unií z roku 1707 spočíval v tom, že článek XVI nedefinuje společnou zúčtovací jednotkou unijního systému. V moderní unii každá země užívá stejnou zákonem definovanou zúčtovací jednotku. Roku 1707 ve skotském systému měnového zúčtování nedošlo k žádné právní změně.

Fungování XVI článku unie jako právní koncepce měnové unie může znamenat mnohé věci v závislosti na měně kombinované s unií. Poté, co se oba peněžní systémy sjednotily stejnou hodnotou v drahých kovech v anglo-skotské unii roku 1707, stačilo Anglii a Skotsko spojit jednotnou jednotkou směny a mince mít ražené podle stejného standardu oběhu obou zemí. Pro Skotsko a Anglii nebylo důležité vytvořit novou zúčtovací jednotku v unii. Měna závisí na právním aktu státu, když se na základě měnového nařízení spojí a vytvoří měnovou unii.²⁰⁷

4.4.2 Síla petic v dobách anglo-skotské unie

Před rokem 1700 byly petice často předkládány ve věcech veřejnosti a soukromého podnikání skotskému parlamentu, tajné radě i panovníkovi. Petice skotskému parlamentu obvykle předložil přípravný výbor *Lords of the Articles*. Již v roce 1597 je patrná touha po důkladnější kontrole petic zákonem, který doporučuje nové postupy a snaží se zabránit těm nestoudným, lehkovážným a nevhodným. Po roce 1603, spojení Anglie a Skotska Unií korun a odchodu skotského monarchy do Londýna se výrazně zintenzivnila kontrola a bylo obtížné doručovat petice týkající se citlivých politických záležitostí parlamentu nebo nepřítomného panovníka.²⁰⁸

Petice mohly být v období vlády Stuartovců politicky kontroverzní. Po nástupu Karla I. na trůn učinil král a jeho přední poradci rozhodnutí, že se pokusí zabránit tomu, aby se petice staly prostředkem kritiky královské politiky. Královo zpochybnění petice práv (*Petition of Rights*) z roku 1628, jež mu byla předložena parlamentem na obranu práv a svobod, kterou akceptoval s neochotou a veřejně zpochybňoval její právní status, byla považována za důležitou součást personální vládní krize. Petice jako projev stížnosti byla znovu potvrzena do roku 1640, ale také schválena heterogenními sociálními skupinami, které jednaly kolektivně. Ve využití společně s dalšími prostředky k mobilizaci veřejného mínění petice výrazně přispěly ke kolapsu vlády.

²⁰⁷ ROBERTSON, J. D., *A Handbook: To the Coinage of Scotland*, London 1878, s. 87–104; KNAPP, G., *The State Theory of Money*, London 1924, s. 30–44; FOX, D., *The Anglo-Scots Monetary Union of 1707*, s. 383–384.

²⁰⁸ 1597, 13 May, Dundee, Convention, Records of the Parliaments of Scotland to 1707 [online] dostupné z: <https://www.rps.ac.uk/trans/1594/4/39> [cit. 2021-04-11]; BOWIE, K., *From customary to constitutional right: the right to petition in Scotland before the 1707 Act of Union*, in: Parliaments, Estates and Representation, Vol. 38, No. 3, 2018, s. 280–281.

Tento druh činnosti, zvláště když je veden jednotlivci, kteří tvrdí, že vyjadřují veřejně názor většího počtu obyvatel, lze nazvat „politickou peticí“. Jde o použití prostředků žádosti o nápravu problému konkrétní stížnosti za účelem vyvíjení tlaku a ovlivňování politiky, které mohou být považovány za výzvu autoritám. Při tisku a šíření petic pro získávání podpisů, jak k tomu docházelo v Anglii mezi lety 1640–1650, petice usnadnily tradiční omezení komunikačních postupů a umožnily vyvolání veřejného názoru. Ačkoli si to současníci nepřiznávali, vytvářeli touto petiční činností podmínky příznivé pro demokratickou kulturu.²⁰⁹

Přestože petice mohly být použity k politické podpoře stejně tak jako k politické výzvě, debaty ve výsledku pomohly lidem začít se společně vnímat jako veřejnost. Většina petic nebyla politická ve smyslu zmíněném výše. Petici většinou vytvořil jednotlivec či malá skupina lidí usilující o nápravu osobní nespravedlnosti nebo dosažení přízně. Každodenní petice měly dle sociálních historiků posilovat hierarchické vztahy, které spíše zprostředkovávají, než čelí socioekonomickým nerovnostem a více „informují“, než by vyjadřovaly určitý „názor“. Tyto petice sloužily k hlubšímu historickému porozumění toho, jak a za jakých podmínek jistá podřízená uskupení vyjadřovala zastoupení v rámci omezení v hierarchické společnosti.²¹⁰ Tyto tzv. „*bread-and-butter affairs*“²¹¹, které pragmaticky vyzývají k dosažení konkrétních přímých výsledků dle historika Dereka Hirsta, náležely do jiné kategorie než veřejné kolektivní formy, kterými se zabýval Zaret. Všudypřítomnost každodenní rozmanitosti ve společnostech novověku v kombinaci s často formální povahou petice mohou vytvářet a používat jako analytické nástroje. Přestože politické petice a výše jmenované se shodují v prosebné formě i té každodenní za účelem ospravedlnění a legitimizace vzhledem k požadavkům petičních autorů, jsou tyto dva typy natolik odlišné ve svých cílech a záměrech, že je otázkou, zdali by na ně mělo být nahlíženo stejně, tj. jako na jeden fenomén.

²⁰⁹ STEWART, L. A. M., *Petitioning in early seventeenth-century Scotland, 1625–1651*, in: *Parliaments, Estates and Representation*, Vol. 38, No. 3, 2018, s. 307–308.

²¹⁰ HOYLE, R., *Petitioning as Popular Politics in Early Sixteenth-century England*, in: *Historical Research*, Vol. 75, Is. 190, 2002, s. 365–389; dále k tématu: MALTBY, J., *Prayer Book and People in Elizabethan and Early Stuart England*, Cambridge 1998; WHITING, A. J., *Women and Petitioning in the Seventeenth-century English Revolution: Deference, Difference, and Dissent*, Turnhout 2015, s. 10–12; ZARET, D., *Origins of Democratic Culture: Printing, Petitions and the Public Sphere in Early Modern England*, Princeton 2000, s. 68, 90–93; dále také k tématu: HOUSTON, R. A., *Peasant Petitions: Social Relations and Economic Life on Landed Estates, 1600–1850*, Basingstoke 2014, s. 2; WADDELL, B., *God, Duty and Community in English Economic Life, 1660–1720*, Woodbridge 2012, s. 126–38; ORMOND, W. M., *Introduction: Medieval Petitions in Context*, in: ORMOND, W. M. – DODD, G. – MUSSON, A., *Medieval Petitions: Grace and Grievance*, Woodbridge 2009, s. 3–4.

²¹¹ *Bread-and-butter* je v anglickém jazyce užívané přídavné jméno vyjadřující jistou věc, činnost či význam, který je základní a bezprostředně související s potřebami i zájmy většiny lidí. „Meaning of bread and butter in English“, *Cambridge Dictionary* [online] dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/bread-and-butter> [cit. 2021-04-11].

Roku 1637 se odehrál proces s lordem Balmerino.²¹² Kontroverze ohledně používání petic byla problémem i příležitostí pro nový režim usilující o zřízení své autority. Vůdci *Covenanteru*²¹³ se snažili zavést nové kontroly nad petičním „prosebným“ procesem, který by blokoval výzvy jak z neautorizované kolektivní veřejné petice, tak z přímého apelu na krále. Zároveň provedli institucionální reformy, díky čemuž se stal proces podávání každodenních petic otevřenější a přístupnější. Na rozdíl od svých spojenců v Anglii byli ve svém snažení velmi úspěšní a petice se stala prostředkem sjednocení uvnitř parlamentu i mimo něj, aby mobilizovala názory proti němu. Až na jaře roku 1648 se pokusily soupeřící frakce využít pokorné prosby k demonstraci podpory své politické agendy. Ve Skotsku však petice nedosáhly takové míry jako mírové petice žen roku 1643 a *levellerská*²¹⁴ kampaň za ústavní změny roku 1649 v Anglii. Když se *convenanterská* jednota po vylovení Karla II. ve Skotsku roku 1650 rozpadla, využily soupeřící frakce petic asertivnější formy – „protestů“ a usnesení.²¹⁵

Roku 1699 poté, co Vilém nedokázal podpořit Skotskou společnost (*Company of Scotland*), jejíž koloniální podnik v centrální Africe ztroskotal během hospodářské krize, která

²¹² Lord John Balmerino (1589–1649) byl skotský šlechtic, kterého nechal Karel I. soudit za velezradu. Karel I. Roku 1633 z důvodu své korunovace navštívil Skotsko a při této příležitosti svolal parlament. Požadoval, aby byla do zákona včleněna dvě konkrétní opatření, ale někteří členové parlamentu, včetně lorda Balmerina, se postavili proti těmto zákonům a způsobu jejich přijetí. Sestavili protest, který později Karel označil za „skandální pomluvu“. Lord Balmerino byl souzen a odsouzen za svou roli při podílení se na psaní urážky na cti krále. Když však později hrozilo povstání, Karel I. ho omilostnil. Procesem vyvolaný strach skotské šlechty z podobného osudu vedl k odcizení mnohé šlechty a vzniku odporu proti králi. Následné královny pokusy o změny ve skotské církvi měly stejný účinek i na část duchovenstva. Od roku 1637 uzavírali tito šlechtici protestní jednotky proti Karlovi. Následný střet mezi Karlem a *dissentery* vedl k biskupským válkám (*Bishop's Wars*). Balmerino hrál důležitou roli při vyvolání války a rozvoji taktiky boje. *Lord John Balmerino–His Treason Trial And Its Aftermath, MINDS@UW* [online] dostupné z: <https://minds.wisconsin.edu/handle/1793/46158> [cit. 2021-04-15].

²¹³ Ve Skotsku panovala nechuť ohledně jeho snahy o politickou, ekonomickou a náboženskou uniformitu s Anglií. Odsunutí Skotska na stranu tradiční vládnoucí elity a do provinčního postavení v rámci Stuartovského impéria, vedly k protestům, peticím, a nakonec k vytvoření Národní úmluvy (*National Covenant*) roku 1638. *National Covenant* odmítal pokus krále Karla I. a Williama Laudy, arcibiskupa z Canterbury, přinutit skotskou církev, aby se přizpůsobila anglické liturgické praxi a církevní správě. Skládal se z *King's Confession* z roku 1581 a prohlášení Alexandra Hendersona, vůdce skotské církve, a přísahy. Národní smlouva znovu potvrdila reformovanou víru a presbyteriánskou kázeň, odsunula pokusné změny, ale také vyžadovala loajalitu ke králi. Podepsalo ji mnoho Skotů. Odpor skotských *Covenanters* vedl Karla I. k tomu, aby v Anglii postavil monarchistickou armádu. Spojenectví skotských *Covenanters* a anglických *Parliamentarians* bylo později využito *Solemn League and Covenant* v roce 1643. Aliance se však roku 1649 po popravě Karla I. rozdělila, anglický parlament popravil krále a skotský prohlásil za krále Anglie, Skotska a Irska jeho syna Karla II. Po dvou zdrcujících porážkách bylo Skotsko od roku 1652 začleněno do anglického společenství a bylo jeho součástí až do jeho zhroutení roku 1660. *History of Scotland: The Early Modern Period, Future Learn* [online] dostupné z: <https://www.futurelearn.com/info/courses/ems-palaeography/0/steps/30828> [cit. 2021-04-15]; *National Covenant, Britannica* [online] dostupné z: <https://www.britannica.com/event/National-Covenant> [cit. 2021-04-15].

²¹⁴ *Lever* nebo také *Leveller*, člen republikánské a demokratické frakce v Anglii během období občanských válek a *Commonwealthu*. Pojmenování byli nepřáteli svého hnutí. Toto leverské hnutí vzniklo v letech 1645–1646 mezi radikálními příznivci v parlamentu v Londýně a jeho okolí. *Lever, Britannica* [online] dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Leveler-English-history> [cit. 2021-04-15].

²¹⁵ STEWART, L. A. M., *Rethinking the Scottish Revolution: Covenanted Scotland, 1637–1651*, Oxford 2016, s. 279–291; HUGHES, A., *Gender and the English Revolution*, Abingdon 2012, s. 54–61, 109–10; dále také: PEACEY, J., *Print and Public Politics in the English Revolution*, Cambridge 2013, s. 341–346, 358–360.

vznikla kvůli špatnému počasí, skotská aristokratická společnost sepsala kolektivní petici s žádostí ke králi o setkání v parlamentu kvůli napravení krivdy národa. Stejně jako v Anglii roku 1679 panovník tento projekt nepodporoval. Přestože se král Vilém nemohl odvolat na skotský ekvivalent anglického statutu z roku 1661 týkající se petic, královské prohlášení vyjadřovalo ostrý nesouhlas s „nástrojem odcizení“ a trval na tom, že svoboda podávání žádostí ustanovená (*Claim of Right*) by se měla vykonávat řádně. Tento názor se ve skotské tajné radě setkal s odporem a s argumentem, že rada nemohla ze zákona přepsat způsoby a metody subjektů. Spíše, než útěchu pro předkladatele petic prohlášení stimulovalo rozzlobené tvrzení o „svobodě a privilegii“ poddaných adresovat petice králi.²¹⁶

Po smrti Viléma roku 1701, vůdce opoziční strany (*Country Party*), byly svolány nové volby a James Hamilton, vévoda z Hamiltonu a pozdější první vévoda z Brandonu, roku 1702 se seskupením stoupenců opustil parlament.²¹⁷ Tito členové parlamentu a ostatní v Edinburghu podepsali dopis, ve kterém oslovili královnu Annu a volali po nových volbách. Ačkoli vévoda z Hamiltonu tvrdil, že zákony jsou velmi výmluvné, pokud jde o přijímání petic a nárokování práv, což je pro lid největším bezpečnostním opatřením, královna Anna využila své nepřítomnosti k tomu, aby nařídila poslovi vrátit dopis svému komisaři Jamesi Douglasovi, druhému vévodovi z Queensberry a pozdějšímu prvnímu vévodovi z Doveru v Edinburghu. Bylo vzneseno obvinění proti dvaceti advokátům a děkanovi jejich fakulty z podepsání oslovení, což se považovalo za urážku autority parlamentu.²¹⁸

Roku 1703 královna obdržela soubor petic od sesazených episkopálních kněžích a světských odpůrců, aby ochránila je i jejich víru. Tato kampaň byla organizována s podporou skotského arcibiskupa a George Mackenzieho, prvního hraběte z Cromarty; royalisté se domnívali, že s nimi královna sympatizuje. Duchovní oslovení a upřímná prosba obsahovala gratulace ke královnině nástupnictví, vyjádření loajality a prosbu o finanční podporu i legální toleranci. Když ji královna obdržela, slíbila, že jejich požadavky splní. Další podporující petice královna dostala od opozičních církevních laiků v Glasgow, Aberdeen, Dundee, Fife a Elgin.²¹⁹

²¹⁶ YOUNG, J., *The Scottish Parliament and the Politics of Empire: Parliament and the Darien Project, 1695–1707*, in: *Parliaments, Estates and Representation*, Vol. 27, 2007, s. 175–190; *A Full and Exact Collection of all the Considerable Addresses, Memorials, Petitions, Answers, Proclamations, Declarations, Letters and other Public Papers, Relating to the Company of Scotland*, Edinburgh 1700, s. 103–105; ROSE, G. H., *A Selection from the Papers of the Earls of Marchmont, 1685–1750*, Vol. 3, London 1831, s. 193–194, 196–198.

²¹⁷ BROWN, K. M., *Party Politics and the Parliament: Scotland's Last Election and Its Aftermath, 1702–1703*, in: BROWN, K. M. – MANN, A. J., *Parliaments and Politics in Scotland, 1567–1707*, Edinburgh 2005, s. 246–250.

²¹⁸ BOWIE, K., *From Customary to Constitutional Right: The Right to Petition in Scotland Before the 1707 Act of Union*, in: *Parliaments, Estates and Representation*, Vol. 38, No. 3, 2018, s. 289.

²¹⁹ *To the Queen's Most Excellent Majestie, the Humble Address and Supplication of the Suffering Episcopal Clergy in the Kingdom of Scotland*, Edinburgh 1703; George Mackenzie, Earl of Cromarty, *A Few Brief and*

Nepanovaly žádné obavy z toho, že by královna nepřijala kolektivní petice nebo ustavenou církev na doporučení lorda advokáta (*Lord Advocate*) sira Jamese Stewarta z Goodtrees, odpovídající reprezentaci parlamentu proti žádanému tolerančnímu zákonu.²²⁰

Roku 1706 dle *Claim of Rights*, který dovoloval, aby petice byly hrabstvími a samosprávnými městy poslány parlamentu. Když se smlouva, která zahrnovala unii mezi Skotskem a Anglií, dostala před parlament, mezi 3. říjnem 1706 a 16. lednem 1707 (když byla unie ratifikována) se prezentovalo osmdesát pět proseb, petic a požadavků, které žádaly, aby se smlouva upravila, či dokonce odmítla. Královnini ministři podpořili dřívější prosbu národní církve, která žádala o ochranu skotské presbyteriánské církve v unii. Hrabě z Marchmontu se snažil zabránit čtení těchto pobuřujících petic, i když John Campbell, druhý vévoda z Argyllu a pozdější vévoda z Greewich, s nimi pracoval jako s konceptem, který je dle jejich slov vhodný pouze k tomu, aby z nich udělali papírové draky. V reakci na tuto událost oponenti argumentovali, že *Claim of Rights* chrání předkladatele petic, a varovali, že by rozzlobená skupina těch, kteří petice podepsali, mohla požadovat jejich přečtení. Poté, co parlament odhlasoval zákony o unii obou království a obdržel další petice, podporovatelé ministerstva se vyjádřili, že tyto už se jeví jako nadbytečné.²²¹

Ve svém pojednání, kde se vyjadřoval ve prospěch unie, Daniel Defoe, autor mnoha pamfletů, komentoval asertivní tón těchto proseb. Na rozdíl od anglických petic, proti těm skotským mezi lety 1706–1707 nikdy nebyla vznesena žádná obvinění z pobuřujícího jazyka, přestože někteří měli pocit, že prosba zazněla i z fary Hamiltona, která zašla příliš daleko ve varování parlamentu, kde se vyjádřila, že by se lid mohl unii bránit či jí odolávat.²²² Pokus v prosinci 1706 shromáždit podporovatele v Edinburghu k podpisu prosby adresované královně o nové parlamentní volby se setkal s proklamací parlamentu proti bouřlivým a pobuřujícím setkáním. Parlament informoval skotské poddané, že po zvážení jejich žádostí je cesta do Edinburghu neodůvodněná a v rozporu se zákonem. Skupina poslanců na tuto situaci odpověděla formálním protestem ve prospěch zákonných práv vlastníků majetku, avšak i přesto proklamace měla požadovaný efekt.

S regulací po roce 1707, kdy byla schválena anglo-skotská unie, tyto kampaně nadále pokračovaly dle anglického statutu a zvyku ve stimulaci debaty nad oprávněným rozsahem

Modest Reflexions Perswading a Just Indulgence to Be Granted to the Episcopal Clergy and People in Scotland, Edinburgh 1703, s. 4.

²²⁰ *The Humble Representation of the Commission of the Late General Assembly*, Edinburgh 1703.

²²¹ BOWIE, K., *From Customary to Constitutional Right: The Right to Petition in Scotland before the 1707 Act of Union*, in: *Parliaments, Estates and Representation*, Vol. 38, No. 3, 2018, s. 290.

²²² DEFOE, D., *Two Great Questions Considered*, Edinburgh 1707, s. 3, 7; HEALEY, G. H., *The Letters of Daniel Defoe*, Oxford 1955, s. 187.

a obsahem podávání žádostí, které reflektovaly pokračující obtíže vhodných metod kolektivního protestu a odporu.²²³

Petice měly významné využití i v církevní administrativě a politice v novověkém Skotsku. Takzvané „rutinní“ petice pomáhají porozumět činnosti církevních soudů a vztahu mezi laickou skotskou veřejností a *Kirkem*. Studium těchto petic pomáhá odhalit dopad vlivu církve na každodenní život lidí a zároveň tyto petice propůjčovaly hlas nearistokratické společnosti, která se zapojovala do legálních protestů. Petice byly upravovány pro účely specifického protestu. Zejména v období 1648–1650 se presbyteriánští ministři cítili povinni varovat Skoty před tím, co považovali za hříšný vývoj událostí. Dokonce i v případě, kde se episkopát pokoušel formálně zakotvit svůj negativní postoj vůči vládní politice.

Mezi lety 1706–1707 se komise valného shromáždění (*General Assembly*) zabývala prosbami, které se týkaly unie, a doručovala je parlamentu. Tyto prosby, jež se šířily v tisku, nesloužily pouze k nárokování určitých požadavků, ale také k vyjádření hlubšího znepokojení nad principy unie. Jedním z účelů takovéto petice bylo umožnit ministrům v komisi to, co považovali za své duchovní právo, a to veřejně promluvit v dobách národních zvrátů. Jejich motivace se spojovala i s mnohem praktičtějšími cíli, jako např. kampaň. Dne 11. října 1706 parlament obdržel první prosbu od komise, 17. října si ji přečetl a požádal o přijetí opatření na ochranu presbyteriánské církve. Tato formální prosba měla stále slušnou formu a náležité uctivé formality obdobných petic v tomto období, kde stálo: „*Velmi pokorně a upřímně prosíme Vaši milost a lordstvo, zdali nás můžete poctít ustanovením a potvrzením pravého protestantského náboženství a všech našich posvátných a náboženských zájmů, co nejefektivněji pro jejich neměnné bezpečí.*“²²⁴

Výsledkem této prosby bylo, že vláda představila parlamentu zákon o bezpečnosti skotské církve (*Act for the Security of Church of Scotland*). První prosba byla tedy úspěšná ve vyjednávání mezi komisí a parlamentem o včlenění otázky náboženství do unie. Odsouhlasena a přečtena dne 8. listopadu v parlamentu byla další prosba, která posloužila jako odlišná agenda. První žádost, označovaná jako „obecná“, navrhovala parlamentu šest záležitostí, jež by měl parlament zvážit. V pravomoci skotského parlamentu však byly pouze tři tyto záležitosti. A to, že Skotové nebudou muset v budoucnu přísahat v rozporu s presbyteriánskými principy a že

²²³ BOWIE, K., *From Customary to Constitutional Right: The Right to Petition in Scotland before the 1707 Act of Union*, in: *Parliaments, Estates and Representation*, Vol. 38, No. 3, 2018, s. 291–292.

²²⁴ RAFFE, A., *Petitioning in the Scottish Church Courts, 1638–1707*, in: *Parliaments, Estates and Representations*, Vol. 38, No. 3, 2018, s. 333, 335; „*We do most humbly and earnestly supplicat and beseech your Grace and Lordships that yow may be pleased to Establish and confirm the true protestant Religion and all our sacred and Religious concerns in the most effectual manner for their unalterable security.*“ BOWIE, K., *Addresses Against incorporating Union, 1706–1707*, Woodbridge 2018, s. 40.

panovníci, kteří nastoupí po královně Anně, by měli složit novou přísahu k zajištění presbyteriánského vyznání; komise rovněž požadovala vytvoření post-unijního mechanismu pro zakládání nových farností a oceňování desátků, funkce doposud prováděné parlamentním výborem. V odpovědi na tuto prosbu parlament začlenil tyto klauzule do zákona o bezpečnosti skotské církve.

Ve druhé prosbě měla komise také námitky k aspektům unie, v nichž mohl skotský parlament udělat jen malé úpravy. Stěžovali si na anglický sakramentální test (*English Sacramental Test*) a abjurační přísahu. Dále také podmínky, které se vztahovaly k výkonu veřejných funkcí v Anglii, kde se očekávalo, že se budou týkat britských post-unijních úřadů, byly neslučitelné s presbyteriánskými principy. Spojené království by tak, jak se komise obávala, diskriminovalo skotské presbyteriány. Avšak změnit tyto požadavky mohl pouze anglický neboli později britský parlament. Prosbu komise zakončovala stížnost, že se budoucí britský parlament bude mimo jiné skládat i z biskupů a přijetí unie bude v rozporu se závazky Skotska od roku 1638 *National Covenant* a také *Solemn League and Covenant*. Tímto komise vyjádřila zásadní námitku proti fungování anglo-skotské unie, ne v očekávání konstituční změny v britském parlamentu, ale pro zásadní neslučitelnost s presbyteriánskými principy a dohodou.²²⁵

Přestože byla tato klauzule formulována zbožně, představovala zásadní vyjádření. Což platilo i o poslední prosbě komise, kterou schválil parlament dne 16. ledna 1707 krátce před ustanovením smlouvy o unii (*Treaty of Union*) a zákona o bezpečnosti skotské církve. Tato prosba vznesla námitku proti nové klauzuli zákona, který umožnil anglickému parlamentu přijmout paralelní opatření k zajištění anglikánské církve. Komise tvrdila, že novelizace skotské legislativy je zjevnou homologací a je upravena ve prospěch episkopátu i anglikánských ceremonií.

Petice nabízí nový pohled na rozdíly a kontinuitu mezi presbyteriánstvím a episkopátem. Na druhou stranu oba systémy umožnily zpochybnění státní moci. Navíc to, co duchovní mohli považovat za pokornou prosbu, politici tak vidět nemuseli. Pokud některé petice svědčí o silném spojení mezi církevními soudy a civilními úřady, další ukazují, jak křehký tento vztah mohl být.²²⁶

²²⁵ BOWIE, K., *Addresses Against Incorporating Union, 1706–1707*, s. 48–49; RAFFE, A., *Petitioning in the Scottish Church Courts, 1638–1707*, in: *Parliaments, Estates and Representations*, Vol. 38, No. 3, 2018, s. 334.

²²⁶ BOWIE, K., *Addresses Against Incorporating Union, 1706–1707*, s. 64; RAFFE, A., *Petitioning in the Scottish Church Courts, 1638–1707*, in: *Parliaments, Estates and Representations*, Vol. 38, No. 3, 2018, s. 335–336.

4.4.3 Vliv žen na anglo-skotskou unii

Na historické události ve Skotsku mezi lety 1688–1707 se soustřeďovaly historiografické studie zejména ve vztahu politiky k unii. Přidání ženské perspektivy je však poměrně novým proudem v historiografickém bádání. Muži měli právo a povinnost vládnout, avšak i ženy hrály důležitou podporující roli jako urozené manželky, matky a sestry. Odhalení této doposud podceňované role nasvědčuje tomu, že se ženy staly díky svému postavení relativně nezávislými a vytvořily živoucí politický i sociální přínos. Aristokratky neměly žádnou formální politickou roli. Nemohly zasedat v parlamentu, hlasovat ani volit. Důležitou roli však tyto ženy hrály ve stranické politice pomocí kampaní a formováním či šířením politických myšlenek.²²⁷

Ženy se ve skotské politice staly mnohem více viditelnými, pokud je politická kultura a jednání zmiňována spíše v širokém kontextu než v úzkém „kruhu“ parlamentu. Katherine Hamilton, vévodkyně z Athollu,²²⁸ dále Katherine Skene, lady Murray a Anne Hamilton, vévodkyně z Hamiltonu. Tyto tři ženy, příslušnice skotské elitní společnosti, stály v opozici proti parlamentní unii s Anglií. Všechny byly vzájemně příbuzné, ať už pokrevně či sňatkem. Katherine Hamilton byla nejstarší dcerou Anne Hamilton, přičemž Katherine Skene se vdala za lorda Edwarda Murraye, vévodu z Athollu (mladšího bratra Johna Murraye, vévody z Athollu²²⁹ a manžela Katherine Hamilton). Obě tyto významné rodiny se ve Skotsku těšily

²²⁷ COWMEADOW, N., 'Your Politick, self designing sister': The role of Katherine, first Duchess of Atholl in the Scottish parliamentary elections of 1702, in: *Parliaments, Estates and Representation*, Vol. 33, No. 1, 2013, s. 2–3.

²²⁸ Katherine Hamilton, vévodkyně z Athollu (1662–1707), se narodila v Hamilton Palace v Lanarkshire. Byla nejstarší přeživší dcerou a pátou ze třinácti dětí Williama Hamiltona, vévody z Hamiltonu (1634–1694) a jeho ženy Anne Hamilton, vévodkyně z Hamiltonu (1632–1716). Když oslavila dvacáté narozeniny, John Murray, první markýz z Athollu, požádal její rodiče o její ruku pro svého nejstaršího syna Johna, lorda Murraye (1660–1724), pozdějšího prvního vévody z Athollu. Přestože vévoda Hamilton z počátku váhal, neboť věděl o chaosu ve financích rodu Athollů, nakonec svolil. Dne 24. dubna 1683 se konala svatba. Katherine přinesla věno ve výši dnešních 2222 £, které Atholl použil na splacení svých dluhů na panství Balquhider a Huntingtower. Podporovala svého manžela v politických záležitostech a snažila se ho začlenit do sféry vlivu rodiny Hamiltonů. V roce 1696 se stal Murray státním sekretářem (*Secretary of State*) pro Skotsko a hrabětem z Tullibardinu. Během návštěv v Londýně pro svého manžela byla Katherine oporou i hlavním zdrojem politické inteligence. Roku 1703 se po smrti svého tchána stala markýzou z Athollu a v červnu téhož roku byl její muž ustanoven vévodou z Athollu. Stejně jako její matka byla Katherine zastávkyní darienského schématu prudkou odpůrkyní spojení Skotska s Anglií unií. Když se nezaobírala politickými záležitostmi, věnovala se svým třinácti dětem, mezi nimiž byl i pozdější jakobitský aktivista William Murray, markýz Tullibardine, dále James Murray, budoucí druhý vévoda z Athollu, a jakobitští velitelé Charles, lord Murray a George, lord Murray. Hamilton, Katherine, duchess of Atholl (1662–1707), *Oxford Dictionary of National Biography* [online] dostupné z: <https://www.oxforddnb.com/view/10.1093/ref:odnb/9780198614128.001.0001/odnb-9780198614128-e-70530> [cit. 2021-04-20].

²²⁹ John Murray, druhý markýz z Tullibardinu a první vévoda z Athollu (1660–1724), byl vůdčím skotským podporovatelem Viléma Oranžského s Marií Stuartovnou a hannoverského nástupnictví. Poté, co se roku 1703 stal prvním vévodou z Athollu, pokusil se ho v letech 1703–1704 Simon, lord Lovat, zapojit do spiknutí proti královně Anně, avšak intriky byly odhaleny a vévoda poslal královně vysvětlení. Mezi lety 1705–1707 se vehementně stavěl proti sjednocení Anglie a Skotska, ale na základě nemoci, ať už skutečné či předstírané, se neúčastnil jakobitského povstání roku 1708 a zůstal pod pečlivým dohledem na svém hradu v Balir v Perthshire. Když se roku 1710 dostali toryové k moci, Atholl se vrátil do úřadu a stal se vysokým komisařem (*high commissioner*) pro Skotsko mezi lety

značnému politickému vlivu, který využívaly pro opoziční jednání proti unii obou parlamentů Anglie a Skotska, o kterých se jednalo ve skotském parlamentu v letech 1706 a 1707.

Korespondence tří zmíněných žen ukazuje v širší koncepci politické sféry, důležitost šlechtických rodin ve skotské politice. Rodinné patronáty a parlamentní politika byly často vzájemně propojeny a ženy z elitních šlechtických rodin se angažovaly v různorodé rodinné politice, od patronátu až po předvolební kampaň. Od roku 1700 jim patronáty poskytovaly vazby mezi rodinami a parlamentní politikou v nereformovaném parlamentu kontrolovaném aristokracií a gentry a možnost podílet se na politice s povolením aristokratického domu. Profesor Keith M. Brown zdůraznil význam rodinného kontextu pro prosazování a vyjadřování politické moci v raném novověku ve Skotsku. Rodinné vztahy vytvořené manželstvím a vliv získaný pohostinností a patronátem přispěl stejně tak jako rozvoj a realizace politických strategií, veřejné akce u soudu, na bitevním poli nebo v parlamentu.²³⁰

Dominance pozemkové šlechty ve skotském parlamentu v podstatě vytvořila z politiky věc rodinné moci a umožnila aristokratickým skotským ženám vlastním pozemkový majetek formovat během debaty o unii v letech 1706–1707 ve skotském parlamentu politiku. Skotský parlament, který v lednu roku 1707 hlasoval o smlouvě o unii, se skládal za zástupců šlechticů, měst a hrabství a to ze 70 %.²³¹ Tato dominance pozemkových zájmů ve Skotsku znamenala, že aristokratické domy byly nedílnou součástí parlamentu. Díky této skutečnosti se rodina stala ústřední politickou jednotkou a vytvořila prostor pro aristokratky z prominentních rodů, aby se mohly zapojit do politiky. Písemná korespondence těchto žen poskytuje přístup k jejich politické činnosti a názorům.²³²

Na Anne Hamilton, vévodkyni z Hamiltonu, je často nahlíženo jako na „nepříjemnou starou vdovu“, což je však zažitý stereotypní pohled na její pozici v rodině. Ve svých 19 letech se stala dědičkou a hlavou rodiny Hamilton. Po smrti svého strýce Williama Hamiltona roku 1651 zůstala sama se sestrou Susane Hamilton a sestřenicemi. Její otec a strýc se postarali o nemalé zadlužení, což bylo výsledkem válek na straně Karla I. Stuarta, a Skotsko se taktéž po tomto roce stalo součástí Commonwealthu, jehož nepřátele představovali všichni

1712–1714. Až při nástupu Jiřího I. na trůn roku 1714 byl odvolán z funkce. Zatímco se jeho synové roku 1715 připojili k dalšímu jakobitskému povstání, vévoda z Athollu podporoval vládu a pomáhal jí. Dne 4. června 1717 zabil Roba Roye (Robert MacGregora), ale MacGregorovi se podařilo uprchnout. John Murray, 2nd marquess and 1st duke of Atholl: Scottish Noble, *Britannica* [online] dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/John-Murray-2nd-marquess-and-1st-duke-of-Atholl> [cit. 2021-04-20].

²³⁰ Blíže k tématu: CHALUS, E., *Elite Women in English Political Life*, c. 1754–1790, Oxford 2005; BROWN, K. M., *Noble Society in Scotland: Wealth, Family and Culture, from Reformation to Revolution*, Edinburgh 2000.

²³¹ BROWN, K. M. – MANN, A. J., „Introduction: Parliament and Politics in Scotland, 1567–1707,“, in: BROWN, K. M. – MANN, A. J., *Parliament and Politics in Scotland, 1567–1707*, Edinburgh, 2005, s. 49–51.

²³² WHYMAN, S. E., *The Pen and the People: English Letter Writers, 1660–1800*, Oxford 2009, s. 10.

podporovatelé Stuartovců. To, že byla nucena žít vedle rodinného *Hamilton Palace*, si nepřipustila jako svou porážku. Manželství Anny uzavřené roku 1656 s Williamem Douglasem, hrabětem ze Selkirk, se stalo úspěšným partnerstvím. Vydělali peníze a prodávali držbu rodiny Hamiltonů, dokud nemohli rodinný palác získat zpět. Dokonce král Karel II. Stuart vyhověl žádosti Anny a učinil Williama třetím vévodou z Hamiltonu. William Douglas i sestra Susane zemřeli roku 1694, avšak vévodkyně své postavení neztratila, protože titul vévodkyně z Hamiltonu nezískala manželstvím, ale právem jí náležel již před ním.²³³

Tím, že Anne ihned nepředala kontrolu nad rodinnými financemi a titul vévody z Hamiltonu svému synovi Jamesi Hamiltonovi, se snažila chránit majetek rodiny, který od svých 19 let střežila. Jako většina z urozených vrstev se Anne zajímala o svou vlastní, ale i rodinnou moc. Titul vévody podstoupila svému synovi až roku 1698, ale nevzdala se moci nad finanční kontrolou Hamiltonů. Její hlavní motivací pro tento krok však byla potřeba mít Jamese Hamiltona jako zástupce rodiny v parlamentu, což mu vysvětlila v dopise ze dne 30. června téhož roku. Anne ve svém dopise vyzdvihovala povinnost ke králi, národu a rodině, čímž se snažila ovlivnit synovu kariéru v parlamentu. A to z důvodu obav z jeho neblaze proslulé minulosti, kdy se dostal do dluhů anebo pobyl deset let ve vězení. Anny obavy se potvrdily, když James selhal jako vůdce opozice, protože chtěl spojit osobní a rodinné zájmy, což zahrnovalo ochranu jeho anglických statků a zisk přízně u královského dvora.²³⁴

Důkaz Anny vlivu v rodině jasně vyjadřuje její snaha přinutit Jamese, aby opustil své plány deklarovat nárok Hamiltonů na skotský trůn v případě přijetí unie. Anne Hamilton si uvědomovala, že její rodina měla nárok na skotský trůn, ale její politický pragmatismus jí zabránil na tuto skutečnost veřejně upozorňovat. Dalšího dne 3. prosince 1706 v dopise potvrzuje svůj nesouhlas se svým synem Jamesem a dává mu jasně na srozuměnou, že nemůže mluvit za ni bez jejího svolení. Anne Hamilton měla možnost jako hlava rodiny vetovat veřejná prohlášení týkající se zájmu rodiny. Od roku 1700 do roku 1707, v období, během kterého zasedal James Hamilton ve skotském parlamentu, si s matkou neustále vyměňoval dopisy. V těchto dopisech se soustředili na politickou situaci, politické názory, lidi i politické

²³³ HAMILTON, G., *A History of the House of Hamilton*, Edinburgh 1933, s. 22–23; DISMORE, J., *The Good Duchess: It is 300 years since the death of a remarkable Scottish noblewoman*, in: *History Today*, Vol. 66, No. 10, 2016, s. 5.

²³⁴ National Archives of Scotland, Edinburgh, GD406/1/9068, *Duchess of Hamilton to Earl of Arran*, 30 June 1698; MARSHALL, R. K., Hamilton, James, Fourth Duke of Hamilton and First Duke of Brandon (1658–1712), *Oxford Dictionary of National Biography*, [online] dostupné z: <http://www.oxforddnb.com/view/article/7898> [cit. 2021-04-25]; WHATLEY, C. A. – PATRICK, J. D., *Scots and the Union*, s. 47.

machinace. Anny strategie v průběhu debat o unii se soustředovala na důležitost sjednocení opozice.²³⁵

Osm dní před zasedáním skotského parlamentu roku 1706 napsala Anne dopis, kde žádala Jamese, aby spojil své síly s vévodou z Athollu. Aliance dvou mocných skotských rodin (s manželem její nejstarší dcery Katherine Hamilton) podle jejího názoru mohl být způsob, jak porazit unii. Důraz Anne na potřebu silné aliance odhaluje její pohled na parlamentní politiku, které nebyla součástí. Ve svém dopise Jamesovi zdůrazňuje potřebu jednoty a rozhodné akce na straně parlamentní opozice. Faktem zůstává, že tím, že se tato aliance rodin neuskutečnila, předznamenala neúspěch unijní opozice.²³⁶

Anne Hamilton zastávala názor, že jen jednotný protest směřovaný ke královně Anně by mohl zastavit zřizování unie. Sama sebe vnímá jako vlivnou osobu, ale zároveň ji sužuje pocit bezmoci a její pozice pouhého „synova rádce“, ve které se nachází. V prosinci roku 1706 psala, že si ze srdce přeje, aby její syn a zbytek opozice opustili skotský parlament, když budou projednávány první tři články unie, neboť neviděla důvod, proč by měli zůstat v klidu sedět na svých místech a být ve všem přehlasováni. Potřeba Anne Hamilton mít v synovi Jamesovi zástupce rodiny Hamiltonů jako peera ve skotském parlamentu ukazuje, že do určité míry mohly mít ženy přístup k politickým institucím, avšak nemohly disponovat přímou politickou mocí. Angažovanost Anne v unijní politice dokazuje, že navzdory svému limitovanému vlivu v institucionální sféře parlamentu měla mimo zmíněnou sféru jako hlava rodiny Hamiltonů politickou moc. Tuto její schopnost dokládá organizace petic proti smlouvě o unii a veřejných demonstrací na skotském území pod správou Hamiltonů, zejména v Lanarkshiru v okolí jejich rodinného sídla *Hamilton Palace*.²³⁷

Katherine Hamilton se roku 1683 vdala za lorda Johna Murraye (pozdějšího prvního vévodu z Athollu). Její dopisy ukazují, že byla ženou silného přesvědčení a zastávala pevný postoj proti unii. Byla velmi nábožensky založená, což se promítalo i na jejím politickém přesvědčení jako u mnoha Skotů, kdy národní zájmy a náboženství znamenaly v podstatě totéž.

²³⁵ NAS GD406/1/9744, *Duchess of Hamilton to Duke of Hamilton*, n.d., 1706; GD406/1/9735, *Duchess of Hamilton to Duke of Hamilton*, 3 December 1706; GD406/1/8074, *Duke of Hamilton to Duchess of Hamilton*, 9 December 1706; GD406/1/7138, *Duchess of Hamilton to Duke of Hamilton*, 25 September 1706.

²³⁶ NAS GD406/1/7138, *Duchess of Hamilton to Duke of Hamilton*, 25 September 1706; GD406/1/9736, *Duchess of Hamilton to Duke of Hamilton*, 10 December 1706; WHATLEY, C. A. – PATRICK, J. D., *Scots and the Union*, s. 27, 306; FERGUSON, W., *Scotland's Relations with England: A Survey to 1707*, s. 252; BOWIE, K., *Scottish Public Opinion and the Anglo-Scottish Union, 1699–1707*, Woodbridge 2007, s. 149; GD406/1/9732, *Duchess of Hamilton to Duke of Hamilton*, 3 November 1706.

²³⁷ NAS GD406/1/9738, *Duchess of Hamilton to Duke of Hamilton*, 21 December 1706; BOWIE, K., *Public Opinion, Popular Politics and the Union of 1707*, in: *Scottish Historical Review*, Vol. 82, No. 214, 2003, s. 226–260.

Katherine se narodila do jedné z nejmocnějších aristokratických rodin své doby, pocházela ze skotské nížiny a jako většina aristokratických žen se vzdělávala doma. V tomto druhu vzdělávání se ženy učily mimo jiné, jak vést domácnost v případě, že jejich manžel nebude na panství přítomen.²³⁸

Katherine měla schopnost svým psaním vyjádřit ve svých dopisech své politické názory a emoce. Gramotnost umožnila se politicky zapojit, výměna dopisů se stala součástí politické aktivity pro ženy i muže v Anglii a ve Skotsku. Přestože se od aristokratických žen očekávalo, že budou předávat zprávy, radit a vykonávat pokyny manželů, kteří pobývali většinu svého času v Edinburghu nebo Londýně, gramotnost se tak stala důležitou životní dovedností. Dopisy Katherine týkající se unie odhalují osobnost silné ženy a dobře formované politické názory. Roku 1702 psala svému manželovi dopis, ve kterém vyjádřila nesouhlas se svým manželem v otázce anglo-skotské unie. V tomto dopise dále probírala korunovací královny Anny a materiál, který má manžel zakoupit. Když ženy psaly o politice, většinou v rámci širší korespondence, která zahrnovala rodinné záležitosti či další novinky, které se rodiny týkaly.

Aristokratky často žily odděleně od politického centra, kterým byl ve Skotsku Edinburgh. Tyto ženy měly tendenci být v nížinách více vzdělané a gramotné než ženy ze skotské vysočiny, jejichž prvním jazykem se stala gaelština a jež se omezovaly pouze na slovní kulturu. Přestože se Katherine vdala do rodiny ze skotské vysočiny, její nížinný původ ji řadil mezi vzdělané a gramotné ženy. Pro gramotnou a politicky angažovanou ženu jako Katherine Hamilton, ale i pro ostatní urozené ženy, představovali bratři a manželé v Edinburghu zásadní zdroj informací o politice a událostech v království. Katherine si dopisovala se svým mužem Johnem Murrayem i během debat o unii roku 1706. Mimo jiné ji John ve svých dopisech poslal pamflety i publikované články o unii (*Articles of Union*). Katherine se nebála svému muži odporovat a vyjádřit svůj vlastní názor na politickou situaci, kdy nesouhlasila s unií a obávala se její nefunkčnosti. John Murray proto neuvažoval o své ženě jen jako o manželce a matce, ale považoval za přirozené, že může zastávat a vyjadřovat vlastní politický postoj. Dopisy, které si Katherine vyměňovala s Johnem Murrayem v průběhu jednání o unii z roku 1706, ukazují, že se ženy zapojovaly do politických diskuzí a také to, že Katherine měla na svého muže jistý vliv. Tento vliv je možné pozorovat např. na skutečnosti, že John Murray přestoupil z episkopální víry na presbyteriánskou, která byla pro rodinu Hamiltonů důležitá.²³⁹

²³⁸ COWMEADOW, N., 'In Sum What Have I Don For God or My Soule This Day?: The Religious Writings of Katherine, First Duchess of Atholl (1662–1707)', in: *Journal of Scottish Historical Studies*, Vol. 34, No. 1, 2014, s. 5; MARSHALL, R. K., *The Days of Duchess Anne*, East Linton 1973, s. 131–147; MARSHALL, R. K., *Virgins and Viragos: A History of Women in Scotland from 1080 to 1980*, London 1983, s. 144.

²³⁹ CARR, R., *Female Correspondence and Early Modern Scottish Political History: A Case Study of the Anglo-Scottish Union*, in: *Historical Reflections*, Vol. 37, No. 2, 2011, s. 42–44; HAYTON, D., "Traces of Party Politics

Katherine Skene, lady Murray, měla sídlo ve skotském Edinburghu. Byla dcerou Anne Drummond a Jamese Skene z Grange a Kirkaldy. Její muž Edward Murray byl kapitánem regimentu hraběte z Orkneji a během války o španělské nástupnictví byl umístěn ve Flandrech, kam mu jeho žena zasílala informace o aktuálním dění z domova. Edward, lord Murray, nebyl jejím prvním mužem. Předtím dvakrát ovdověla. Prvním mužem se stal sir James Anstruther z Airdrie a druhým Andrew Whyte, který působil i jako správce *Edinburgh Castle* (*Governor of Edinburgh Castle*). Skene pocházela ze skotské *gentry*. Stejně jako Katherine Hamilton měla Skene díky svému původu dobré vzdělání a uměla anglicky. Tato vzdělanost jí umožňovala dopisovat si s manželem Edwardem Murrayem, ale hlavně jí její rezidence v Edinburghu umožňovala přístup k informacím týkajících se rozhodnutí v parlamentu a dění v ulicích města.

V dopise ze dne 26. listopadu roku 1706 psala svému muži, že všichni jeho bratři a jejich ženy se angažují v politice. Tento popis bratrů odpovídá politické praxi ve Skotsku od roku 1700. Mimo jiné také Katherine Skene v dopise pojednává o postoji jednotlivých bratrů k unii. Píše, že vévoda z Athollu a William Murray, lord Nairne, jsou pro vlast, avšak Charles Murray, hrabě z Dunmore, je pro unii. Tato skutečnost dokazuje složitost rodinné politiky v tomto období, kde ani příbuzní, nebo dokonce bratři, nemuseli mít nutně stejné politické názory. Rodinná politika tak tvořila složitou hru a to, že do ní byly zapojeny i ženy, dokazuje Katherine Skene zmínkou o manželkách, které většinou stály na straně svých mužů. Katherine psala o rodinných aliancích, ale také zmiňovala postup v jednání skotského parlamentu o smlouvě o unii (*Treaty of Union*). Tato politika však byla často proložena rodinnými záležitostmi manželského páru.

Dopisy Katherine Skene dávají nahlédnout do prvních zkušeností urozených žen v debatách o unii, kde ukazují každodenní ženskou angažovanost v otázce národní politiky. Tím, že žila v Edinburghu, se zajímala o politiku nejen v parlamentu, ale i „na ulici“. Dne 16. listopadu 1706 psala o hlasování a zmatcích ve skotském parlamentu, dále popisuje nepokoje lidu stavicího se proti unii v ulicích Edinburghu a Glasgow či hrozby, kterým čelí politici pro unii zejména vévoda z Queensberry. K nepokojům v Edinburghu dodává, že články o unii byly spáleny rukou popravčího na farmářském trhu. Katherine Skene vyjadřuje jistý odstup od demonstrujícího davu tím, že jsou to „oni“, kdo demonstrují, a sama sebe popisuje spíše jako pozorovatelku a vyjadřuje porozumění skotskému národu. Demonstranti pro ni nepředstavovali bouřící se dav, ale vyjádření nespokojenosti celého národa navržením zákona o unii (*Act of Union*). Pozorování této urozené ženy jsou důležitým zdrojem pro skotské hospodářské dějiny

in *Early Eighteenth-Century Scottish Elections*”, in: *Parliamentary History: The Scots and Parliament*, 1996, s. 94.

a také dokladem zapojení žen do politiky unie a lidu (včetně žen) nejen aristokratických vrstev.²⁴⁰

Právě výše zmíněné ženy nižších sociálních vrstev také nelze opomenout. Tyto ženy se účastnily různých „potravinových“ nepokojů, kde nepůsobily pouze jako spotřebitelky, ale i jako rovnocenné producentky proto-industriální domácí ekonomiky. Ženy i muži měli téměř stejné postavení jako živitelé rodin či jako výtržníci účastníci se nepokojů. Tyto „potravinové“ nepokoje představovaly běžnější formu nepokojů, kterých se účastnily ženy. Avšak ženský ekonomický status umožňoval, že mohly být zapojeny i do jiných druhů výtržností. Mezi lety 1500–1800 byly ženy formálně vyloučeny z vysoké politiky, proto pro ně účast na nepokojích představovala nejpřímější možnou formu politické aktivity. Role žen v těchto výtržnostech jsou tradičně podceňovány, neboť u žen bylo méně pravděpodobné soudní stíhání sekulárními soudy než u mužů. Z toho důvodu existuje méně historických záznamů dokládajících jejich participaci v občanských neposlušnostech.²⁴¹

Tyto výtržnice však nebyly zcela ignorovány v tištěných textech týkajících se protiunijních nepokojů. Například pamflet z roku 1706 s názvem *Sezonní varování neboli odhalený papež a král Francie (A Seasonable Warning or the Pope and King of France Unmasked)*, který anonymně publikoval Daniel Defoe, odkazuje na ženy protestující proti smlouvě o unii. Defoe dle svých názorů v těchto letech popisuje bouřící se lid proti unii jako ignoranty vedené „papežskými“ lordy a gentlemany, kterým jde pouze o vlastní blaho a zničení presbyteriánské víry. Dále argumentuje, že pouze prounijní páni v parlamentu rozumí pravým zájmům Skotska a vědí, co je pro tuto zemi důležité. Argument *Country Party*, že protiunijní protesty reprezentují politickou budoucnost Skotska, Defoe nebere v úvahu. Běsnící davy a především muže, popisuje jako společnost hrubiánů a ignorantů. Účastníci se ženy vykresluje jako šílené, čímž naznačuje jejich nesouroudou povahu politické činnosti. Slovo „šílený“ užívá i v případě mladých chlapců a mužů, jejichž sociální postavení není nezávislé, čímž popírá legitimitu jejich politické opozice proti unii.²⁴²

Ženy byly často označovány jako šílené, zoufalé, dále jako ignorantky či vulgárněji. Především proto, že muž byl chápán jako legitimní politický subjekt, a ženy nikoli. Toto je

²⁴⁰ CARR, R., *Female Correspondence and Early Modern Scottish Political History: A Case Study of the Anglo-Scottish Union*, s. 45–47; CARR, R., *Gender, National Identity and Political Agency in Eighteenth-century Scotland*, PhD thesis, University of Glasgow, Faculty of Arts, Department of History, Glasgow, 2008, s. 119.

²⁴¹ BOHSTEDT, J., 'The Myth of the Feminine Food Riot: Women as Proto-Citizens in English Community Politics, 1790-1810', in: APPLEWHITE, H. B. – LEVY, D. G., *Women and Politics in the Age of the Democratic Revolution*, Michigan 1990, s. 21–50; HOUSTON, R. A., 'Women in the Economy and Society of Scotland 1500-1800', in: HOUSTON, R. A. – WHYTE, I. D., *Scottish Society 1500-1800*, Cambridge 1989, s. 137–138.

²⁴² DEFOE, D., *A Seasonable Warning or the Pope and King of France Unmasked*, 1706.; BOWIE, K., *Scottish Public Opinion*, s. 143.

zřejmě z dobového tisku, ale také dle právních předpisů, kde byl například v Glasgow v reakci na glasgowské nepokoje z listopadu roku 1706 uplatněn zákaz vycházení na ženy, chlapce, mladé muže a služebnictvo. V zapojení žen do těchto nepokojů mohla hrát mimo jiné roli i ekonomická situace, jelikož se mohly obávat o vývoj ekonomiky po unii, např. o to, kdy bude odváděno skotské bohatství do Anglie a Skotsko nebude schopno konkurovat anglickému protějšku, což mohlo sehrát roli v protiunijním odporu. Právě tyto finanční obavy mohly ženy ovlivnit, stejně tak jako muže, v zaujetí proti unii a k účasti na protiunijních nepokojích. Většina skotských žen mezi lety 1706–1707 nefungovala pouze v domácnostech, ale působily i jako majitelky obchodů, obchodnice a konzumentky.

Práce žen v tomto období v Edinburghu vedla stejně tak jako u mužů ke změně jejich sociálního statutu. Ženy byly zaměstnány převážně v obchodech a v obchodu s textilem. Tyto ženy, ať už svobodné, vdané či ovdovělé, měly všechny právo a povinnost členství v městských institucích jako Kupecká společnost (*Merchant Company*). Na rozdíl od Anglie ženy ve Skotsku po svatbě neztratily právo obchodovat. Mohly přenést své právo obchodovat na své manžely či naopak. V ekonomice i komunitní politice hrály ženy důležitou roli v životě města, díky svému nezávislému rodinnému podnikání získaly identitu, která se rozšířila nad rámec jejich domácí role.²⁴³

Vyšší ekonomická práva žen ve Skotsku jsou patrné ve srovnání s Anglií, kdy skotské ženy měly výrazně větší práva např. v manželství. Tato výhoda se odráží především na skutečnosti, že ve Skotsku nebyla žena definována jako „manželův majetek“, jako tomu bylo v Anglii, což ovšem nepotvrzuje jejich rovnost. To však nebyla jediná jejich „výhoda“, z čehož plyne, že i když měly skotské ženy omezené možnosti, jejich práva byla stále větší než žen anglických, o čemž svědčí jejich možnost samostatně obchodovat. Pro své ekonomické motivy se účastnily protiunijních nepokojů, které se odehrály roku 1725 v Glasgow. Tyto výtržnosti byly motivovány malými ekonomickými výhodami pro Skotsko v rámci anglo-skotské unie, které se projevíly mezi lety 1720–1730; navíc představa zvýšení daní z roku 1725 byla v rozporu s poskytováním ochrany Skotsku dle článků unie a projevem zášti ve stále více intervenčním státě.²⁴⁴

²⁴³ YOUNG, J. R., 'The Parliamentary Incorporating Union of 1707: Political Management, Anti-Unionism and Foreign Policy', in: DEVINE, T. M. – YOUNG, J. R., *Eighteenth-Century Scotland: New Perspectives*, East Linton 1999, s. 39; WHATLEY, C. A., *Economic Causes and Consequences of the Union of 1707: A Survey*, *Scottish Historical Review*, Vol. 68, No. 2, 1989, s. 159–162; Blíže k tématu práce žen v 18. století: SANDERSON, E., *Women and Work in Eighteenth-century Edinburgh*, Basingstoke 1996.

²⁴⁴ BROWN, K. M., *Noble Society*, s. 138–139; WHATLEY, C. A., *Scottish Society, 1707-1830: Beyond Jacobitism, towards Industrialisation*, Manchester 2000, s. 158–164.

Vzhledem ke skutečnosti, že ženy hrály jistou roli v ekonomickém životě Edinburghu či dalších skotských měst, je pravděpodobné, že se zapojily do komunitních výtržností včetně protestů proti anglo-skotské unii. A to díky svému členství v místních komunitách, které politická rozhodnutí ovlivňovala a kam patřila i unie. Dalším důležitým faktorem je také náboženství, přičemž opozici tvořily převážně ženy presbyteriánského vyznání, pro něž se stala unie i otázkou víry.²⁴⁵

Je možné, že ženy, které se účastnily na listopadovém protestu proti unii z roku 1706 v Glasgow, byly motivovány nejen ekonomickými, ale i náboženskými zájmy. Povzbuzeny kázáním od Jamese Clarka z Tron Church, autora díla *Řeč Skotska k jeho synům (Scotland's Speech to Her Sons)* z roku 1706. Stejně tak jako muži měly ženy mnoho náboženských důvodů k tomu, aby odporovaly unii. Proto tato ženská část opozice nebyla ve veřejné sféře zcela neviditelná a ztělesnila legitimní formu ženského politického vyjádření.

Protiumijní nepokoje byly namířeny proti ovlivňování parlamentní legislativy národního dovozu. Ženskou účast na nich můžeme chápat jako politické zastoupení ze strany žen nižších společenských vrstev. Stejně jako politická angažovanost urozených žen výtržnice dokazují důležitost statutu určujícího úroveň a podstatu politické účasti.

Od roku 1700 již skotská politická kultura nebyla centralizovaná pouze v parlamentu a institucích obsazených pouze muži. Příklad Anne Hamilton, Katherine Hamilton a Katherine Skene ukazuje, že na historii žen nelze pohlížet jako na určitý typ cesty od „útlaku“ k „osvobození“. Tyto ženy nám dokazují, že politická moc žen byla závislá na historicky specifickém výkladu patriarchální hierarchie ve Skotsku, kde v politice stále dominovaly velké rodiny s pozemkovou držbou a sociální postavení mělo při určování politické moci stejně velkou roli jako pohlaví.²⁴⁶

²⁴⁵ WHATLEY, A. C., *Scots and the Union*, s. 288.

²⁴⁶ BOWIE, K., *Scottish Public Opinion*, s. 141–143, 166; CARR, R., *Gender, National Identity and Political Agency in Eighteenth-century Scotland*, PhD thesis, University of Glasgow, Faculty of Arts, Department of History, Glasgow, 2008, s. 127, 129.

Závěr

K propojení Anglie se Skotskem došlo již roku 1603 po smrti královny Alžběty I. Její smrtí skončilo v Anglii období Tudorovců, které trvalo celé šestnácté století. Protože královna neměla vlastní potomky, a tudíž ani dědice, jejím následníkem byl jmenován Jakub Stuart, následník skotského trůnu. Tato volba ovšem nebyla náhodná, neboť ho s Alžbětou pojil příbuzenský vztah, který je možné hledat u krále Jindřicha VII. Tudora. Díky jeho sňatkové politice se jeho dcera princezna Markéta Tudorovna, pozdější královna skotská, provdala do Skotska za skotského krále Jakuba IV. Stuarta. Právě skolem anglické královny Alžběty I. získal trůn prapravnuk skotské královny Markéty. Tím se naplnila Jindřichova diplomatická vize a realizovalo se sjednocení dvou království Unii korun (*Union of the Crowns*).²⁴⁷

Nový anglický a skotský král Jakub I. Stuart pod svým jménem sjednotil dvě do té doby nezávislá království. Lze tvrdit, že byl prvním, ale zároveň i posledním Skotem na anglickém trůnu. Z toho důvodu Skotům rozuměl. Už Jakub I. Stuart usiloval o parlamentní unii obou království. Svůj návrh předložil parlamentu rok po svém nástupu na trůn, tedy roku 1604, avšak jeho snaha se nesečkala s dobrou odezvou ze strany opozice. Jakub však ve svém snažení nedošel tak daleko, jak si přál. Dosáhl pouze zrušení některých nepřátelsky laděných zákonů a jednotné unijní vlajky na lodích obou království.

Po smrti Jakuba I. Stuarta nastoupil na trůn roku 1625 jeho prvorozený syn Karel I. Stuart. Karel se nenarodil ve Skotsku, ale v Anglii, proto už byl více Angličanem než Skotem. Právě tato skutečnost nepřispěla k vzájemným přátelským vztahům obou království, ale spíše naopak. Tím, že Skotové svého krále neznali a on ani neměl snahu lépe poznat svůj skotský lid, protože usuzoval, že všichni Skotové jsou stejní jako ti londýnští, nevládl příliš moudře. Jeho popularitě nepomohly ani jeho silné absolutistické sklony či spory s parlamentem. Ačkoliv měl na počátku své vlády větší problémy v Anglii, první nepokoje propukly ve Skotsku. Neshody s parlamentem vyvrcholily roku 1642 a v roce 1649 byla nastolen republika a Karel popraven. Pokud jde o postup ve věci unie, za Karlovy vlády k žádnému výraznému posunu nedošlo.

Po občanské válce a nastolení republiky téhož roku se anglo-skotská unie ocitla v rukou Olivera Cromwella. Republika trvala od roku 1653 do roku 1658, kdy zemřel Cromwell. Přestože Skotové byli první, kteří nepokoje rozpoutali, navrhovali jako svého nového krále Karla II. Stuarta, syna popraveného Karla I. Jejich náročné požadavky se ovšem v aktuální situaci jeví jako nesplnitelné, a tak si je nevymohli silou ani politikou. Pokud by Skotsko

²⁴⁷ WILLIAMS, G., *Written Like a 'gwd' Scotswoman: Margaret Tudor's Use of Scots*, in: Scottish Language, Vol. 35, 2016, s. 89.

přistoupilo na návrh Cromwella a zůstalo královstvím, zatímco Anglie by byla republikou, možná by se vše vyvinulo jiným směrem. Skotové si však stáli za svým a trvali na tom, že Karel II. je král nejen skotským, ale i britským. Vysoké daně a represe v 50. letech 17. století ve Skotsku způsobily, že Skotové i jejich církevní hodnostáři značně zahořkli. I když tomu události nenasvědčovaly, obě království stále směřovala blíže k jednotě. Již roku 1659 na návrh Skotů projednával v parlamentu zákon o unii (*Act of Union*), avšak ten si na své schválení musel ještě dalších čtyřicet let počkat. Po restauraci monarchie měl parlament na denním pořádku jiné záležitosti, a tak musely být unijní snahy odloženy na dobu neurčitou.

Po restauraci monarchie usedl na trůn právoplatný dědic a prvorozený syn popraveného krále Karel II. Stuart. Za jeho vlády se zformovaly dvě pozdější politické strany whigů a toryů. Svou politikou se Karel snažil balancovat mezi svými přáními a požadavky uskupení v parlamentu. Ani za jeho vlády nebyly vztahy se Skotskem ideální. Protože král Karel neměl ze svého manželství s Kateřinou z Braganzy žádného mužského dědice, učinil svým nástupcem svého mladšího bratra Jakuba, vévodu z Yorku.

Po Karlově smrti roku 1685 nastupuje na trůn Jakub, vévoda z Yorku, jako Jakub II. Stuart. Jakub byl z dřívějších dob znám jako královský komisař pro Skotsko. Nadšení z jeho nástupu na trůn ovšem nepanovalo na straně skotské ani anglické. Jakub nebyl oblíbený ve skotských nížinách ani v Anglii. Po velmi dlouhé době měli římskokatolického monarchu. Z důvodu jeho náboženského vyznání a zákona o toleranci měli jeho poddaní strach o budoucnost země. Po narození Jakubova syna se stala situace urgentnější a byl poslán zvací dopis Vilémovi Oranžskému a jeho neteři Marii Stuartovně. Ani za Karla II. Stuarta, ani za Jakubovy vlády nedošlo k posunu v unijních záležitostech.

Po tzv. slavné revoluci a schválení Deklarace práv (*Declaration of Rights*) se roku 1689 se svou ženou Marií Stuartovnou po svém boku stal Vilém III. Oranžský králem anglickým a skotským. Jeho vládu poznamenaly neblahé události skotských dějin, které se podepsaly na vzájemných anglo-skotských vztazích a budoucí tvorbě parlamentní unie z roku 1707. Prvním „šrámem“, který poznamenal anglo-skotské vztahy, se stal masakr v Glencoe, jenž byl důsledkem Vilémovy skotské politiky. Došlo tak k bouření skotského lidu a vzniku jakobitského hnutí. Další událostí, na kterou si Skotko pamatovalo ještě dlouho poté, se stal darienský podnik. Selhání darienského podniku roku 1699 z ekonomického, ideologického i lidského hlediska představovalo hlavní utrpení s trvalými dozvuky.

Roku 1702 po Vilémově smrti nastoupila královna Anna Stuartovna. Již ve svém prvním proslovu k parlamentu zdůraznila důležitost vzniku anglo-skotské unie, kterou si přál i Vilém Oranžský. Tuto poznámku v anglickém parlamentu přijali poslanci s jistou dávkou entusiasmů.

Roku 1704 byl přijat zákon o bezpečnosti (*Act of Security*), o rok později následoval zákon o nepřátelích (*Alien Act*) a aféra lodi *Worcester*. Vzájemné vztahy mezi anglickým a skotským parlamentem se následující tři roky zhoršovaly, dokud nebylo jasné, že unie bude pravděpodobně nejlepší cestou k udržení míru mezi oběma královstvími. Jednání o unii započalo roku 1705. O rok později v červnu zasedl skotský parlament. V lednu roku 1707 obdržel anglický parlament zprávu, že skotský parlament přijal smlouvu o unii (*Treaty of Union*). Anglo-skotská unie vešla v platnost dne 4. března roku 1707 a vzniklo tak Spojené království Velké Británie.

Anglo-skotská unie se stala produktem dlouhodobého „dozrávání“ vzájemných vztahů Anglie a Skotska po dobu „cesty“ k jejímu dosažení ji ovlivnilo více aspektů. Skotsko se vznikem unie stalo součástí Britského impéria a mohlo participovat na obchodu s koloniemi Anglie a ekonomicky se dále rozvíjet. Přestože Darien z paměti Skotů zcela nevymizel, postupně se vyvíjející skotský obchod od roku 1603, který se stával stále více závislým na Anglii, znamenal pro Skoty silný argument. V opačném situaci by Skotsko muselo pracně obnovit své staré obchodní vztahy s jinými zeměmi. Ekonomická situace Skotska by v případě nehlasování pro unii pro Skoty znamenala přehlížení problémů jejich vlastního království, a proto se unie jevila jako nejschůdnější cesta. Politická loajalita, rodinné konexe, vlastenectví, vojenské a náboženské faktory či touha po stabilitě a vlastní zájmy povzbuzené anglickými úplatky hrály důležitou roli při ustanovení Spojeného království Velké Británie.

Přestože Skotsko vstupem do parlamentní unie s Anglií ztratilo část své nezávislosti zrušením skotského parlamentu, o svou národní identitu zcela nepřišlo díky zachování skotské presbyteriánské církve, ostatních institucí i práva unie. Anglie tak získala mnohem větší jistotu ve své kontinentální politice a svých koloniálně obchodních ambicích. Mimo jiné pro Skoty tato volba představovala záruku protestantského nástupnictví v jejich zemi, čemuž dali vždy v konečné fázi přednost před projakobitskými sympatiemi

Dalším často opomíjeným aspektem unie se stala v tomto období rozšířená petiční činnost, která měla jistý vliv na chod událostí. Pomocí petic mohli vyjádřit svůj názor lidé pocházející z různých sociálních vrstev. Petice byly zasílány parlamentu i v průběhu projednávání anglo-skotské unie mezi lety 1706–1707. Tyto prosby, jak jsou někdy nazývány, využívala i církve, nesloužily pouze k nárokování určitých požadavků, ale také k vyjádření hlubšího znepokojení nad principy unie. V petiční činnosti se ovšem pokračovalo i po ustanovení anglo-skotské unie. Nový úhlem pohledu může být i ženský aspekt v tomto spojení dvou království, kdy se ženy svým způsobem mohly podílet na prosazení vzniku unie.

Skotsko tak svým rozhodnutím zvolilo cestu menšího odporu a ekonomické prosperity, kterou mu mohla Anglie v roce 1707 nabídnout za cenu ztráty vlastního parlamentu a toho, že se stane součástí parlamentní unie. Tímto svazkem dvou království se utvořilo nové Spojené království Velké Británie, které se v průběhu následujících staletí stávalo součástí gigantického Britského impéria, jež nemělo ve své době konkurence. Přesto napříč staletími zůstává skotská otázka nezávislosti stále aktuální.

Seznam pramenů a literatury

Seznam pramenů

1) Nevydané prameny

National Archives of Scotland, Edinburgh

Dukes of Hamilton and Brandon Papers

GD 406/1/7138, *Duchess of Hamilton to Duke of Hamilton*, 25 September 1706.

GD 406/1/8074, *Duke of Hamilton to Duchess of Hamilton*, 9 December 1706.

GD 406/1/9068, *Duchess of Hamilton to Earl of Arran*, 30 June 1698.

GD 406/1/9732, *Duchess of Hamilton to Duke of Hamilton*, 3 November 1706.

GD 406/1/9735, *Duchess of Hamilton to Duke of Hamilton*, 3 December 1706.

GD 406/1/9736, *Duchess of Hamilton to Duke of Hamilton*, 10 December 1706.

GD 406/1/9738, *Duchess of Hamilton to Duke of Hamilton*, 21 December 1706.

GD 406/1/9744, *Duchess of Hamilton to Duke of Hamilton*, n. d., 1706.

2) Vydané prameny

ABBOTT, Wilbur Cortez. *The Writings and Speeches of Oliver Cromwell: With an Introduction, Notes and an Account of His Life. The Writings and Speeches of Oliver Cromwell: With an Introduction, Notes and an Account of His Life. Vol. II, The Commonwealth 1649-1653* / by Wilbur Cortez Abbott; with the assistance of Catherine D. Craine [online]. Cambridge 1939 [cit. 2019-25-09].

ABBOTT, Wilbur Cortez. *The Writings and Speeches of Oliver Cromwell: With an Introduction, Notes and an Account of His Life . The Writings and Speeches of Oliver Cromwell: With an Introduction, Notes and an Account of His Life . Vol. III, Protectorate 1653-1655* / by Wilbur Cortez Abbott; with the assistance of Catherine D. Craine, Madeleine R. Gleason [online]. Cambridge 1945 [cit. 2019-25-09].

ABBOTT, Wilbur Cortez. *The Writings and Speeches of Oliver Cromwell: With an Introduction, Notes and an Account of His Life . Vol. IV, Protectorate 1655-1658* / by Wilbur Cortez Abbott; with the assistance of Catherine D. Craine, Madeleine R. Gleason [online]. Cambridge 1939 [cit. 2019-25-09].

- A Collection of All Her Majesty's Speeches, Messages, &c*, London 1712, in: MCRAE, A., WEST, J., *Literature of the Stuart Successions: An Anthology*, Manchester 2017.
- A Full and Exact Collection of all the Considerable Addresses, Memorials, Petitions, Answers, Proclamations, Declarations, Letters and Other Public Papers, Relating to the Company of Scotland*, Edinburgh 1700.
- Andrew Fletcher of Saltoun, *Political Works*, Edinburgh 1749.
- Anon., *A Letter Concerning Trade from Several Scots Gentlemen That Are Merchants in England to Their Countrymen That Are Merchants in Scotland*, 1706.
- Anon., *The Patriot Resolved*, 1707.
- Anon., *Advantages of the Act of Security Compared with These of the Intended Union*, 1706.
- Anon., *An Answer to a Letter Concerning Trade, Sent from Several Scots Gentlemen That Are Merchants in England, to tTeir Countrymen that are Merchants in Scotland*, 1706.
- BLACK, D., *Essay upon Industry and Trade*, Edinburgh 1706.
- BLACK, W., *Some Considerations in Relation to Trade*, 1706.
- BLACK, W., *A Short View of Our Present Trade and Taxes*, 1706.
- BRYANT, A. (ed.), *The Letters, Speeches and Declarations of King Charles II*, London 1968.
- BURNET, G., *History of His Own Time*, London 1883.
- BURTON, J. H., *History of Scotland*, Vol. VI, Edinburgh 1897.
- BURTON, J. H., *History of Scotland*, Vol. VII, Edinburgh 1897.
- BURTON, J. H., *History of Scotland*, Vol. VIII, Edinburgh 1897.
- Corespondence of George Baillie of Jerviswood*, Edinburgh 1842.
- DEFOE, D., *Advantages of Scotland by an Incor-porate Union with England*, 1706.
- DEFOE, D., *An Essay at Removing National Prejudices*, London 1706.
- DEFOE, D., *A Tour Thro' the Whole Island of Great Britain*, Vol. 3, London 1727.
- DEFOE, D., *Fifth Essay at Removing National Prejudice*, 1706.
- DEFOE, D., *Two Great Questions Considered*, Edinburgh 1707.

DONALDSON, J., *Considerations in Relation to Trade Considered*, 1706.

Duc de Saint-Simon, *Memoirs*, Vol. 41, Paris, 1901, in: GIBSON, J. S., *Playing the Scottish Card: The Jacobite Invasion of 1708*, Edinburgh 1988.

Earl of Cromartie, *Parainesis Pacifica or a Perswasive to the Union of Britain*, Edinburgh 1702.

First Letter of Indulgence, 1669, *English Historical Documents*, Vol. VIII, 1660–1714, London 1653.

FOX, J., *A History of the Early Part of the Reign of James the Second*, London 1808.

George Mackenzie, Earl of Cromarty, *A Few Brief and Modest Reflexions Perswading a Just Indulgence to Be Granted to the Episcopal Clergy and People in Scotland*, Edinburgh 1703.

HUME, D., *The History of England from the Invasion of Julius Ceasar to the Revolution in 1688*, Vol. VIII, London 1789.

JESSE, J. H. (ed.), *Memoirs of the Court of England during the Reign of the Stuarts Including the Protectorate*, Vol. III, London 1840.

John Clerk of Penicuik, *A Letter to a Friend Giving an Account How the Treaty of Union Has Been Received Here*, 1706.

Sanquahar Declaration, 1680, *English Historical Documents*, Vol. VIII, 1660–1714, London 1953.

PATTERSON, W., *An Inquiry into the Reasonableness and Consequences of an Union with Scotland*, London 1706.

PATERSON, W., *A Proposal to Plant a Colony in Darien: to Protect the Indians against Spain; and to open the Trade od South America to All Nations*, London 1701, in Saxe Bannister (ed.), *The Writings of William Paterson*, Vol. I, London 1858.

ROBERTSON, J. D., *A Handbook: To the Coinage of Scotland*, London 1878.

SPREUL, J., *An Accompt Current betwixt Scotland and England*, Edinburgh 1705.

The Act of Security, 1704, in: *National Records of Scotland*, Hamilton Papers, GD406/M1/2/247/3/1, [online] dostupné z:

<https://www.scottisharchivesforschools.org/union1707/chapter2-3.asp>

The Humble Representation of the Commission of the late General Assembly, Edinburgh 1703.

To the Queen's Most Excellent Majestie, the Humble Address and Supplication of the Suffering Episcopal Clergy in the Kingdom of Scotland, Edinburgh 1703.

The Tryal Of Captain Thomas Green and his Crew Pursued before the Judge of the High Court of Admiralty of Scotland ...For Piracy, Robbery, & Murder, Edinburgh 1705.

William Seton of Pitmedden, A Speech in Parliament on the 4th day of November 1706 on the First Article of the Treaty of Union, 1706.

Seznam odborné literatury

1) Biografie

ABBOTT, J., *Charles I*, New York, London 1876.

AIRY, O., *Charles II*, New York 1904.

COWARD, B., *Oliver Cromwell*, Praha 2000.

CRAWFURD, R., *The Last Days of Charles II*, Oxford 1909.

HARRISON, F., *Oliver Cromwell*, London 1889.

HATTON, R. M., *George I*, Yale University 2001.

JONES, J. R., *Charles II – Royal Politician*, London 1987.

MARSHALL, R. K., *The Days of Duchess Anne*, East Linton 1973.

NORDMANN, C., 'Louis XIV and the Jacobites', *Louis XIV and Europe*, London 1976.

OGG, D., *England in the Reign of Charles II*, Oxford 1963.

PEARSON, H., *Karel II.*, Ostrava 2001.

POWELL, H., L., *James I to James II*, London 1902.

RILEY, P. W. J., *King William III and the Scottish Politicians*, Edinburgh 1979.

ROBB, N. A., *William of Orange: A Personal Portrait*, Vol. 2, London 1966.

TREVELYAN, G. M., *England under Queen Anne*, 2 Vols., London 1945.

WOUT, T., *William III, the Stadholder-King: A Political Biography*, London, Routledge 2017.

2) Monografie

- BORDO, M. – JONUNG, L., *Lessons for EMU from the History of Monetary Unions*, 2000.
- BOWIE, K., *Scottish Public Opinion and the Anglo-Scottish Union, 1699–1707*, Woodbridge 2007.
- BOWIE, K., *Addresses Against incorporating Union, 1706–1707*, Woodbridge 2018.
- BREWER, J., *Sinews of Power: War, Money and the English State, 1688–1783*, Harvard University 1990.
- BRODIE, G., *A Constitutional History of the British Empire*, Vols. 2–3, London 1866.
- BROWN, K. M. *Party Politics and the Parliament: Scotland's Last Election and Its Aftermath, 1702–1703*, in: BROWN, K. M. – MANN, A. J., *Parliaments and Politics in Scotland, 1567–1707*, Edinburgh 2005.
- BROWN, K. M. – MANN, A. J., “Introduction: Parliament and Politics in Scotland, 1567–1707,” in: BROWN, K. M. – MANN, A. J., *Parliament and Politics in Scotland, 1567–1707*, Edinburgh 2005.
- BROWN, K. M., *Noble Society in Scotland: Wealth, Family and Culture, from Reformation to Revolution*, Edinburgh 2000.
- BROWNING, A., *English Historical Documents*, Vol. 8, 1660–1714, London 1953.
- CLARK, N. G., *The Later Stuarts 1660–1714*, Oxford 1949.
- CLERK, J., *Memoirs*, in: *Scottish History Society*, Edinburgh 1892.
- CLERK, J., *Observations on the Present Circumstances of Scotland*, in: *Miscellany of the Scottish History Society*, Vol. 10, Edinburgh 1965.
- CLERK, J., *History of the Union of Scotland and England*, in: *Scottish History Society*, Edinburgh 1993.
- COWARD, B. – GAUNT, P., *The Stuart Age: England, 1603–1714*, London New York 2017.
- COWARD, B., *The Stuart Age: England 1603–1714*, London 1994.
- COSTIN, W. C. – WATSON, J. F., *The Law and Working of the Constitution: documents, 1660–1914*, Vol. 2, 2. edice, 1, London 1961.
- DAVIES, N., *Ostrovy: Dějiny*, Praha 2003.

- DICEY, A. V. – RAIT R. S., *Thoughts on the Union between England and Scotland*, London 1920.
- DICKSON, P. G. M., *Financial Revolution in England: A Study in the Development of Public Credit, 1688–1756*, University of California 1993.
- DONALDSON, G., *The Edinburgh History of Scotland*, Vol. 3, Edinburgh 1984.
- DONALDSON, G. – MORPETH R. S., *Who's Who in Scottish History*, Oxford 1973.
- EVERY, G., *The High Church Party 1688–1718*, London 1956.
- FEA, A., *King Monmouth Being a History of the Career of James Scott "The Protestant Duke" 1649–1685*, London 1902.
- FERGUSON, W., *The Edinburgh History of Scotland*, Vol. 4, Edinburgh 1984.
- FERGUSON, W., *Scotland's Relations with England: A Survey to 1707*, Edinburgh 1977.
- FRY, M., *The Scottish Empire*, Edinburgh 2001.
- GALLUP-DIAZ, I., *The Door of the Seas and the Key to the Universe: Indian politics and Imperial Rivalry in the Darién, 1640-1750*, New York 2005.
- GEORGE, C., *The Stuarts: A Century of Experiments 1603–1714*, Surrey 1973.
- GOODARE, J., *State and Society in Early Modern Scotland*, Oxford 1998.
- GREENGRASS, M., *Conquest and Coalescence: The Shaping of the State in Early Modern Europe*, London 1991.
- GRZYBOWSKI, S., *Pretendenci i górale, Z dziejów unii szkocko-angielskiej*, Varšava 1971.
- HAMILTON, G., *A History of the House of Hamilton*, Edinburgh 1933.
- HARRIS, T., *Restoration, Charles II and His Kingdoms 1660–1685*, London 2005.
- HAYTON, D., "Traces of Party Politics in Early Eighteenth-Century Scottish Elections," in: *Parliamentary History: The Scots and Parliament*, Edinburgh 1996.
- HEALEY, G. H., *The Letters of Daniel Defoe*, Oxford 1955.
- HOCHEDLINGER, M., *Austria's Wars of Emergence: War, State and Society in the Habsburg Monarchy 1683–1797*, Harlow 2003.

- HOUSTON, R. A., *Peasant Petitions: Social Relations and Economic Life on Landed Estates, 1600–1850*, Basingstoke 2014.
- HUGHES, A., *Gender and the English Revolution*, Abingdon 2012.
- CHALUS, E., *Elite Women in English Political Life, c. 1754–1790*, Oxford 2005.
- CHURCHILL, W., *Dějiny anglicky mluvících národů – Nový svět*, Vol. 2, Praha 1998.
- INSH, G. P., *The Company of Scotland trading to Africe and Indies*, London 1932.
- INGRAO, C., *In Quest and Crisis: Emperor Joseph I and the Habsburg Monarchy*, West Lafayette 1979.
- KEATING, M., *The Independence of Scotland, Self-government & the Shifting Politics of Union*, Oxford 2009.
- KENYON, J. P., *Revolution Principles: the Politics of Party, 1689–1720*, Cambridge 1977.
- KNAPP, G., *The State Theory of Money*, London 1924.
- KOVÁŘ, M., *Anglie posledních Stuartovců 1658–1714*, Praha 1998.
- LATHAM, L. (ed.), *The World of Samuel Pepys – Passages from the Diary of Samuel Pepys*, London 2000.
- LENMAN, B., *An Economic History of Modern Scotland 1660–1976*, London 1977.
- LEVACK, B., *The Formation of the British State: England, Scotland, and the Union, 1603–1707*, Oxford 1987.
- MACAULAY, T. B., *The History of England from the Accession of James the Second*, Vol. 1, London 1849.
- MACCINES, A. I., *Union and Empire: The Making of the United Kingdom in 1707*, Cambridge 2007.
- MACKENZIE, A. M., *The Passing of The Stewarts*, London 1937.
- MACLEAN, F., *A Concise History of Scotland*, London 1970.
- MAGNUSSON, M., *Scotland: The Story of a Nation*, London 2000.
- MALTBY, J., *Prayer Book and People in Elizabethan and Early Stuart England*, Cambridge 1998.

- MARSHALL, R. K., *Virgins and Viragos: A History of Women in Scotland from 1080 to 1980*, London 1983.
- MAUROIS, A. – MOHRT, M., *Dějiny Anglie – doplněno o novější období Michelelem Mohrtem*, Praha 1993.
- MCRAE, A. – WEST, J., *Literature of the Stuart Successions: An Anthology*, Manchester 2017.
- MORGAN, K. O., *Dějiny Británie*, Praha 1999.
- O'NEILL, M., *Devolution and British Politics*, Vol. 1, Edinburgh 2004.
- ORMOND, W. M., *Introduction: Medieval Petitions in Context*, in: ORMOND, W. M. – DODD, G. – MUSSON, A., *Medieval Petitions: Grace and Grievance*, Woodbridge 2009.
- PARKER, A. W., *Scottish Highlanders in Colonial Georgia: The Recruitment, Emigration, and Settlement at Darien, 1735–1748*, Athens 1997.
- PEACEY, J., *Print and Public Politics in the English Revolution*, Cambridge 2013.
- POLIŠENSKÝ, J., *Dějiny Británie*, Praha 1982.
- PRYDE, G. S., *The Treaty of Union of Scotland and England 1707*, London 1950.
- RILEY, P. W. J., *The Union of England and Scotland*, Manchester 1978.
- ROBERTSON, J., 'Empire and Union: Two Concepts of the Early Modern European Political Order', in: ROBERTSON, J., *A Union for Empire*, Cambridge 1995.
- ROBERTSON, J., 'An Elusive Sovereignty: The Course of the Union Debate in Scotland, 1698–1707', in: ROBERTSON, J., *A Union for Empire*, Cambridge 1995.
- ROSE, G. H., *A Selection from the Papers of the Earls of Marchmont, 1685–1750*, Vol. 3, London 1831.
- SCOTT, P. H., *Andrew Fletcher of Saltoun: Selected Political Writings and Speeches*, Edinburgh 1970.
- SMITH, T. B., 'The Union as Fundamental Law', in: *Studies Critical and Comparative*, Edinburgh 1962.
- SMOUT, T., *A History of the Scottish People 1560–1830*, London 1969.
- STEPHEN, J., *Scottish Presbyterians and the Act of Union, 1707*, Edinburgh 2007.

- STEWART, M. J. A., *Skotsko: zapomenutá monarchie*, Praha 2000.
- SZECHI, D., *The Jacobites: Britain and Europe 1688–1788*, Manchester 1994.
- TREVELYAN, G. M., *England under the Stuarts*, London 1948.
- WADDELL, B., *God, Duty and Community in English Economic Life, 1660–1720*, Woodbridge 2012.
- WATT, D., *The Price of Scotland. Darien, Union and the Wealth of Nations*, Edinburgh 2006.
- WESTERN, J. R., *Monarchy and Revolution*, London 1985.
- WHATLEY, C. A. – PATRICK, D. J., *The Scots and the Union*, Edinburgh 2006.
- WHITING, A. J., *Women and Petitioning in the Seventeenth-century English Revolution: Deference, Difference, and Dissent*, Turnhout 2015.
- WHYMAN, S. E., *The Pen and the People: English Letter Writers, 1660–1800*, Oxford 2009.
- WILSON, C., *The Historical Association Book of the Stuarts*, London 1973.
- WORDEN, B., *The Rump Parliament*, Cambridge 1974.
- WORMALD, J., *Dějiny Skotska*, Praha 2007.
- ZARET, D., *Origins of Democratic Culture: Printing, Petitions and the Public Sphere in Early Modern England*, Princeton 2000.

3) Odborné dílčí studie

- BEDDARD, R. A., 'The Guildhall declaration of 11 December 1688 and the counter revolution of the loyalists', in: *Historical Journal*, Vol. 11, 1968, s. 403–420.
- BEDDARD, R. A., 'The loyalists opposition in the Interregnum: a letter of Dr Francis Turner Bishop of Ely and the Restoration of 1688', in: *Bulletin of the Institute of Historical Research*, Vol. 40, Is.101, 1967, s. 101–109.
- BOWIE, K., *Public Opinion, Popular Politics and the Union of 1707*, in: *Scottish Historical Review*, Vol. 82, No. 214, 2003, s. 226–260.
- BOWIE, K., *Publicity, Parties and Patronage: Parliamentary Management and the Ratification of the Anglo-Scottish Union*, in: *The Scottish Historical Review*, Vol. 87, 2008, s. 78–93.

BOWIE, K., *From customary to constitutional right: the right to petition in Scotland before the 1707 Act of Union*, in: *Parliaments, Estates and Representation*, Vol. 38, No. 3, 2018, s. 279–292.

CARR, R., *Female Correspondence and Early Modern Scottish Political History: A Case Study of the Anglo-Scottish Union*, in: *Historical Reflections*, Vol. 37, No. 2, 2011, s. 39–57.

COWMEADOW, N., *'Your Politick, self designing sister': The role of Katherine, first Duchess of Atholl in the Scottish parliamentary elections of 1702*, in: *Parliaments, Estates and Representation*, Vol. 33, No. 1, 2013, s. 1–19.

COWMEADOW, N., *'In Sum What Have I Don For God or My Soule This Day?': The Religious Writings of Katherine, First Duchess of Atholl (1662–1707)*, in: *Journal of Scottish Historical Studies*, Vol. 34, No. 1, 2014, s. 1–19.

COMUNALE, R. A., *'Ill Used by our Government': The Darien Venture, King William and the Development of Opposition Politics in Scotland, 1695–1701*, in: *Scottish Historical Review*, Vol. 98, No. 246, 2019, s. 22–44.

DISMORE, J., *The Good Duchess: It is 300 years since the death of a remarkable Scottish noblewomen*, in: *History Today*, Vol. 66, No. 10, 2016, s. 4–5.

FEILING, K., *Clarendon and the Act of Uniformity, 1662–3*, in: *The English Historical Review*, Vol. 44, No. 174, 1929, s. 289–291.

FOX, D., *The Anglo-Scots Monetary Union of 1707*, in: *The Edinburgh Law Review*, Vol. 23, No. 3, 2019, s. 360–387.

FRANKLE, R. J., *'The formulation of the Declaration of Rights'*, in: *Historical Journal*, Vol. 17, 1974, s. 266–267.

GOODLAD, G., *Before the Glorious Revolution: The Making of Absolute Monarchy?*, in: *History Review*, No. 58, 2007, s. 10–15.

HOYLE, R., *Petitioning as Popular Politics in Early Sixteenth-century England*, in: *Historical Research*, Vol. 75, Is. 190, 2002, s. 365–389.

JOHNSTON, S. H. F., *'The Scots army in the reign of Anne'*, in: *Transactions of the Royal Historical Society*, Vol. 3, No. 5, 1953, s. 1–21.

JONES, N., *Queen Anne: Brandy Man*, in: *Britain Magazine*, Vol. 82, No. 5, 2014, s. 87–89.

- KEITH, T., *Scottish trade with the Plantations before 1707*, in: *Scottish Historical Review*, Vol. 6, 1909, s. 32–48.
- KELLY, J., *The Worcester Affair*, in: *The Review of English Studies*, Prize Essay, Vol. 51, No. 201, 2000, s. 1–23.
- KOVÁŘ, M., *Z anglických dějin 17. století: Světla a stíny restaurace*, in: *Historický obzor*, roč. 6, č. 7–8, 1995, s. 151–158.
- NEUMANN, J. – LINDGRÉN, S., *Great Historical Events That Were Significantly Affected by the Weather: 4, The Great Famines in Finland and Estonia, 1695–97*, in: *Bulletin of the American Meteorological Society*, Vol. 60, Is. 7, 1979, s. 775–787.
- MALCOLM, J. L., *Charles II and the Reconstruction of Royal power*, in: *The Historical Journal*, Vol. 35, No. 2, 1992, s. 307–330.
- RAFFE, A., *Petitioning in the Scottish church courts, 1638–1707*, in: *Parliaments, Estates and Representations*, Vol. 38, No. 3, 2018, s. 323–336.
- RILEY, P. W. J., *Union of 1707 as an Episode in English Politics*, in: *English Historical Review*, Vol. 84, 1969, s. 498–527.
- SCOTT, P., H., *An English Invasion Would Have Been Worse: Why The Scottish Parliament Accepted The Union*, in: *Scottish Studies Review*, Vol. 4, No. 2, 2003, s. 9–16.
- SMOUT, T. C., *The Anglo-Scottish Union of 1707: The Economic Background*, in: *The Economic History Review*, Vol. 16, No. 3, 1964, s. 455–467.
- SMOUT, T. C., *The Development and Enterprise of Glasgow, 1556–1707*, in: *Scottish Journal of Political Economy*, Vol. 7, 1959, s. 194–212.
- STEWART, L. A. M., *Petitioning in early seventeenth-century Scotland, 1625–1651*, in: *Parliaments, Estates and Representation*, Vol. 38, No. 3, 2018, s. 307–322.
- STORRS, C., *The Union of 1707 and the War of the Spanish Succession*, in: *The Scottish Historical Review*, Vol. 87, 2008, s. 31–44.
- STRAKA, G., *'The final phase of divine right theory in England, 1688–1702'*, in: *English Historical Review*, Vol. 77, 1962, s. 638–658.
- TIERNEY, S., *Legal Issues surrounding the referendum on independence for Scotland*, in: *European Constitutional Law Review*, Vol. 9, 2013, s. 359–390.

YOUNG, J., *The Scottish Parliament and the politics of empire: Parliament and the Darien Project, 1695-1707*, in: *Parliaments, Estates and Representation*, Vol. 27, 2007, s. 175–190.

WILLIAMS, G., *Written like a 'gwd' Scotswoman: Margaret Tudor's use of Scots*, in: *Scottish Language*, Vol. 35, 2016, s. 89

4) Studentské kvalifikační práce

CARR, R., *Gender, national identity and political agency in eighteenth-century Scotland*, PhD thesis, University of Glasgow, Faculty of Arts, Department of History, Glasgow 2008.

KUBÍČEK, P., *Právo a státní zřízení Anglie a Skotska do roku 1707 v historických souvislostech*, Rigorózní práce, Masarykova Univerzita, Právnická fakulta, Katedra dějin státu a práva, Vedoucí práce JUDr. Stanislav Balík, Ph. D., Brno 2012.

RAMPAS, J., *Hannoversko mezi Británií a Pruskem*, Diplomová práce, Karlova Univerzita, Filozofická fakulta, Ústav světových dějin, Vedoucí práce prof. PhDr. Jan Županič, Ph.D., Praha 2018.

Seznam internetových zdrojů

About the Scottish Parliament: History of the Scottish Parliament, *The Scottish Parliament* [online] dostupné z: <https://www.parliament.scot/about/history-of-the-scottish-parliament> [cit. 2021-05-01].

Draft Independence Referendum Bill, *Scottish Government* [online] dostupné z: <https://www.gov.scot/publications/draft-independence-referendum-bill/> [cit. 2021-05-01].

Hamilton, Katherine, duchess of Atholl (1662–1707), *Oxford Dictionary of National Biography* [online] dostupné z: <https://www.oxforddnb.com/view/10.1093/ref:odnb/9780198614128.001.0001/odnb-9780198614128-e-70530> [cit. 2021-04-20].

History of Scotland: The Early Modern Period, Future Learn [online] dostupné z: <https://www.futurelearn.com/info/courses/ems-palaeography/0/steps/30828> [cit. 2021-04-15].

John Murray, 2nd marquess and 1st duke of Atholl: Scottish Noble, Britannica [online] dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/John-Murray-2nd-marquess-and-1st-duke-of-Atholl> [cit. 2021-04-20].

Lever, Britannica [online] dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Leveler-English-history> [cit. 2021-04-15].

Lord John Balmerino—his treason trial and its aftermath, MINDS@UW [online] dostupné z: <https://minds.wisconsin.edu/handle/1793/46158> [cit. 2021-04-15].

National Covenant, Britannica [online] dostupné z: <https://www.britannica.com/event/National-Covenant> [cit. 2021-04-15].

MARSHALL, R. K., Hamilton, James, Fourth Duke of Hamilton and First Duke of Brandon (1658–1712), Oxford Dictionary of National Biography, [online] dostupné z: <http://www.oxforddnb.com/view/article/7898> [cit. 2021-04-25].

„Meaning of bread and butter in English“, *Cambridge Dictionary* [online] dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/bread-and-butter> [cit. 2021-04-11].

MUTTER, R. P. C., Daniel Defoe, Britannica [online] dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Daniel-Defoe> [cit. 2021-04-10].

Sir John Clerk of Penicuik (1676–1755), National Records of Scotland [online] dostupné z: <https://www.nrscotland.gov.uk/research/learning/hall-of-fame/hall-of-fame-a-z/clerk-john> [cit. 2021-04-21].

Scottish Independence Referendum, GOV.UK [online] dostupné z: <https://www.gov.uk/government/topical-events/scottish-independence-referendum/about> [cit. 2021-05-01].

Union with Scotland Act 1706: An Act for an Union of the two Kingdoms of England and Scotland, Uniting the Kingdom [online] dostupné z: <http://rahbarnes.co.uk/union/union-of-1707/union-with-scotland-act-1706/> [cit. 2021-04-10].

Union with England Act 1707: Act of Union, 1707, Uniting the Kingdom [online] dostupné z: <http://rahbarnes.co.uk/union/union-of-1707/union-with-england-act-1707/> [cit. 2021-04-10].

Unit History: Cameronians (Scottish Rifles), Forces War Records [online] dostupné z: <https://www.forces-war-records.co.uk/units/240/cameronians-scottish-rifles>

William Carstares (1649–1715), The University of Edinburgh: Our History [online] dostupné z: [http://ourhistory.is.ed.ac.uk/index.php/William_Carstares_\(1649-1715\)](http://ourhistory.is.ed.ac.uk/index.php/William_Carstares_(1649-1715)) [cit. 2021-04-10].

Thomas Tenison, archbishop of Canterbury, Artware Fineart [online] dostupné z: <https://www.artwarefineart.com/gallery/portrait-thomas-tenison-archbishop-canterbury-1636-1715> [cit. 2021-04-21].

1597, 13 May, Dundee, Convention, Records of the Parliaments of Scotland to 1707 [online]
dostupné z: <https://www.rps.ac.uk/trans/1594/4/39> [cit. 2021-04-11].

PŘÍLOHA 1

The Articles of Union (*Články unie*)

A shortened and simplified version (National Records of Scotland, State Papers, reference SP13/209)

Article 1: Creation of Great Britain and the united flag

THAT the two kingdoms of Scotland and England, shall upon the first day of May 1707, and forever after, be united into one kingdom by the name of GREAT BRITAIN.

That the crosses of St Andrew and St George be joined in such manner as Her Majesty shall think fit, and be used in all flags, banners, standards and ensigns both at sea and land.

Article 2: Succession to the throne set upon the heirs of Princess Sophia of Hanover

THAT the succession to the monarchy of the United Kingdom of Great Britain should pass to Her Most Excellent Princess Sophia of Hanover, and the heirs of her body, being Protestants.

That all Papists, and persons marrying Papists, shall be excluded from the Imperial Crown of Great Britain and her Dominions.

Article 3: Creation of one parliament

THAT the United Kingdom of Great Britain be represented by one and the same parliament to be called the Parliament of Great Britain.

Article 4: Freedom of trade in Britain

THAT all Subjects of the United Kingdom of Great Britain shall have full freedom of trade and navigation to and from any port or place within the said United Kingdom, her colonies and Dominions.

Article 5: Registration of British trading vessels

THAT all ships or vessels belonging to Her Majesty's Scottish subjects at the time of the Union, including those that are foreign-built, shall be regarded as ships of Great Britain.

That all owners of the ships shall make an oath, by 1 May 1708, that the vessels belong to them and that no foreigner has any share or interest in them and that the oath shall be made before Customs Officers in the nearest port.

That the Customs Officers shall register the oath and deliver it to the ship's Master to secure her passage and that a duplicate copy be sent to the Customs Office in Edinburgh for registration and to London for entry into a General Register of Trading Ships belonging to Great Britain.

Article 6: Setting the same trade regulations, customs and duties in Britain

THAT all parts of the United Kingdom shall have the same trade regulations, and be liable to the same customs and duties on imports and exports.

Article 7: Setting the same excise duties in Britain

That the excise duty settled on liquor in England shall operate throughout the whole United Kingdom after union.

Article 8: Salt tax in Scotland

That Scotland shall be free of paying duty on Scottish salt for the next 7 years until 1710, after which time Scotland will be liable for the same duty as England.

THAT after the Union, all foreign salt imported into Scotland shall be charged at the same rate of duty as salt imported into England.

That after the Union, Scotland will pay the same duty on the use of foreign salt for curing and packing herrings, white fish and salmon for export as in England.

Article 9: Introduction of a Scottish land tax to be paid

THAT Scotland will pay a new land tax to the British Exchequer in proportion to the sum paid by England.

Article 10: Scotland to be exempt from certain existing English taxes

THAT Scotland will not be charged with English duties on stamped paper, vellum and parchment.

Article 11: Scotland to be exempt from certain existing English taxes

THAT Scotland will not be charged with English duties on windows and lights until the year 1710.

Article 12: Scotland to be exempt from certain existing English taxes

THAT Scotland will not be charged for coal, culm [coal dust] and cinders used within Scotland until the year 1710.

Article 13: Scotland to be exempt from certain existing English taxes

THAT Scotland will not be charged the English duty on malt set from 24 June 1707.

Article 14: Scotland not to be charged with any extra malt tax while England is at war with Spain

That any malt made and consumed in Scotland will not be charged during England's present war with Spain.

Article 15: Scotland to receive financial assistance to pay a percentage of the national debt

That Scotland shall receive the sum of £398,085 10s, known as the Equivalent, towards payment of their portion of the English national debt and that full accounts be kept.

That part of the sum should: cover replacing Scottish coinage with English money, provide Scottish investors with some compensation for their losses in the Darien colony.

That the Company of Scotland Trading to Africa and the Indies should be dissolved and stop trading.

That £2,000 per year for the next 7 years shall be spent towards encouraging and promoting the manufacture of coarse wool in Scotland.

That £2,000 per year shall be spent towards encouraging and promoting the fishing industry and other manufactures and improvements in Scotland for the good of the United Kingdom.

That Her Majesty shall appoint Commissioners who shall be accountable to the Parliament of Great Britain for issuing the Equivalent with powers to inspect full accounts.

Article 16: Scottish coinage replaced by English currency

THAT after the Union, the coin shall be of the same standard and value throughout the United Kingdom as now established in England.

That a Mint shall be continued in Scotland under the same rules as the Mint in England.

Article 17: Scottish system replaced by English weights and measures

THAT after the Union, the same weights and measures shall be used throughout the United Kingdom as are now established in England.

Article 18: Scotland to retain its own laws and legal system

THAT after the Union, the laws concerning the regulation of trade, customs and excise shall be the same in Scotland as in England.

But that all other laws in use within the Kingdom of Scotland will remain with the same force as before 1707.

Article 19: Scotland to retain its own Courts in which English Courts have no authority

THAT the Court of Session [the civil court] remain within Scotland as it is constituted by Scots law.

That the Court of Justiciary [the criminal court] remain within Scotland as it is constituted by Scots law.

That the Court of Admiralty and all other courts of law now established in Scotland be continued.

That no sentences in Scotland be interfered with or stopped by the English courts.

That a Court of Exchequer be set up in Scotland for deciding questions concerning the revenues of customs and excise with the same power and authority as the Court of Exchequer in England.

That the Court of Exchequer now in Scotland remains until a new Court be settled by the Parliament of Great Britain in Scotland after the Union.

That the monarch shall continue a Privy Council in Scotland for preserving public peace and order until the Parliament of Great Britain shall think fit to alter it or establish another effectual method for that end.

Article 20: The rights of heritable jurisdictions preserved [this article was abolished in 1747]

THAT the terms of the Union will not alter the rights of those holding heritable posts, offices and authorities granted for life as laid down in the laws of Scotland before 1707.

Article 21: The right of Scottish Royal Burghs preserved [repealed in the 19 th century]

THAT the rights and privileges of the Royal Burghs of Scotland remain intact after the union.

Article 22: Scottish representation in the United Parliament

THAT at the time of the Union, 16 peers will sit and vote in the House of Lords, and 45 representatives of Scotland will sit and vote in the House of Commons in the Parliament of Great Britain.

That the members shall assemble and meet in their respective houses of the Parliament of Great Britain at such time and place as shall be so appointed by Her Majesty, and shall be the two houses of the first Parliament of Great Britain.

Article 23: Scottish peers to have the same privileges as the English peers

THAT the 16 peers of Scotland to sit in the House of Lords in the Parliament of Great Britain, shall have all the privileges which the peers of England now have and shall have after the Union.

Article 24: Settling the use of State items and official records

THAT after the Union, there will be one Great Seal for the United Kingdom of Great Britain which shall be different from the Great Seal now used in either Kingdom.

That after the Union, the Great Seal of Scotland shall be kept and used in all things relating to private rights or grants within that kingdom.

That the Crown, Sceptre and Sword of State, the records of parliament, and all other records, rolls and registers whatsoever, both public and private, general and particular, will be kept as they are within Scotland, and that they shall so remain in all time coming after the Union.

Article 25: Enforcement of the full authority of the law

THAT all laws and statutes in either Scotland or England so far as they are contrary to, or inconsistent with the Terms of these Articles, shall from and after the Union cease and become void, and shall be declared as such by the respective Parliaments of each Kingdom.

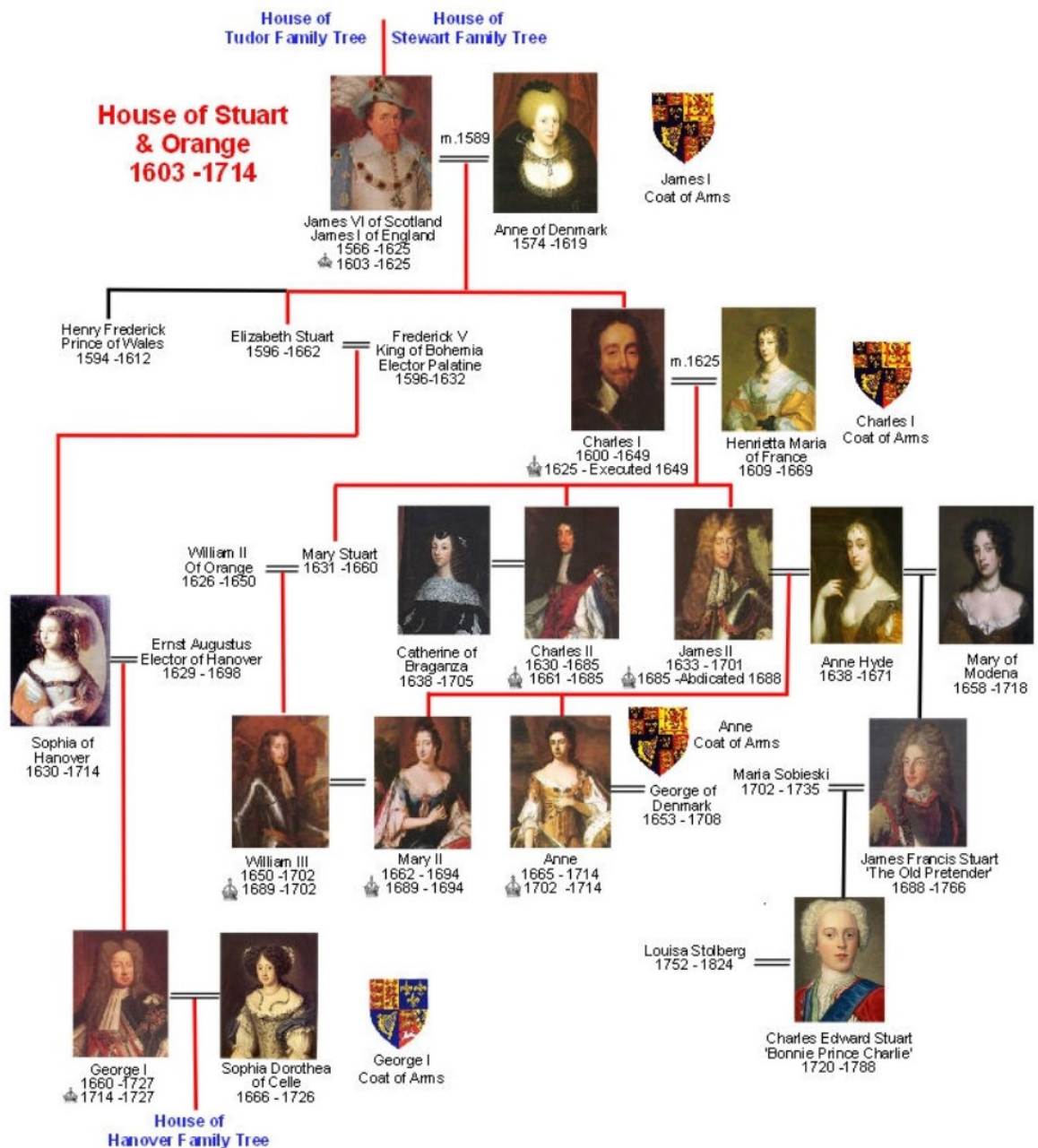
Zdroj: Scottish Archives for Schools online resources, The Union of 1707, *The Articles of Union*, A shortened and simplified version, National Records of Scotland, State Papers, 13/209 [online] in:

https://www.scottisharchivesforschools.org/union1707/documentDownloads/Articles_of_union.pdf

PŘÍLOHA 2

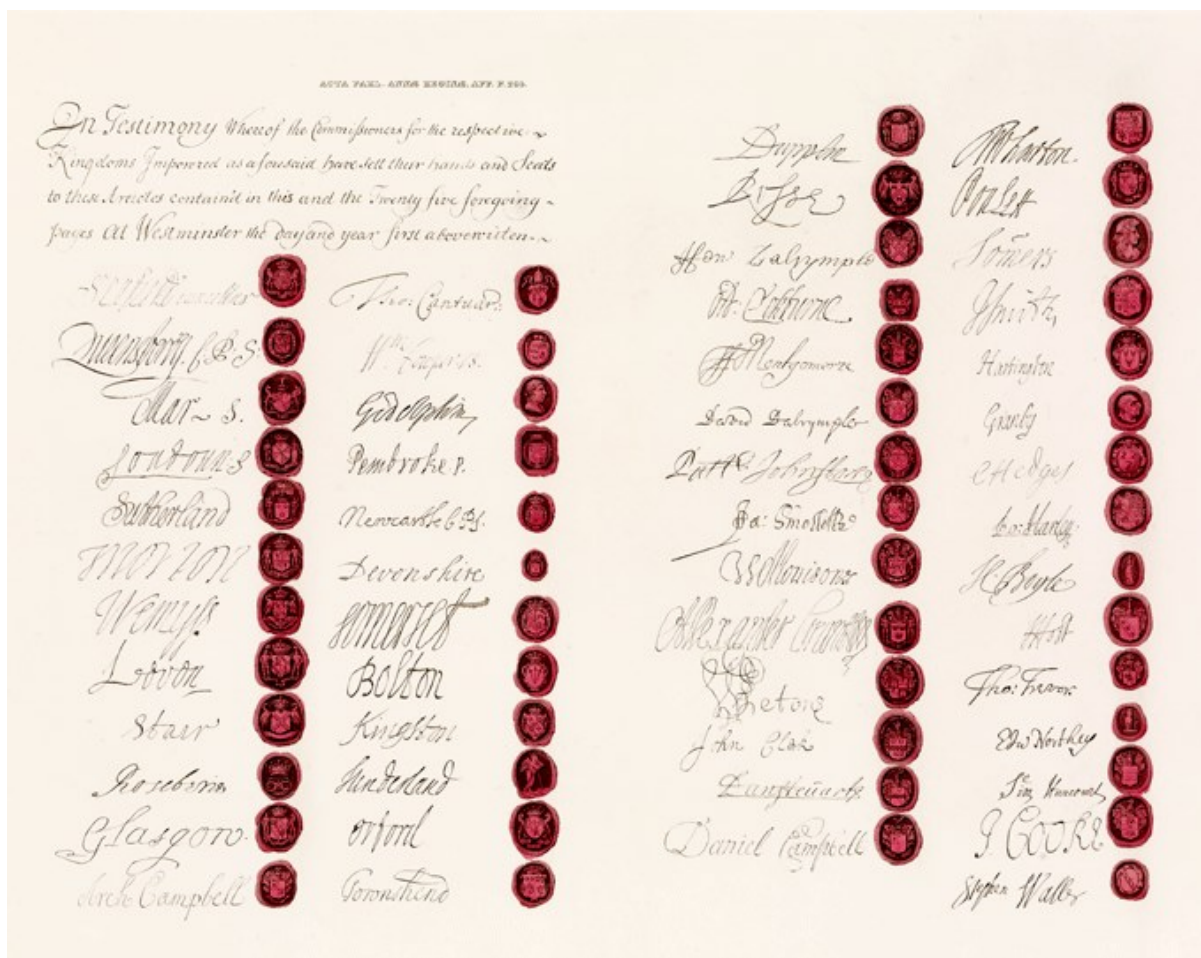
Seznam obrazové přílohy

- 1 – Rodokmen královské rodiny Stuartovců v letech 1603–1714 in:
<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/jacobite-1715/stuart-family-tree/>
- 2 – Články unie mezi Anglií a Skotskem, podepsány a pečetěny dne 22. července 1706 (Articles of Union between England and Scotland, 1706), Royal Collection Trust in:
<https://www.rct.uk/collection/1142244/articles-of-union-between-england-and-scotland-1706>
- 3 – Podpisy článků anglických a skotských komisařů ze dne 22. července 1706 (The Signatures to the Articles), Facsimile of the signatures of the Articles of Union, National Records of Scotland in:
<https://www.scottisharchivesforschools.org/union1707/chapter3-3.asp>
- 4 – První strana článků anglo-skotské unie (Articles of Union), National Records of Scotland, State Papers, 13/209 in:
<https://www.scottisharchivesforschools.org/union1707/chapter3-3.asp>
- 5 – James Douglas, druhý vévoda z Queensberry, a vévoda z Doveru prezentují královně zákon o unii z roku 1707 in: <https://www.thenational.scot/news/15713098.letters-the-1707-act-of-union-was-nothing-but-a-stitch-up/>
- 6 – Skotové ztratili svůj parlament in: JOHNSTON, S. H. F., The Act of Union: 1707, History Today, Vol. 7, No. 7, 1957 [online] <https://www.historytoday.com/archive/act-union-1707>
- 7 – Poslední proslov ve skotském parlamentu (The Last Speech in the Scottish Parliament) in: <https://www.scottisharchivesforschools.org/union1707/chapter7.asp>
- 8 – Jmenování komisařů k vyjednávání podmínek unie, National Records of Scotland, Journals of the Commissioners for Union, PA 18/2, s. 9 in:
<https://www.scottisharchivesforschools.org/union1707/chapter3-2.asp>
- 9 – Odpor ve Skotsku proti Zákonu o unii 1707 [Mapa] (Act of Union 1707) in:
<https://www.themaparchive.com/product/the-act-of-union-1707/>
- 10 – Mapa Velké Británie in: <https://angloscottishrelations.weebly.com/maps.html>
- 11 – Mapa hlasujících komisařů o ratifikaci Smlouvy o unii 1707 in:
https://en.wikipedia.org/wiki/Acts_of_Union_1707#/media/File:Map_of_Scottish_Commissioner_voting_on_the_ratification_of_the_Treaty_of_Union.svg

1 – Rodokmen královské rodiny Stuartovců v letech 1603–1714 in:

<https://www.nationalarchives.gov.uk/education/resources/jacobite-1715/stuart-family-tree/>

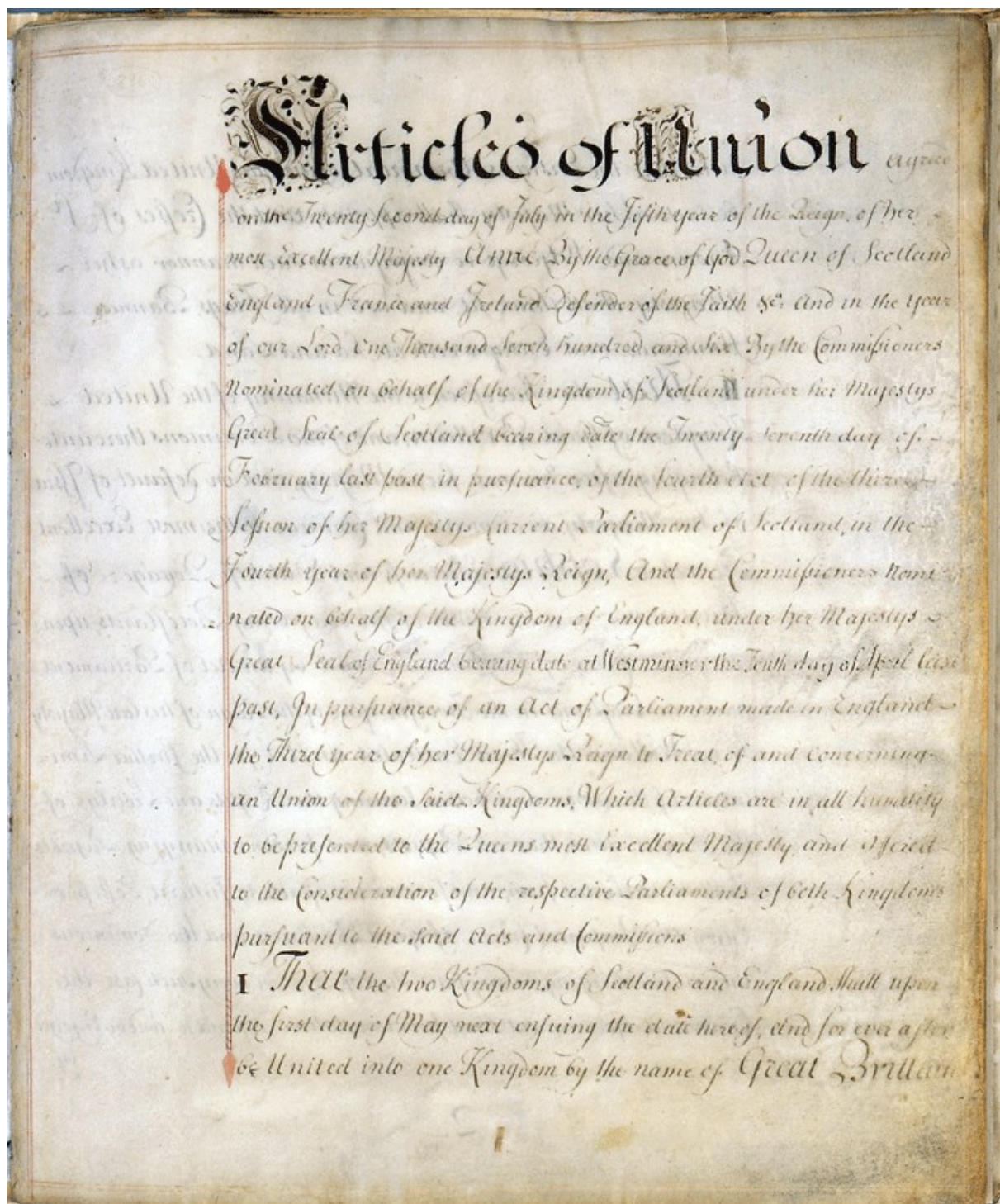

Výše podepsaní, první strana: James Ogilvy, hrabě ze Seafield (Chancellor); James Douglas, vévoda z Queensberry; John Erskine, hrabě z Maru; Hugh Campbell, hrabě z Loudounu; John Sutherland, hrabě ze Sutherlandu; George Douglas, hrabě z Mortonu; David Wemyss, hrabě z Wemyss; David Melville, hrabě z Levenu; John Dalrymple, hrabě ze Stairu; Archibald Primrose, hrabě z Roseberie; David Boyle, hrabě z Glasgow; Archibald Campbell, vévoda z Argyllu; Thomas Tenison, arcibiskup z Canterbury; William Cowper, hrabě z Cowperu; Sidney Godolphin, lord Godolphin; Thomas Herbert, hrabě z Pembroke; John Holles, vévoda z Newcastle; William Cavendish, vévoda z Devonshiru; Charles Seymour, vévoda ze Somersetu; Charles Paulet, vévoda z Boltonu; Evelyn Pierrepont, vévoda z Kingstonu; Charles Spencer, hrabě ze Sunderlandu; Edward Russell, hrabě z Orfondu; Charles Townshend, vikomt Townshend

Druhá strana: Thomas Hay, vikomt Dupplin; William Ross, lord Ross; sir Hew Dalrymple; Adam Cockburn z Ormistonu; Francis Montgomerie; sir David Dalrymple; sir Patrick Johnstone; sir James Smollett z Bonhill; William Morrison z Prestongrange; Alexander Grant z Grant; sir William Seton z Pitmedden; John Clerk z Penicuik; Daniel Steuart; Daniel Campbell z Ardentinnu; lord Wharton, markýz z Wharton; John Poulet, hrabě Poulet; John Somers, lord Somers; John Smith (Speaker of the House of Commons); William Cavendish,

markýz z Hartingtonu; John Manners, markýz z Granby; sir Charles Hedges (Secretary of State); Henry Boyle (Chancellor of the Exchequer); sir John Holt; sir Thomas Trevor; sir Edward Northey; sir Simon Harcourt; sir John Cooke; Dr. Stephen Waller

3 – Podpisy článků anglických a skotských komisařů ze dne 22. července 1706 (The Signatures to the Articles), Facsimile of the signatures of the Articles of Union, National Records of Scotland in: <https://www.scottisharchivesforschools.org/union1707/chapter3-3.asp>

4 – První strana článků anglo-skotské unie (Articles of Union), National Records of Scotland, State Papers, 13/209 in: <https://www.scottisharchivesforschools.org/union1707/chapter3-3.asp>

5 – James Douglas, druhý vévoda z Queensberry a vévoda z Doveru prezentují královně zákon o unii z roku 1707 in: <https://www.thenational.scot/news/15713098.letters-the-1707-act-of-union-was-nothing-but-a-stitch-up/>

6 – Skotové ztratili svůj parlament in: JOHNSTON, S. H. F., The Act of Union: 1707, History Today, Vol. 7, No. 7, 1957 [online] <https://www.historytoday.com/archive/act-union-1707>

My Lords and Gentlemen
The publick business of this session being now over it is full time to put an end
to it.
I am persuaded that we and our posterity Will reap the benefit of the Union
of the two Kingdoms And I doubt not that as this parliament has had the
honour to conclude it You will in your severall stations Recommend to the
people of this Nation a grateful sense of her Majesties goodness And great
care for the Wellfare of her subjects in bringing this important affair to
perfection. And that you will promote an universall desire in this Kingdom
to become one in hearts and affections as we are inseparably joyned in interest
With our neighbour Nation.
My Lords and Gentlemen,
I have a very deep sense of the appearance and respect I have met with from you
in this session of parliament And I shall omit no occasion of shewing to the
outmost of my power the grateful remembrance I have of it.
Then The Lord Chancellour by order of her Majesties high
Commissioners Adjourned the parliament To meet at Edinburgh
the twenty second day of April next And Declared the same to be
Adjourned.
St. M. Chancellour
J. R. D. R.

7 – Poslední proslov ve skotském parlamentu (The Last Speech in the Scottish Parliament) in:
<https://www.scottisharchivesforschools.org/union1707/chapter7.asp>

(9)

At the Council Chamber in the Cockpit

Tuesday the 16th April. 1706.

In pursuance of her Majestys Com=
missions, under ^{her} respective Great Seals of Scotland
and England, The Lords Commissioners of both Kingdoms
for the Treaty of Union met at the Council Chamber
in the Cockpit.

Present

Scot:	Engl.:
Earl of Seafield Chancellor,	Lord Keeper
Duke of Queensberry	Lord High Treasurer
Earl of Mar	Lord President
Earl of Sandoun	Lord Privy Seal
Earl of Sutherland	Duke of Somerset
Earl of Weimys	Duke of Bolton
Earl of Leven	Earl of Sunderland
Earl of Stair	Earl of Kingston
Earl of Roseberry	Earl of Orford
Dr Archibald Campbell	Dr Viscount Townshend
Lord Viscount Duplin	Dr Wharton
Lord Ross	Lord Grey
Lord President of Session	Lord Lovell
Dr Justice Clark	Lord Sommers
M ^r Francis Montgomery	Marques of Hartington
Dr Alex ^r Ogilvie	Dr Charles Hedges
Dr Patrick Johnston	M ^r Harley } Secretaries of State
Dr James Smallet	M ^r Boyle
George Lockhart of Carnwath	Lord Chief Justice Holt
W ^m Seton of Pitmedden	Lord Chief Justice Trevor

Dr Clerk

Mr Attorney

8 – Jmenování komisařů k vyjednávání podmínek unie, National Records of Scotland,

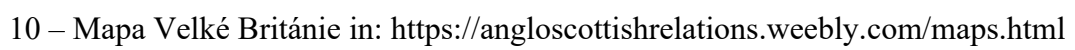
Journals of the Commissioners for Union, PA 18/2, s. 9 in:

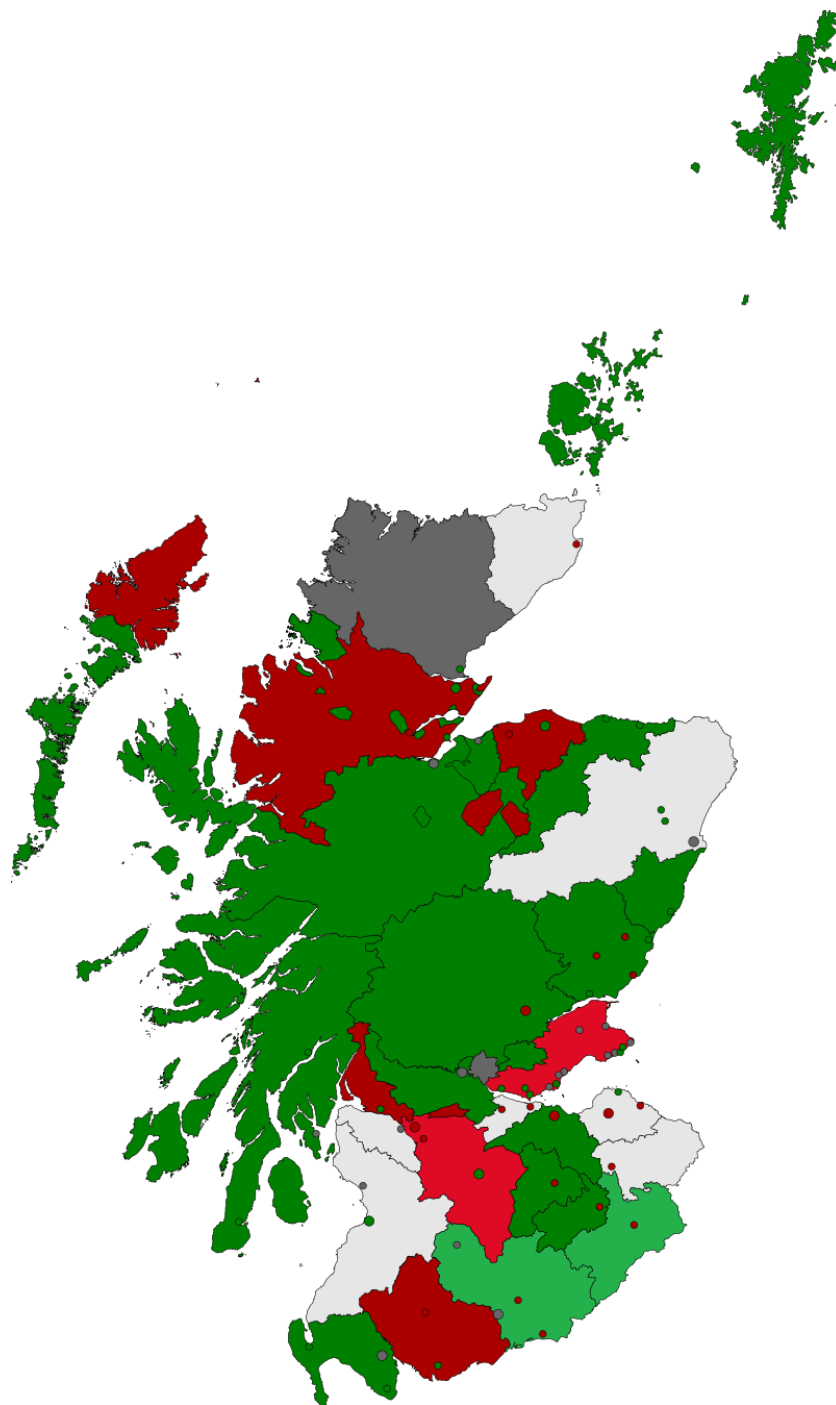
<https://www.scottisharchivesforschools.org/union1707/chapter3-2.asp>

9 – Odpor ve Skotsku proti zákonu o unii 1707 [Mapa] (Act of Union 1707) in:

<https://www.themaparchive.com/product/the-act-of-union-1707/>

Mapa hlasujících komisařů o ratifikaci Smlouvy o unii roku 1707: (Tmavě šedá) všichni komisaři se neúčastnili hlasování; (Světle šedá) stejný počet komisařů hlasoval pro i proti; (Tmavě zelená) všichni přítomní komisaři hlasovali pro unii; (Světle zelená) většina z přítomných komisařů hlasovala pro unii; (Tmavě červená) všichni přítomní komisaři hlasovali proti unii; (Světle červená) většina přítomných komisařů hlasovala proti unii

11 – Mapa hlasujících komisařů o ratifikaci Smlouvy o unii 1707 in: https://en.wikipedia.org/wiki/Acts_of_Union_1707#/media/File:Map_of_Scottish_Commissioner_voting_on_the_ratification_of_the_Treaty_of_Union.svg